KRISTOFFER NYROP

ITALIENSK GRAMMATIK

4DE UDGAVE

[illegible]

Paris · 1982

ITALIENSK GRAMMATIK

UDARBEJDET TIL

SELVSTUDIUM OG UNDERVISNING

AF

KRISTOFFER NYROP

FJERDE FORBEDREDE UDGAVE

GYLDENDALSKE BOGHANDEL - NORDISK
FORLAG - KØBENHAVN OG KRISTIANIA
MDCCCCXIX

KØBENHAVN — GRÆBES BOGTRYKKERI.

Forord.

Jeg har søgt i denne Grammatik at give en kortfattet Udsigt over det moderne italienske Sprog, saaledes som det virkelig skrives og tales, og har hertil benyttet dels en omfattende Samling af Exempler, hentede udelukkende fra nyere Forfattere, dels en Række direkte Jagttagelser af det toskanske Talesprog. Desuden har jeg, for enkelte Punkters Vedkommende, fundet gode Oplysninger i forskellige Arbejder og Specialafhandlinger af E. Gorra, F. d'Ovidio, Petrocchi, E. L. Franceschi, L. Morandi, G. Cappuccini, R. Fornaciari o. a.

Derimod har jeg kun sjældnere taget min Tilflugt til de egentlige Grammatiker, da selv de bedste af disse, f. Ex. H. Vockeradts fortrinlige „Grammatik der italienischen Sprache" (Berlin 1878), ikke sjældent opfører som almindelig brugte, Former og Vendinger, der nu er fuldstændig forældede, uden at der gøres opmærksom herpaa. Ja enkelte Forfattere synes endogsaa rent principielt at arkaisere; jeg ejer saaledes en italiensk Skolegrammatik fra Palermo (1887), der næsten udelukkende er bygget paa Exempler fra — Boccaccio og Ariosto. Hvor misligt det er for de mange, der først og fremmest ønsker at kende det moderne Italiens Sprog, at benytte et saadant Arbejde, siger sig selv. For mit eget Vedkommende har jeg kun en sjælden Gang medtaget Former, der nærmest maa betragtes som uddøde i Talesproget, og Grunden er da den, at jeg af Hensyn til deres jævnlige Forekomst i Skriftsproget ikke har ment helt at kunne udelade dem; saaledes er f. Ex.

Forholdet med det i § 92,1 omtalte Vokalskifte. Foruden gammeldags Former indeholder ogsaa mange italienske Grammatiker, særlig de saakaldte praktiske, et ikke ringe Antal Urigtigheder af forskellig Art, som det dog næppe her vil være af Interesse at gøre Rede for.

Jeg smigrer mig naturligvis ikke med at antage, at jeg selv helt har undgaaet Fejl og forældede Former, men jeg haaber i alt Fald, at de er blevet indskrænkede til et Minimum, idet jeg i tvivlsomme Tilfælde stadig har raadført mig med italienske Venner; ganske særlig staar jeg i Taknemmelighedsgæld til Prof. Egidio Gorra i Pavia, der har givet mig en Mængde værdifulde Oplysninger og desuden gennemset hele Bogen i Korrektur . . . .

København i Januar 1897.

Forord til fjerde Udgave.

I denne nye Udgave er indført forskellige mindre Forandringer, væsentlig af praktisk Art; saaledes er flere Exempler, der muligvis vilde kunne volde Vanskelighed ved Selvstudium, blevet ombyttede med andre, der forekom mig lettere, og mange Steder er en forklarende Oversættelse tilføjet i Parentes. Endvidere er hist og her en Regel ændret og præciseret, en glemt Form tilføjet eller en overflødig udeladt, osv.

Kgl. Translatør Carl Bratli og italiensk Vicekonsul Renato Luzi har ydet mig kyndig og elskværdig Hjælp ved Revisionsarbejdet; de har desuden sammen med Overlærer Sveinbjørnsson i Aarhus hjulpet mig med Korrekturlæsningen, hvorfor jeg bringer dem alle en hjærtelig Tak.

København i September 1919.

Kr. N.

Indholdsoversigt.

Første Afsnit.

Lydlære og Retskrivning.

Andet Afsnit.

Formlære.

Tredje Afsnit.

Sætningslære.

Forkortelser.

Art.	Artikel.
Ent.	Ental.
Flert.	Flertal.
Fr.	Fransk.
Fut.	Futurum (Fremtid).
Imper.	Imperativ (Bydemaade).
Impf.	Imperfektum (Datid).
Konj.	Konjunktiv
Lat.	Latin.
Ndf.	Nedenfor.
Part.	Participium.
Pers.	Person.
P. rem.	Passato remoto.
Præp.	Præposition (Forholdsord).
Præs.	Præsens (Nutid).
Undt.	Undtagelser.
Vulg.	Vulgært.

Tegn.

> læses „bliver til" (sættes mellem to Former, af hvilke den sidste har udviklet sig af den første).

< læses „kommer af" (sættes mellem to Former, af hvilke den første har udviklet sig af den sidste).

[ ] sættes om den fonetiske Gengivelse af Udtalen.

Første Afsnit.

Lydlære og Retskrivning.

Første Kapitel.

Udtale.

I. Enkelte Skrifttegn.

1. I det italienske Skriftsprog benyttes følgende Bogstaver:

a (a)	*f* (effe)	*m* (emme)	*s* (esse)
b (bi)	*g* (gi)	*n* (enne)	*t* (ti)
c (ci)	*h* (acca)	*o* (o)	*u* (u)
d (di)	*i* (i)	*p* (pi)	*v* (vu; vi)
e (e)	*j* (i lungo)	*q* (qu)	*z* (zeta)
	l (elle)	*r* (erre)	

I Fremmedord bruges endvidere: *k* (cappa), *w* (doppio vu), *x* (icse eller íccase), *y* (ípsilon eller i greco).

II. Vokaler.

2. Vokalerne er *a*, aabent *e* [æ], lukket *e*, *i*, aabent *o* [å], lukket *o*, *u*. Om deres Udtale mærkes:

1) **a** udtales klart og aabent som i Svensk og Spansk: amare, assai, caro, largo. Man vogte sig for den æ-agtige Lyd, der høres i alm. københavnsk Udtale af Ord som Have, Dame, Kage, osv.

2) Aabent e (*e aperto* eller *e largo*) udtales omtrent som dansk [æ] i Kærre, færre: bene [bæne], tempo [tæmpo], testa, ecco, bello, osv.; det forekommer kun i betonede Stavelser (smlg. § 15,3). Om Lydens Anvendelse se §§ 3 og 5.

3) Lukket e (*e chiuso* eller *e stretto*) udtales omtrent som dansk [e] i Fedt, hedt (maaske med noget stærkere Tilnærmelse til [i]: questo, meno, trenta, specialmente; det forekommer baade betonet og ubetonet. Om Lydens Anvendelse se §§ 4 og 5.

4) i udtales rent som dansk [i] i Kilde, Gilde, Bille: riva, felice, vino, vinto, distinto, inverno, osv. Man vogte sig for den e-agtige Udtale, som findes i Kvinde, Minde, Blik. I Tvelydsforbindelserne *ia*, *ie*, *io*, *iu* (§ 9,1) udtales *i* kort og hurtig og nærmer sig stærkt til dansk Jod: chiaro [kjaro], fiero [fjæro], chiodo [kjådo], fiume [fjume].

5) Aabent o (*o aperto* eller *o largo*) udtales omtrent som dansk [å] i Aande, Lomme, Konge: poco [påko] parola, gloria, forte; det forekommer kun i betonet Stavelse (smlg. § 15,3). Om Lydens Anvendelse se §§ 6 og 8.

6) Lukket o (*o chiuso* eller *o stretto*) udtales omtrent som dansk [o] i Ole, Buxer, hos: sono, mosca, amore, ombra; det forekommer baade betonet og ubetonet. Om Lydens Anvendelse se §§ 7 og 8.

7) **u** udtales rent som dansk [u] i Kusk, Kulde, huske: duro, cura, fumo, luna, uno, un, defunto. Man vogte sig for den o-agtige Udtale, der findes i Kunde, Tunge, Lunge, rund. I Tvelydsforbindelserne *ua*, *ue*, *ui*, *uo* (§ 9,1) udtales *u* hurtigt og kort og nærmer sig stærkt til engelsk [w]: quando [kwando], quale [kwale], sangue, guerra, acquisto, tuono.

Anm. De italienske Vokaler er forholdsvis korte: alto, classe, bello, partito, verità; i enkelte Tilfælde forlænges de ubetydeligt: padre, madre. Vort „Stød", der findes i Ord som Peter, Hals, Lo, osv., er ukendt i Italiensk.

3. E aperto. E er aabent i Tvelyden *ie*: cavaliere, miele, cielo; foran en anden Vokal: ebreo, meteora; i Udlyd af Fremmedord: caffè, canapè, tè, Mosè; foran et enkelt *z*: Boezio,

facezia, fez. Det forekommer særlig i følgende Endelser og Forbindelser:

-ea: idea, ebrea, Dea, assemblea, osv. (Undt. Verbalendelsen *-ea*: avea, temea, osv.; se § 23,3).

-ei: lei, costei, sei, miei, ebrei, bei (ɔ: belli), vorrei, osv. (Undt. Perfektsendelsen *-ei*: credei, potei, osv.; Forbindelserne af Præposition og Artikel: dei, nei pei; endvidere ei, quei og bei for bevi; se § 23.)

-ello, *-ella*: bello, campanello, cappello, coltello, osv. (Undt. capello, stella, quello, ello og Forbindelser af Præposition og Artikel: dello, della, nello, osv.; se § 35.)

-enda, *-endo*: leggenda, faccenda, orrendo, temendo, ridendo, accendo, osv. (Undt. vendo, scendo.)

-ense: forense, ostiense, osv.

-enso: denso, immenso, osv.

-ente: clemente, sapiente, paziente, potente, osv. (Adverbialendelsen *-mente* har lukket e; se § 4.)

-ento: attento, corpulento, sonnolento, talento, osv. Endelsen *-mento* har lukket e; se § 4.)

-enza: clemenza, potenza, sapienza, osv.

-eo: ebreo, epicureo, meteora, aureola, osv.

-errimo: acerrimo, celeberrimo, saluberrimo, osv.

-esimo: (kun i Talord): ventesimo, centesimo, millesimo, osv.

-esso: cipresso, sesso, adesso, presso, osv. Undt. allesso, desso, esso, fesso, lesso, messo, spesso.)

-estre, *-estro*: alpestre, campestre, maestro, osv.

-etico: acetico, cosmetico, eretico, osv.

-ezia: Venezia, facezia, inezia, osv.

Anm. Det aabne *e (ie)* kommer i Almindelighed af latinsk ĕ eller æ: bene (lat. bĕne), tempo (tĕmpus), dieci (dĕcem), cielo (cælum) osv.

4. E chiuso. E er lukket i Udlyd (undt. i Fremmedord), saavel betonet som ubetonet: tre, ventitrè, mercè, fè, re, perchè; amore, padrone, avere, scrivere (man vogte sig for den uklare ø-agtige Lyd, som vi har i Mave, Skole, Fare). Det er ligeledes lukket i alle Konjugationsendelser: credete, credevo,

credea, credei, credesti, crederono, credessi, credessero, osv. (undt. -ente, -endo og -ei i Condizionale: credente, credendo, crederei, se § 3). Særligt maa mærkes følgende Endelser:

-ea (Imperfektsendelse): temea, temeano; smlg. § 23,3.

-ecchio: orecchio, parecchio, osv. (Undt. specchio, vecchio.)

-eccio, *-eccia*: libeccio, casereccio, breccia, osv.

-efice: pontefice, orefice, osv.

-eggio, *-eggia*: passeggio, maneggio, scheggia. (Undt. peggio, seggio.)

-ei (Perfektsendelse): potei, godei, osv.; det lukkede e bevares i de andre Personer: potesti, potè, potemmo, poteste, poterono. Nærmere om *-ei* se § 3.

-ere: potere, sedere, avere, osv.

-escere: crescere, mescere, osv.

-esco, *-esca*: fresco, pittoresco, pesco, jeg fisker. (Undt. esco, jeg gaar ud; pesco, Ferskentræ).

-ese, *-esa*: milanese, inglese, cortese, marchese, marchesa, osv.

-esimo: battesimo, cristianesimo, osv. (Undt. Ordenstalsendelsen *-esimo*, se § 3).

-essa: baronessa, contessa, osv.

-ete, *-eto*, *-eta*: abete, sete, avete, sentirete, oliveto, castagneto, pineta, osv.

-etto, *-etta* (Diminutivendelsen): libretto, poveretto, casetta, osv. (men aabent *e* i progetto, corretto, osv.).

-evole: onorevole, durevole, caritatevole, osv. (Undt. fievole og benevolo, malevolo.)

-ezza: altezza, bellezza, magrezza, mezzo, raadden, osv. (Undt. prezzo, pezzo, mezzo, halv.)

-mente (Adverbialendelse): finalmente, fortemente, altamente; altrimenti (smlg. *-ente*, § 3).

-mento: ornamento, momento, osv. (smlg. *-ento*, § 3).

Anm. Det lukkede *e* kommer i Almindelighed af lat. ē eller ī: legge (lat. lēgem), meno (lat. mīnus), re (lat. rēgem), verde (lat. vīridis), osv.

5. Mange Ord faar forskellig Betydning, eftersom de udtales med aabent *e* eller med lukket *e*.

Aabent *e*:	Lukket *e*:
accetta (han modtager)	*accetta* (Øxe)
affetto (Kærlighed)	*affetto* (jeg skærer istykker)
bei (belli; § 23,1)	*bei* (bevi, du drikker)
cappello (Hat)	*capello* (Haar)
chè (Nej)	*che* (som, at)
corresse (af correggere)	*corresse* (af correre)
dei (Guder)	*dei* (Art. og Præp.; § 35)
è (han er)	*e* (og)
esca (Præs. Konj. af uscire)	*esca* (Føde, Lokkemad)
esse (Bogstavet s)	*esse* (Flertal af essa)
legge (han læser)	*legge* (Lov)
mele (miele, Honning)	*mele* (Æbler)
messe (høstet Korn)	*messe* (Messer)
mezzo (halv)	*mezzo* (raadden)
pesca (Fersken)	*pesca* (Fiskeri)
peste (Pest)	*peste* (Spor)
rè (Musiknode, d)	*re* (Konge)
sè (sei, Du er)	*se* (dersom)
tè (Te)	*te* (dig)
tema (Emne)	*tema* (Frygt)
venti (Storme, Vinde)	*venti* (tyve).

Anm. En Række Øvelsesexempler findes i Lærebogen Nr. 50,2.

6. O aperto. O er altid aabent i Tvelyden *-uo*: cuore, nuovo, suolo; i betonet Udlyd: scriverò, però, ciò, sto, do, no; foran en Vokal: boa, eroe, poi (undt. coi, noi, voi); foran *z*: negozio, ozio; i en Mængde Ord med Tonen paa tredjesidste Stavelse (§ 13,3): fotògrafo, baròmetro, filòlogo, metròpoli. Særlig mærkes følgende Endelser:

-occhio: occhio, ginocchio, osv.

-occio: belloccio, carroccio, cartoccio, osv.

-oglio, *-oglia*: cordoglio, spoglia, voglia, foglio, osv. (Undt. germoglio, gorgoglio, orgoglio.)

-oia (*oja*): Savoia, gioia, noia, osv.

-onio -onia: Antonio, conio, colonia, osv.

-orio, -oria: purgatorio, oratorio, lavoratorio, gloria, osv.

-ozio: negozio, ozio, osv.

-ozzo, *-ozza*: fierozzo, baciozzo, tavolozza, osv.

-uolo, *-uola* (*-olo*, *-ola*): fagiuolo, figliolo, banderuola, osv.

Anm. Det aabne *o (uo)* kommer i Almindelighed af lat. ŏ: buono (lat. bŏnus), bove (lat. bŏvem), forte (lat. fŏrtis), torre (lat. tŏllere).

7. O chiuso. Ethvert ubetonet *o* er i Almindelighed lukket: formare, pòpolo, sicuro, òro. Særlig mærkes følgende Endelser:

-oce: voce, noce, feroce, osv.

-ogno, *-ogna*: bisogno, sogno, vergogna, Bologna, osv.

-oio (-doio, -soio, -toio): corridoio, rasoio, scrittoio, osv.

-ondo, *-onda*: vagabondo, tondo, mondo, fonda, onda, osv.

-one, *ona*: padrone, azione, portone, osv.

-ore, *-ora*: signore, amore, rumore.

-oso, *-osa*: doloroso, virtuoso, gloriosa, osv.

Anm. Det lukkede *o* kommer i Almindelighed af lat. ō eller ŭ: amore (lat. amōrem), voce (lat. vōcem), croce (lat. crŭcem), torre (lat. tŭrris).

8. Mange Ord har forskellig Betydning, eftersom de udtales med aabent *o* eller med lukket *o*.

Aabent *o*:	Lukket *o*:
accorre (accogliere, modtage)	*accorre* (han iler til)
botte (Stød)	*botte* (Vinfad, Droske)
cogli (af cogliere, plukke)	*cogli* (con gli; § 35)
colla (Lim)	*colla* (con la; § 35)
collo (Hals)	*collo* (con lo; § 35)
colto (Part. af cogliere)	*colto* (oplyst, dannet)
corre (cogliere)	*corre* (han løber)
corso (Korsikaner)	*corso* (Løb, osv.)
foro (Torv)	*foro* (Hul)

fosse (Grøfter, Grave)	*fosse* (af essere)
ho (jeg har)	*o* (eller)
indotto (ulærd)	*indotto* (af indurre)
noce (nuoce, han skader; § 10)	*noce* (Nød, Valnøddetræ)
pose (Stillinger)	*pose* (han lagde)
rocca (Borg)	*rocca* (Rok)
rosa (Rose)	*rosa* (Part. af rodere)
sono (suono; § 10)	*sono* (jeg er)
sorta (Art, Slags)	*sorta* (Part. af sorgere)
torre (at borttage)	*torre* (Taarn)
tosco (Gift)	*tosco* (toscano)
volto (af volgere, vende)	*volto* (Ansigt)
voto (vuoto, tom; § 10)	*voto* (Løfte, Ønske)

Anm. Andre Exempler findes i Lærebogen Nr. 50,$_{3}$.

III. Diftonger (Tvelyd) og Triftonger (Trelyd).

9. Om Udtalen af disse Forbindelser mærkes:

1) I Diftongerne *ia*, *ie*, *io*, *iu* (de saakaldte «dittonghi raccolti» ligger Trykket paa den sidste Vokal, medens den første udtales hurtig og næsten konsonantisk (§ 2,$_{4}$): piano, piangeva, pieno, pienissimo, piove, pioveva, piuma, piumino, gloria, vario. Samme Betoning findes ogsaa i *ua*, *ue*, *ui* efter g eller q og i *uo* (§ 2,$_{7}$): guanto, guerra, guisa, qui, qua, cuore, buono.

2) I Diftongerne *ai*, *ei*, *oi*, *ui*, *au*, *eu*, *ao* (de saakaldte «dittonghi distesi») ligger Trykket paa den første Vokal: hai, laido, sei, eroico, colui, aura, aurora, Europa, Paolina.

3) I triftongiske Forbindelser ligger Trykket paa den midterste Vokal: mièi, suòi, puòi, arrabbiài. Dog undtages Endelsen *-iuòlo*, *iuòla*, hvor den tredje Vokal betones: bestiuola..

10. Diftongen uo reduceres (især i Endelsen *-iuolo*) hyppig til o. Man siger saaledes: bono, coio, gioco, noce, novo, ovo, rota, scola, sono, solo, tono, voto, spagnolo, figliolo, legnaiolo famigliola, osv. istedenfor buono, cuoio, giuoco osv. Allerede Man-

zoni har indført flere af disse Former i 2den Udg. af «I Promessi Sposi» (1840); flere nyere Forfattere er gaaet langt videre og har principielt gennemført de reducerede Former, men de har endnu ikke fundet almindelig Tilslutning, da Udtalen *o* for *uo*, skønt meget udbredt, officielt anses for noget skødesløs.

IV. Konsonanter.

11. Konsonanterne er: *b, c, d, f, g, h, j, l, m, n, p, q, r, s, t, v, z*; mærk endvidere Forbindelserne *ch, gh, gl, gn, sc, ci, gi* (de saakaldte «suoni digrammi»). Om deres Udtale i Almindelighed mærkes følgende:

1) Nogle Konsonanter er ustemte Lyd, d. v. s. frembringes uden Stemmebaandsvibrering; saadanne er f. Ex.: *s, f, c, p, t.*

2) Andre Konsonanter er stemte Lyd, d. v. s. frembringes ligesom Vokalerne med Stemmebaandsvibrering. En saadan Lyd er f. Ex. *v.*

Anm. Forskellen mellem stemte og ustemte Lyd opfattes lettest, naar man holder sig for Ørerne; ved Udtalen af et forlænget *v* høres da i Hovedet en ejendommelig Summen, der udebliver ved Udtalen af *f* eller en anden ustemt Lyd. Mærk, at paa Italiensk er *b, d, g,* stemte Lyd (altsaa forskellige fra de tilsvarende danske); endvidere at *s* og *z* baade kan være stemte og ustemte (paa Dansk er *s* altid ustemt).

3) Lukkelydene *p, t, c* [k] er rene Lyd og ikke som paa Dansk aspirerede. I danske Ord som Post, Tante, Kasse høres efter Begyndelseskonsonanten et stemmeløst Pust inden Vokalen; dette findes ikke i Italiensk: *posta, tanto, cassa.*

4) Dobbeltkonsonanter udtales som een lang og energisk Konsonant: quello, femmina, leggo osv. Mærk Forskellen mellem ital. *fatte* og dansk fatte (med kort Konsonant).

Anm. Mange italienske Ord forandrer Betydning, eftersom de udtales med enkelt eller dobbelt Konsonant: avremo (vi vil faa), avremmo (vi vilde faa); cacio (Ost), caccio (jeg jager), capello (Haar), cappello (Hat); caro (kær, dyr), carro (Vogn); casa (Hus), cassa (Kasse); copia (Kopi), coppia (Par); fato (Skæbne), fatto (gjort); fumo (Røg), fummo (vi blev); lego (jeg binder), leggo (jeg læser); venero (jeg ærer), vennero (de kom), osv. Smlg. Lærebogen Nr. 50,1.

5) Intet italiensk Ord ender paa en Konsonant: casa, palazzo, grano, vedere, brindisi, osv., og Fremmedord omformes hyppig i Overensstemmelse hermed: il Vermutte (Vermut), l'ammenne (Amen), Lutero (Luther), Gerusalemme.

Anm. Undtagelse danner nogle ubetonede Smaaord som in, con, per, non, del. Om Bortfald af den udlydende Vokal i sammenhængende Tale (gran turco, osv.) se § 18.

12. Om Udtalen af de enkelte Konsonanter mærkes:

1) **c** foran *a, o, u* eller en Konsonant udtales [k]: caro, coro, cura, clima, credo, avvocato, dicono.

Anm. Mellem to Vokaler (eller mellem Vokal og *r*) forandres k-Lyden i florentinsk Dialekt til et stærkt aspireret *h* («la gorgia fiorentina»); man siger: amiho, avvohato, la hosa, la hasa, su' hasa, una hartolina, via Havour, la hresta, osv. Nogle Steder er selv denne h-Lyd forstummet; i Pisa og Livorno siges saaledes su' asa for su' casa (= sua casa).

2) **c** foran *e, i* udtales [tʃ], en Lyd, der omtrent svarer til tysk *tsch* i *Klatsch* eller engelsk *ch* i *church*: cento [tʃænto] cera, cibo, fàlce, vinci. Foran *a, o, u* betegnes denne Lyd med **ci**: ciancia [tʃantʃa], bacio [batʃo], ciuco [tʃuko].

Anm. I romersk og florentinsk Dialekt forandres [tʃ] mellem to Vokaler til [ʃ], en Lyd der omtrent svarer til fransk *ch* i *chou*: dieci [djæʃi], voce [voʃe], la cena, una città. Denne Lyd er omtrent identisk med den, der omtales nedenfor i Nr. 17; den udtales blot hurtigere (kortere).

3) **ch** udtales [k]: che [ke], chiave [kjave], mosche, bianchi, bianche. Kun foran *e* og *i* betegnes k-Lyden med *ch*; i andre Tilfælde bruges *c* (se ovf. Nr. 1).

4) **g** foran *a, o, u* eller Konsonant udtales [g]: gara, gola, gusto, grembo, glossa, globo.

5) **g** foran *e, i* udtales [dʒ], en Lyd, der svarer til engelsk *g* i *ginger* (paa Dansk omtrent *dj*): gesto [dʒæsto], gita [dʒita]. Foran *a, o, u* betegnes denne Lyd med **gi**: giorno [dʒorno], giardino [dʒardino], giallo, giubba, Borgia, Giuseppe.

Anm. I romersk og florentinsk Dialekt forandres [dʒ] mellem to Vokaler til [ʒ], en Lyd, der omtrent svarer til fransk *j* i *jour*: digiuno [diʒuno], regina, agevole, Parigi, la giubba.

6) **gh** udtales [g]: ghirlanda [girlanda], lunghe, ghianda, ghetto, Ghiberti, Ghirlandaio. Kun foran *e* og *i* betegnes g-Lyden med *gh*; i andre Tilfælde bruges *g* (se ovf. Nr. 4).

7) **gl** udtales foran *i* som [ʎ], d. v. s. mouilleret *l*, samme Lyd som spansk *ll* i *calle*, *llave* (paa Dansk omtr. *lj*): egli, figli, eglino. Foran *a*, *e*, *o* skrives **gli**: paglia (paʎa], aglio [aʎo], foglio, foglie, sbagliare, osv. Denne Lyd findes aldrig i Begyndelsen af Ord (undt. Artiklen gli).

Anm. Foran *a*, *e*, *o*, *u* udtales *gl* som [gl]: glaciale, gleba, globo, glutine; desuden i enkelte lærde Ord foran *i*: glicerina, glittoteca, negligente, negligenza, Anglia, anglicano, osv.

8) **gn** udtales [ɲ], en Lyd, der svarer til fransk *gn* i *agneau* (paa Dansk omtr. *nj*): signore [siɲore], vergogna, ogni, agnello, gnocco, ignudo.

9) **h** er et fuldstændig stumt Tegn, der kun anvendes i nogle Præsensformer af avere (ho, hai, ha, hanno; dog ikke i riavere: riò, riai, rià, rianno) og i Udraab som: ah, eh, ih, ahi, ohimè, osv. Om Forbindelserne **ch** og **gh** se ovenfor.

Anm. I den nyere Tid udelader enkelte Forfattere *h* i Formerne af avere og skriver ò, ài, à, ànno.

10) **j** udtales som dansk Jod: librajo, notajo, osv., men bruges kun sjældent i moderne italiensk Skriftsprog. De fleste Forfattere anvender nu hellere *i*: libraio, notaio, osv. I saadanne Ord er *i* altsaa af konsonantisk Art ligesom i ieri, iena, obietto, (smlgn. § 2,4).

11) **n** foran *g* og *k* udtales [ŋ] d. v. s. som dansk *n* i Tanke, Lænke, Ungarn: anche [aŋke], banca, vengo [væŋgo], lungo [luŋgo]. Man vogte sig for i de sidste Ord at følge dansk Udtale og lade *g* forstumme; smlg. rimango [rimaŋgo] og dansk mange [maŋe].

12) **q** udtales [k] og bruges kun foran de diftongiske Forbindelser *ua*, *ue*, *ui*, *uo* (§ 9,1): quale [kwale], questo, quindici, quota. Mærk Forskellen mellem qui [kwi] og cui [kui]. Skal *q* forlænges mellem Vokaler, skrives **cq**: acqua, piacque, acquisto (dog soqquadro og soqquadrare).

13) **r** artikuleres med Tungespidsen, der vibrerer imod Overtænderne (Forganen); man indøver bedst det italienske rullende *r* ved at udtale et hurtig dannet *d* foran det: *drrr*. Det forekommer kort i Begyndelsen af Ord, mellem Vokaler og efter Kon-

sonant: rosa, caro, padre; langt foran Konsonant og mellem Vokaler: torno, sarto, carro.

Anm. I vulgær Udtale skifter *r* hyppig Plads; i romersk Dialekt siges saaledes frebbe for febbre, suprestizione for superstizione, osv.

14) s udtales i Almindelighed ustemt (aspra) som dansk *s* i Sang: sale, sono, scuola, spada, sfidare, verso, falso, esco, estero, osv.

Anm. S efterfulgt af en Konsonant kaldes «s impura». Denne Konsonantforbindelse kræver i Almindelighed en Vokal foran sig; smlg. § 18, § 34,2, § 37,1, § 53,3.

15) s udtales stemt (dolce) som fransk *s* i *oser*, *user* (smlg. ogsaa eng. *zero*; nordtysk *sagen*): Foran en stemt Konsonant: sbaglio, sdegno, sguardo, slancio, smeriglia, snaturato, sregolato, cosmo; og undertiden mellem to Vokaler: asilo, bisogno, centesimo, esatto, esame, isola, museo, presente, rispose, scusare, tesoro, uso, vaso, visita, osv. (Den ustemte Lyd findes derimod i: asino, casa, cosa, desiderio, naso, pesare, Pisa, pisello, posare, presidio, riso, osv.; i sammensatte Ord som: risolvere, ventisei, così, stasera, credendosi, osv.; i Perfekts- og Participiumsformer af Verberne paa *-endere* og enkelte andre: presi, prese, presero, presa, accesi, offesi, chiesi, risi, rasi, chiusi, osv.; og i Endelserne *-oso* og *-ese*: glorioso, doloroso, arnese, mese; dog undtages francese, cortese, marchese, paese, palese, der har stemt *s*.)

Anm. Det stemte s, som mangler i dansk Rigssprog, betegnes i Lærebogen og i fonetisk Omskrivning her i Grammatiken med *s*.

16) Enkelte Ord kan udtales baade med ustemt og med stemt *s*, men faar da forskellig Betydning. Med ustemt *s*: fuso (Ten), presento (jeg aner, af presentire), roso (gnavet, af rodere). Med stemt *s*: fuso (smeltet, af fondere), presento (jeg forestiller, af presentare), rosa (Rose).

17) sc foran *e* og *i* udtales [ʃ], en Lyd, der omtrent svarer til fransk *ch* i *chou*, tysk *sch* i *schlagen* (paa Dansk omtrent *sj*, men med hulere og kraftigere Hvislen): scelta [ʃelta], nasce [naʃe], cuscino, scimmia. Foran *a*, *o*, *u* skrives sci: sciagura [ʃagura], sciampagna [ʃampaɲa], sciocco, sciupare, scialle.

18) **sch** udtales [sk]: schiera [skjæra], schiaffo, schietto, schioppo.

19) **sf** udtales [sf], ikke som Danske er tilbøjelige til *sv*: sfido, Sforza.

20) **z** betegner en Forbindelse af to Lyd, der i Almindelighed er ustemte (z aspra), og udtales da [ts]: zio [tsio], vizio, ozio, amicizia, marzo, anzi, schizzo, palazzo, prezzo, fez.

Anm. Det ustemte *z* viser ofte tilbage til latinsk *t(i)* eller *c(i)*: prezzo (lat. pretium), vizio (lat. vitium), nozze (lat. nuptiæ), azione (lat. actionem), popolazzo (lat. populaceum), palazzo (lat. palatium).

21) **z** udtales stemt (dolce), d. v. s. som en Forbindelse af stemt *d* og stemt *s*, i tre Tilfælde:

a. Undertiden i Begyndelsen af et Ord: zaino, zanzara, zelo, zero, zeffiro, zeta, zoologia, zuavo, osv. (Men zampa, zecca, zingaro, zitto, zucchero, zuppa o. a. har ustemt z.)

b. Undertiden efter en stemt Konsonant: bronzo, fronza, ganzo, orzo, pranzo, romanzo, zanzara, osv. (Men avanzo, calza, anzi, stanza, forza, terzo, canzone o. a. har ustemt z.)

c. Undertiden fordoblet mellem to Vokaler: azzurro, dozzina, gazza, magazzino, osv. I Almindelighed udtales dog *zz* ustemt: arazzo, bellezza, carozza, fazzoletto, mazza, palazzo, ragazzo.)

Anm. Det stemte *z* viser ofte tilbage til et latinsk *d(i)*: pranzo (lat. prandium), orzo (lat. hordeum), mezzo (lat. medium).

22) Enkelte Ord kan udtales baade med ustemt og med stemt *z*, men faar da forskellig Betydning. Med ustemt *z*: mezzo (overmoden, raadden), razza (Race), lazzo (skarp). Med stemt *z*: mezzo (halv), razza (Rokke, Hjulege), lazzo (Løjer).

V. Betoning.

13. Trykket hviler paa:

1) Sidste Stavelse i de saakaldte **parole tronche** („afskaarne" Ord): cantò, canterò, baccalà, libertà, virtù, colibrì.

2) Næstsidste Stavelse i de saakaldte **parole piane**: amico, parola, ragazzo, amare, morire, pedagogo.

3) Tredjesidste Stavelse i de saakaldte **parole sdrucciole** (glidende Ord): balsamo, satira, utile, scrivere, leggere, cantano, bellissimo.

4) Fjerdesidste Stavelse i de saakaldte **parole bisdrucciole:** seminano, mescolano, partendosene, datemelo, eccoveli.

Anm. Om de lydlige Forandringer, der indtræder ved Trykakcentens Flytning se § 15. Om Trykakcenten i Verber se §§ 90 og 91.

14. Mange Ord har forskellig Betydning efter Trykakcentens Plads. Eksempler: ancóra (endnu), áncora (Anker); balía (Magt), bália (Amme); canóne (stor Hund), cánone (Kirkebestemmelse); compíto (tilendebragt), cómpito (Arbejde; jeg staver); intímo (jeg paabyder), íntimo (fortrolig); maledico (jeg forbander), malédico (bagtalerisk); martíri (Pinsler), mártiri (Martyrer); mèta (Maal), metà (Halvdel); nettáre (at rense), nèttare (Nektar); princípi (Principper), príncipi (Fyrster); seguíto (fulgt), séguito (Følge); salto (Spring), saltò (han sprang); subíto (lidt), súbito (pludselig); tenére (at holde), tènere (ømme); terra (Jord), terrà (han vil holde); usci (Døre), uscì (han gik ud). Mærk ogsaa en Del Ord paa *-ano* og *-ino*, som bliver Verbalformer, (3 Pers. Flert.), naar Akcenten flyttes tilbage: capitano (Kaptajn) — cápitano (de ankommer); mondano (verdslig) — móndano (de skræller); rubino (Rubin) — rúbino (af rubare); destino (Skæbne) — déstino (af destare). Undertiden findes tre forskellige Betoninger: pèrdono (de mister), perdóno (Tilgivelse, jeg tilgiver), perdonò (han tilgav). Smlg. Lærebogen Nr. 50,4,5.

Andet Kapitel.

Lydlige Forandringer.

I. Vokalskifte.

15. Ved Flytning af Trykakcenten indtræder følgende Forandringer:

1) Tvelyden **ie** bliver i ubetonet Stavelse til **e**: quieto (rolig) — acchetare; cieco (blind) — cecità, accecare; cielo (Himmel) celeste; piede (Fod) — pedata, pedestre, pedone (Fodgænger); Siena — senese. Niego — neghiamo, negare; tiene — teniamo, tenere, osv. Smlg. § 92 og § 111,2.

Anm. Hyppig overføres *ie* i den ubetonede Stavelse: fieno (Hø), — fienile (Høstænge); piede — piedestallo, piedone (stor Fod); dieci (ti) — diecina; chiesa (Kirke) — chiesuola; lieto (glad) — lietamente; fiero — fierissimo; mieto (jeg mejer) — mietiamo, osv.

2) Tvelyden **uo** bliver i ubetonet Stavelse **o**: buono — bonissimo, bontà, bonario; cuore — coraggio, scorare; ruota (Hjul) rotaia; scuola — scolare; uomo — omino (lille Mand). Giuoco — giochiamo, giocare; nuoto — notiamo, notare; muoio — moriamo, morire. Smlg. § 92 og § 111,2.

3) Det aabne **e** (§ 3) og det aabne **o** (§ 6) bliver i Almindelighed lukkede i ubetonet Stavelse: bène [bæne] — benone, benissimo; Venèzia — veneziano; pòpolo — popolare; Ròsa — Rosetta.

Anm. I sammensatte Ord beholdes den aabne Lyd i ubetonet Stavelse: mèzzo — mèzzogiorno; pòrta — pòrtabandiera; bène — bènestante.

II. Vokalbortfald.

16. Ubetonede Endevokaler bortfalder almindelig, naar det efterfølgende Ord begynder med en Vokal eller h; Vokalens Bortfald antydes med en Apostrof (§ 29,5): sulla acqua > sull' acqua. Dette Fænomen **(elisione)** indtræder ved Ord, der staar i nøje grammatikalsk Sammenhæng som Præposition og Styrelse, Artikel, Adjektiv eller Pronomen og Substantiv, Verbum og Pronomen, osv,

1) Elision af **a**: l'onda, un' ora, un' altra forma, buon' anima, mezz' ora, alcun' altra, sessant' anni, senz' altro.

Anm. *Da* forkortes kun i enkelte Forbindelser som: d' altronde, d' altra parte, d' ora innanzi, d' allora in poi, fin d' allora.

2) Elision af **e**: una grand' anima, mill' anni, l' epoche, dov' è, anch' esso, foss' egli, vorebb' essere, s' intende, nient' affatto.

Anm. *Che*, *le* og *se* forkortes kun foran *e*; altsaa: ch' erba, l' erbe, s' egli; men: che uomo, le ostriche, se io. Det betonede *e* bortfalder i Konjunktionerne benchè, poichè, perchè, osv.

3) Elision af **i**: gl' imperatori, m' ha detto, v' ho scritto, d' oggi, tutt' e due, ogn' uomo, vent' anni, c'è.

Anm. *Egli*, *gli*, *quegli*, *begli* forkortes kun foran *i*; *ci* kun foran *i* og *e*. Altsaa: egl'intese, gl'Italiani, quegl'impacci, begl'ingegni, c'insegni, c'entra; men: egli ama, gli occhi, begli occhi, ci odia.

4) Elision af **o**: quest' uomo, un bell' uomo, un sant' uomo, mezz' anno, cent' anni, l' altr' anno, l' ho visto, poc' anzi, a quattr' occhi, tutt' era inutile.

5) Ved Sammenstød af to Vokaler kan undertiden ogsaa den sidste bortfalde: Tra 'l padre e 'l figlio. A tre franchi 'l giorno. E 'n questo e 'n quello. Dette finder kun Sted ved *il* og *in*. Om coi > co' og lignende Tilfælde, se § 17.

6) En Vokals Bortfald angives ikke altid i Skriftsproget. Man skriver saavel quanti ne abbiamo som n' abbiamo, dove è som dov' è, osv.

Anm. I Vers danner sammenstødende Vokaler kun een Stavelse. I følgende Verslinjer findes der kun to Stavelser foran hver Taktstreg:

Le cor|tesie, | l'auda|ci impre|se io can|to
Che fu|ro al tem|po che | passa|ro i Mo|ri
D'Afri|ca il ma|re e in Fran|cia noc|quer tan|to.

17. Naar et Ord ender paa to Vokaler, sløjfes ofte den sidste foran en Konsonant og erstattes af en Apostrof: a' (ai), da' (dai), de' (dei), ne' (nei), pe' (pei), tra' (trai), que' (quei, ɔ: quelli), be' (bei, ɔ: belli), osv. Dette Forhold er særlig almindeligt i Talesproget, hvor man ogsaa træffer Former som: sa' tu, vorre' vedere, i' dico, tu' madre, osv.

18. Ubetonede Endevokaler (især *e* og *o*, sjældnere *a* og *i*), der følger efter *l*, *n*, *r*, bortfalder gærne i sammenhængende Tale. Man siger saaledes signor dottore, ikke signore dottore; un buon libro, ikke uno buono libro. Er Konsonanten fordoblet, bliver den enkelt: for bello, hanno, porre siges bel, han, por. Dette Fænomen (**apòcope** eller **troncamento** (Afskæring)), der aldrig betegnes ved Apostrof, indtræder baade foran Vokal og Konsonant, dog ikke foran *s impura* (§ 12,14); altsaa buon animo, buon libro, men buono scopo; figliol maschio, men figliolo studioso; bel carattere, men bello spasso.

1) Bortfald af **a** indtræder kun ved *sola*, *suora* (foran Egennavn), *ora* (og deraf dannede Adverbier): una sol volta; una sol cosa; suor Teresa; un' or di notte; or è l' anno lo vidi a Roma; orbene; or ora; ormai (oramai); ancorchè (ancora che).

2) Bortfald af **e**: Signor maestro; amor proprio; odor di rosa; fatal dono; il parlar familiare; fedel donna; fedel amica; cosa ben fatta; scriver bene; sudar sangue; far colazione; venirci; sentir sonar la banda; par chiuso; tal avventura.

3) Bortfald af **i** indtræder kun ved *ieri*, *domani*, *fuori*, *volentieri* og nogle Imperativer som *tieni*, *vieni*, *poni*: iersera (eller ier sera); domanlaltro; fuor di tempo.

4) Bortfald af **o**: Buon giorno; buon amico; gran turco; pian piano; a man salva; caval da battaglia; il fratel di lei; son contento; t'han visto, siam fratelli; Dio mel perdoni.

Anm. Undertiden medfører Vokalens Udeladelse eller Bibeholdelse forskellig Betydning: parlar d'accordo (ɔ: d'intesa, enigt), men parlar di accordo (tale om Forlig); amor proprio (Egenkærlighed), men amore proprio (ɔ: propriamente amore, virkelig Kærlighed).

19. Ubetonede Begyndelsesvokaler bortfalder undertiden. Saaledes kan allodola, arena, avanguardia, elemosina, estate, evangelo, inverno, istoria, istrumento, oscuro, ospedale, ubriaco forkortes til lodola, rena, vanguardia, lemosina (limosina), state, vangelo, verno, storia, strumento, scuro, spedale, briaco. Paa lignende Maade er stasera, stanotte, stamattina (§ 68,1, Anm.) og stesso Forkortelser af de ældre Former estasera, estanotte, estamattina og af det endnu brugelige istesso. Mærk endvidere: badessa (Abbedisse), badia (Abbedi), bottega (lat. apotheca), chiesa (lat. ecclesia), nemico (lat. inimicus), Puglia (Apulien), rabesco (Arabesk), rame (lat. æramen), sparagio (Asparges), valanga (fr. avalanche).

III. Vokaltilføjelse.

20. For at forhindre Sammenstød af tre Konsonanter tilføjer Ord, der begynder med s impura (§ 12,14, Anm.), et *i*, naar de følger efter *in*, *con*, *per*, *non*: con istudio (men lo studio); con

ischerzo (men lo scherzo); per istrada; per istudiare; per iscoprire; non iscappare; in Isvezia. Non istate bene? — Grazie, sto bene. Denne Regel overholdes dog hverken i Talesproget eller i det nyere Skriftsprog.

IV. Konsonantskifte.

21. Konsonantskifte finder Sted ved Bøjning og Afledning af Substantiver, Adjektiver og Verber (smlg. § 52 og 92,2):

1) c [k] bliver til [tʃ] (§ 12,2): amico — amici; porco — porci, porcino, porcile; pudico — pudici, pudicissimo, pudicizia; vinco — vinci, vince, osv.

2) g [g] bliver til [dʒ] (§ 12,5): filologo — filologi, filologia, filologico; piango — piangi, piange, osv.

V. Konsonantfordobling.

22. En Konsonant, der staar mellem to Vokaler, fordobles i Almindelighed, især naar den ene af dem er betonet (Hoved- eller Biakcent): legittimo, mácchina, femmina, còllera, Niccolò, seppelire, pellegrino, camminare. Denne Regel gælder ogsaa ved Sammenstød af to Ord, saa at man istedenfor farò lo, andò vi, da bene, sopra mercato siger og skriver farollo, andovvi, dabbene, soprammercato. Følgende Exempler viser de vigtigste Tilfælde af Konsonantfordobling i Skriftsproget:

B: dabbene, soprabbondanza. *C:* dacchè. *D:* laddove. contraddanza, contraddire. *F:* siffatto, contraffatto, sopraffatto, *L:* fallo, dirollo. *M:* dammi, fammi, dimmelo, sembrommi, giammai, nemmeno, avemmaria, Castellammare. *N:* tranne, soprannaturale. *P:* dappertutto, frapporre, neppure, appiè, soprappensiero. *S:* chissa, sissignore, nossignore, soprassalto, sossopra, mostrossi, puossi. *T:* fatti. *V:* davvero, ovvero, sopravvivere.

Anm. I mange Tilfælde betegnes Fordoblingen ikke i Skriftsproget. Medens man saaledes skriver: Qualche cosa, che cosa, sopra te, dove sei, e tu che fai, da Roma, sta bene, stò male, osv., osv., udtaler man: Qualcheccosa, checcosa, soprattè, dovessei, ettuccheffai, darroma, stabbene, stommale. Man skriver si signore eller sissignore.

VI. Konsonantbortfald.

23. Bortfald af Konsonanter findes i følgende Tilfælde:

1) **ll (gl, l)** kan bortfalde foran *i*: belli > bei, quelli > quei, egli > ei. Former som cavai, capei, figliuoi, tai, quai for cavalli, capelli, figliuoli, tali, quali anvendes nu kun i Poesi.

2) **d** bortfalder i *ad*, *ed*, *od*, naar disse Ord staar foran Konsonant: ad anni, ed egli, men: a vita, e tu. Der er stærk Tendens til at generalisere de korte Former: domani a otto, e io, osv.

3) **v** kan bortfalde i Imperfektsformerne (1. og 3. Pers. Ent., 3. Pers. Flert.) i 2. og 3. Bøjningsmaade; man siger vendea, vendeano, partia, partiano ved Siden af vendeva, vendevano, partiva, partivano. Der er ingen Betydningsforskel mellem disse Former. Deres Anvendelse er en Smags Sag; man undgaar en Forbindelse som: Diceva che faceva caldo, og siger hellere: Diceva che facea caldo. Endvidere kan *v* bortfalde i: devi > dei; deve > dee; bevo > beo; bevi > bei; bevuto > beuto, osv.; disse Former er dog noget vulgære.

VII. Assimilation.

24. Assimilation (Udjævning) indtræder baade ved Vokaler og Konsonanter:

1) Vokalassimilation foreligger i Former som d*a*naro, m*a*raviglia, t*a*naglia for denaro, meraviglia, tenaglia. Smlg. ogsaa Tar*a*nto (lat. Tarentum), Br*a*ganza (lat. Brigantium).

2) Konsonantassimilation foreligger i collo (af con lo; § 35), verrò (for venrò; Fut. af venire), vorrò (for volrò; Fut. af volere); saltimbanco (af salta in banco); Crescimbeni (cresci in bene); avamposto (smlg. avanguardia), osv. osv. Mærk, at i det talte Sprog findes mange Tilfælde, som ikke antydes i Skriftsproget, f. Ex.: Arrivedello (for a rivederlo = a rivederla). Triomfo (for trionfo). Nollo (for non lo) poteva vedere; paa samme Maade siges nolla, nolli, nolle (for non la, non li, non le),

Anm. Ved Udviklingen fra Latin spiller Konsonanternes Assimilation en stor Rolle; saaledes assimileres Grupperne *bs*, *cs (x)*, *ps* til *ss*; *bt*, *ct*, *pt* til *tt*; *gd* til *dd*; *mn* til *nn*; *dl*, *tl*, *gl*, *nl* til *ll*. Exempler: asso-

luto (absolutus), lusso (luxus), vissi (vixi), gesso (gypsum), sotto (subtus), sette (septem), scritto (scriptus), atto (actum), fatto (factum), freddo (frigidus), inno (hymnus), donna (domina), strillare (strigulare), culla (cunula).

VIII. Forkortelser.

25. Følgende Ord forkortes paa forskellig Maade i sammenhængende Tale:

Antonio > Anton i Forbindelse med andre Navne: Anton Giulio Barrili.

cento > cen foran et andet Talord, hvis første Stavelse er ubetonet: cenquaranta, censessanta, cendiciotto, cenventicinque, osv.; dog bruges ogsaa de uforkortede Former centoquaranta, centosessanta, osv. (Man kan aldrig sige cenventi, centrenta, centredici; men kun centoventi, centotrenta, osv.)

cinquanta > cinquan(t) i daglig Tale foran sei og sette: cinquansei (cinquanzei), cinquansette (cinquanzette).

frate > fra foran et Egennavn: Fra Antonio (Broder A.), Fra Cristoforo.

grande, grandi > gran foran Konsonant: Un gran maestro, un gran sciocco, una gran donna, gran tiranni, gran cose (aldrig gran affare, gran uomini, for grand' affare, grandi uomini). Den fuldstændige Form kan beholdes (dog sjældent foran *d*): grande sviluppo, grandi cappelli, grandi case.

guarda > gua' som Udraab: gua' chi vedo (nej, hvem ser jeg)!

modo > mo' i daglig Tale: a mo' d' esempio; fate a mio mo'; vestire a mo' degli altri.

orto > or i enkelte staaende Forbindelser: Or San Michele (en Kirke i Florens; oprindelig: S. M.s Have).

poco > po': un po' di luce, con un po' di giudizio, va un po' a vedere che cosa fa. Foran *di* er den afkortede Form den almindeligste: un po' di pane, sjældnere: un poco di pane; men i andre Tilfælde er Forkortelsen fakultativ, der er ingen Forskel paa senta un po' og senta un poco (hør engang). Gentages Ordet, skal den afkortede Form anvendes: con quel po' po'

di debiti (med den Smule Gæld). Forkortelsen indtræder aldrig, naar poco bruges som Adjektiv: poco giudizio, pochi quattrini.

quaranta > **quaran(t)** i daglig Tale foran sei og sette: quaransei (quaranzei), quaransette (quaranzette).

santo > **san** foran Konsonant (undt. s impura): San Giovanni, San Paolo, San Pietro. Men Sant' Antonio, Sant' Agnese, Santo Stefano.

signore, signora forkortes i vulgær Tale foran et andet Substantiv (især et Fornavn) til **sor, sora**: Sor Luigi, Sora Teresa, il sor Giovanni, il sor padrone, la sora Luisa, la sora sposa. I Forbindelse med Adverbierne *sì* og *no* bruges Forkortelserne **siorsì, siornò** (særlig i Norditalien) eller **gnorsì gnornò** (særlig i neapolitansk). De sicilianske Forkortelser er **gnuri** eller **gnu** og **gnura** eller **gna.**

togli > **to'** (tag, værsgo', der): Dammi quel libro. — To'. Bruges ogsaa som Udraab: To' chi ci trovo (nej, hvem træffer jeg her)? O to' sarebbe bella (naa, det vilde være net)! To'! sei qui (hvad for noget; er Du her)?

vedi > **ve'**: Ve' che bella cosa m' ha donato. Bada, ve', a quel che fai.

venti > **ven(t)** i florentinsk Dialekt foran sei og sette: vensèi (venzei), vensette (venzette).

voglio > **vo'** især foran Infinitiv: vo' vedere, vo' dire.

Endvidere kan mærkes følgende sammentrukne Former: *domattina* af domani mattina; *nevvero* af non è vero; *Diel* af Dio il eller Dio lo, bruges i Forbindelser som Diel sa (det maa Gud vide), Diel voglia (Gud give), Diel meriti (Gud lønne det).

Anm. En Mængde andre forkortede Former findes hos Digterne: di' (dici), die' (diede), fe' (fece), me' (meglio), te' (tieni), osv.

26. Af mange Egennavne (Fornavne) dannes mærkelig forkortede Kæleformer: Adelaide — *Delaide, Lalla.* Agnese — *Gnese.* Agostino — *Gostino*, *Gosto.* Alberto — *Berto.* Alessandrina — *Rina.* Alessandro — *Sandro.* Ambrogio — *Brogio.* Ambrogino — *Gino.* Andrea — *Drea.* Antonio — *Tonio. Tono*, *Tonino.* Bartolomeo — *Meo.* Battista — *Bista*, *Titta.*

Beatrice — *Bice*. Benedetto — *Betto*. Bernardino — *Dino*, *Bino*. Bernardo. — *Nardo*. Carolina — *Carola*. Caterina — *Càtera*, *Rina*, *Nina*. Cecilia — *Cice*. Clotilde — *Tilde*. Domenico — *Menico*, *Meco*. Eleonora — *Nora*. Elisa — *Lisa*. Elisabetta — *Betta*. Enrico — *Rico*. Ferdinando — *Nando*, *Dando*. Filippo — *Pippo*. Francesco — *Checco*, *Cecco*. Gaetano — *Gano*. Giovanni — *Nanni*, *Gianni*. Girolamo — *Momo*. Giuseppe — *Beppe*, *Peppe*. Guglielmo — *Memmo*. Isidoro — *Doro*. Leonardo — *Nardo*. Leopoldo — *Poldo*. Lodovico — *Vico*. Lorenzo — *Renzo*. Lucrezia — *Crezia*. Luigi — *Gigi*. Luisa — *Gigia*. Maddalena — *Lena*, *Nena*. Margherita — *Rita*, *Ghita*. Niccola — *Còla*. Sebastiano — *Bastiano*. Silvestro — *Vestro*. Teresa — *Gègia*, *Teta*. Tommaso — *Maso*. Ubaldo — *Baldo*. Vincenzo — *Cencio*. Umberto — *Berto*.

Anm. I mange Tilfælde bliver Kæleformen et selvstændigt Navn, og Forbindelsen med Stamordet glemmes; som Exempler herpaa kan anføres: Corso (oprindelig Accurzio), Cino (Guittocino), Gino (Ambrogino), Manno (Alamanño), Neri (Ranieri), Vieri (Olivieri), osv. *Meo* bruges ogsaa som Fællesnavn i Betydningen Fæ.

IX. Lydtext.

27. Som Tillæg meddeles en kort italiensk Prosatext med den almindelige Retskrivning; imellem Linjerne er anbragt en Omskrivning, der tilnærmelsesvis angiver Udtalen:

Un viaggiatore domandò ad un garzone d' osteria, nella quale
[unvjadʒatoredomandå aduŋgard*s*onedosteria nellakwále]
aveva preso alloggio, di qual paese fosse. — Sono napoletano, signor
[avevapresoallådʒo dikwalpae*s*efósse. — sononapoletáno, siɲor-]
mio. — E da quanto tempo servi in quest' albergo? Da sedici anni.
[mío. — edakwantotæmpo særvi iŋkwestalbærgo? dasediʃanni.]
— Come! un uomo d' un paese dove si è cosi furbi, non ha, in tanto
[— kóme unwåmodunpaé*s*e dovesiækosifúrbi noná intanto-]
tempo, messo insieme, di che formarsi uno stato indipendente? In
[tæmpo, messoinsjǽme dikeformársi unostatoindipendǽnte? in-]

verità mi stupisco. — Ma, caro signore, dovete sapere che anche il
[veritámistupísko. — ma karosiɲóre dovetesapére ke aŋkil-]
mio padrone è napoletano.
[miopadróne ænapoletáno.]

Tredje Kapitel.

Retskrivning.

I. Store og smaa Bogstaver.

28. Som Regel benyttes kun smaa Bogstaver; store Bogstaver bruges dog, foruden i Begyndelsen af en Sætning (efter Punktum og undertiden efter Udraabstegn, Spørgsmaalstegn og Kolon) i følgende Tilfælde:

1) I Egennavne og deres staaende Tillægsord: Italia. Napoli. Po. Torquato Tasso. Carlo Ottavo. Carlo Magno. Enrico il Grande. Enrico l'Uccellatore. Riccardo Cuor di Leone. Ved *santo*, *san* (§ 25) vakler Brugen: San Giovanni eller san Giovanni; stort Bogstav bruges altid, naar der betegnes en Bygning: la cupola di San Pietro.

2) I Nationalitetsbetegnelser: un Russo, il Danese, gl' Italiani, i Fiorentini, le Milanesi (derimod un soldato svedese; parla italiano; sa di tedesco).

3) Ved Navne paa Kirkehøjtider: il Natale (Jul), l' Epifania (Helligtrekonger), la Pasqua (Paaske), la Pentecoste (Pinse). Mærk il carnevale (sjældnere il Carnevale).

4) I Benævnelser paa Titler og Værdigheder og i Tiltaleord: il Papa, l' Imperatore, il Duca, il Senato, Santità, Maestà, Altezza, Eccellenza, Signore. I Breve bruges gærne store Bogstaver i Substantiver og Pronominer, ved hvilke man direkte henvender sig til Adressaten: Mio caro Professore. Ho ricevuto la Sua graziosa lettera. Com' Ella vede.

5) I Ord, der særlig skal fremhæves, i Bogtitler, Overskrifter, osv.: Dio, la Chiesa (Kirken som Institution; la chiesa,

Kirken som Bygning), la Fede, lo Spirito Santo. Ho letto i Promessi Sposi. Sono stato in Palazzo.

6) Ved Maanedernes Navne veksler Brugen. Dog anvendes nu hyppigst smaa Bogstaver.

II. Akcenter.

29. I Italiensk bruges: l' accento grave (`), l' accento acuto (´), l' accento circonflesso (ˆ), la dieresi (¨) og l' apostrofo ('). Om deres Anvendelse mærkes:

1) **L'accento grave** anvendes over den sidste Vokal i parole tronche (§ 13,1): bontà, virtù, lunedì, amerò; piè, diè, può, ciò, già, osv.; bruges desuden som Adskillelsestegn ved nogle Smaaord: chè (for perchè) — che (som, hvad, at); dà (giver) — da (af, fra); dì (Dag) — di (af); è (er) — e (og); là (der) — la (Art. og Pron.); lì (der) — li (Pron.); nè (og ikke) — ne (deraf, derfra); sè (sig) — se (dersom); sì (ja) — si (sig); tè (Te) — te (dig).

2) **L'accento acuto** bruges undertiden som Adskillelsestegn ved en Del Ord, der skrives ens, men betones forskellig (§ 14): áncora (Anker), cámice (Messeskjorte), malédico (bagtalerisk), bacío (hvad der ligger mod Nord), balía (Magt); til Adskillelse fra ancora (endnu), camice (Skjorter), maledico (jeg forbander), bacio (Kys), balia (Amme), osv. Mange bruger i disse og lignende Tilfælde l' accento grave, og der findes ikke paa dette Punkt nogen bestemt fastslaaet Brug.

3) **L'accento circonflesso** kan sættes over sammentrukne Former som côrre (ɔ: cogliere), tôrre (ɔ: togliere), tempî (Flertal af tempio) amâro (ɔ: amarono), for at skælne dem fra corre (at løbe), torre (Taarn), tempi (Tider), amaro (bitter). Moderne Forfattere udelader dog i Almindelighed denne Akcent eller bruger l' accento grave: amàr (ɔ: amarono), lodàr (ɔ: lodarono).

4) **La dieresi** sættes, særlig i Vers, over den første Vokal i en Vokalgruppe, naar den er stavelsesdannende (smlg. § 9): grazïoso, pazïenza, esigüo.

5) **L'apostrofo** betegner Bortfald af en Vokal: l' anima, l' uomo (se §§ 16 og 17), eller af en Stavelse: po' for poco (se § 25).

Anm. Man mærke vel, at Apostrof aldrig sættes ved apokoperede Former (§ 18); man skriver altsaa: buon incontro, un uomo, niun altro, quel anno, nobil anima, fedel amica, tal avventura, osv., fordi den korte Form ogsaa kan bruges foran Konsonant: buon cavallo, un soldato, quel bicchiere, fedel donna, osv. Derimod kræves Apostrof ved alle Elisioner (§ 16): quest' altro, ogn' anno, quell' amico, fordi quest, ogn, quell kun existerer foran Vokal (quest cavallo er en umulig Forbindelse). Ved sammensatte Talord bruges ikke Apostrof: trentuno (31), trentotto (38), centottanta (180); derimod ott' anni, ott' e un quarto, centrentott' anni. Mærk Forskellen mellem un artista (en Kunstner) og un' artista (en Kunstnerinde); gliel (= glielo) accennai og gliel' accennai (= gliela accennai).

III. Ortografiske Forandringer.

30. Ved Tilføjelse af Bøjnings- og Afledningsendelser kan følgende Forandringer i Skrivemaaden indtræde:

1) **c** [k] og **g** [g] bliver **ch** og **gh** foran *e* og *i*: ricco — ricchi, ricchissimo, ricchezza, arrichire; largo — larghe, larghetto, larghezza (smlg. § 52 og § 54, Anm. 2); cerco — cerchi, cercherò; pago — paghi, paghiamo (smlg. § 93,1).

2) **i** bortfalder **i ci** og **gi** (*cia, cio, gia, gio*) foran *e* og *i*: guancia — guance, braccio — bracci, viaggio — viaggi (smlg. § 51, Anm.); bacio — baci, baciamo, bacerò (smlg. § 93,2); uscio — uscetto, osv.

IV. Orddeling.

31. Om Ordenes Deling i Skrift mærkes:

1) Sammenstødende Vokaler deles ikke, naar de danner Tvelyd eller Trelyd (§ 9): au-ra, e-roi-co, uo-mo, ie-ri, pia-no, scuo-to, pio-ve, ar-rab-biai, be-stio-la, miei, suoi.

2) Sammenstødende Vokaler skilles, naar de ikke danner diftongiske eller triftongiske Forbindelser: ri-a-ve-re, ri-u-sci-re, svi-a-to, vi-a-le, un-tu-o-so, fles-su-o-so, Pa-o-lo, chi-un-que.

3) En enkelt Konsonant (hertil regnes *ch*, *gh* og de mouillerede Lyd *gn*, *gl*) forbindes med den efterfølgende Vokal: de-si-de-ra-re, vo-ca-le, lu-che-ri-no, rin-ghie-ra, si-gno-re, fo-glia-to, fi-gliuo-lo.

4) To eller tre sammenstødende Konsonanter forbindes i Almindelighed med den følgende Vokal: pie-tra, ma-gro, la-dro, e-bre-o, sa-gre-stia, le-vrie-re, ta-sca, di-scre-to, di-sfi-da; saaledes ogsaa i Fremmedord: te-cni-co, a-tle-ta, do-gma, a-mni-stia.

Anm. Fordoblede Konsonanter saavel som de Konsonantgrupper, der ikke kan staa i Begyndelsen af et Ord, skilles altid: bab-bo, paz-zo, pic-chio, lec-cio, ac-qua, ap-plau-di-re, ef-flu-vio; cor-da, cal-do, al-tro, al-zare, gam-ba, can-cro, mor-so.

5) Sammensatte Ord skilles efter de anførte Regler (ikke efter deres Bestanddele): di-stinguo, di-sprezzo, di-sagiato, i-nabile. Kun enkelte Fremmedord skilles efter Bestanddelene: mis-an-tro-po.

V. Sætningsdeling.

32. I Italiensk benyttes de almindelige Skilletegn: *il punto* (.), *il punto interrogativo* (?), *il punto ammirativo* (!), *i due punti* (:), *la virgola* (,), *il punto e virgola* (;), *le virgolette* („ “), *la lineetta* (—).

VI. Forkortelser.

33. I Skriftsproget anvendes en Mængde Forkortelser, særlig ved Høflighedsudtryk og Titulaturer; de vigtigste er følgende:

aff.to	affezionato (hengiven).
aff.mo	affezionatissimo (meget hengiven).
ant.	antimeridiano (om Formiddagen).
avv.	avvocato (Advokat).
cav.	cavaliere (Ridder).
chiar.mo	chiarissimo (meget berømt).
comm.	commendatore (Kommandør).
dev.mo	devotissimo (meget hengiven).
distint.mo	distintissimo (udmærket).
dott.	dottore (Doktor).
ecc.mo	eccellentissimo (udmærket).

em.^{mo}	eminentissimo (højærværdig).
gentil.^{mo}	gentilissimo (meget elskværdig).
ill.^{mo}	illustrissimo (vidt berømt).
ing.^{re}	ingegnere (Ingeniør).
Le LL. AA.	Le Loro Altezze (Deres Højheder).
Le LL. MM.	Le Loro Maestà (Deres Majestæter).
obblig.^{mo}	obbligatissimo (meget forbunden).
onor.^{le}	onorevole (bruges om Deputerede).
p. es.	per esempio (for Exempel).
pom.	pomeridiano (om Eftermiddagen).
pregiat.^{mo}	pregiatissimo (høistærede).
prof.	professore (Professor).
rev.^{do}	reverendo (velærværdig).
rev.^{mo}	reverendissimo (højærværdig).
seg.	seguente (følgende).
segg.	seguenti (følgende).
sig. (sig.^{re})	signore (Hr.)
sig.^{ra}	signora (Frue).
S. M.	Sua Maestà (Hans, Hendes Majestæt).
S. P. Q. R.	Senatus populusque Romanus (det romerske Senat og Folk).
S. P. M.	Sue proprie mani (egenhændig).
S. R. M.	Sue riverite mani (egenhændig).
SS.	Santissimo (højhellig), Santi (Hellige), Signori (de Herrer).
S. S.	Sua Santità (Hans Hellighed), Santa Sede (den hellige Stol).
S. V.	Signoria Vostra (Deres Højvelbaarenhed), Santità Vostra (Deres Hellighed).
ved.^{va}	vedova (Enke).
umil.^{mo}	umilissimo (ydmygste).
V. S.	Vostra Signoria (Deres Højvelbaarenhed), Vostra Santità (Deres Hellighed).
vv.	evviva (leve!)

Andet Afsnit.

Formlære.

Første Kapitel.

Artiklerne
(Kendeordene).

I. Den bestemte Artikel.
(l'articolo determinativo.)

34. Den bestemte Artikel har følgende Former:

	Hankøn	Hunkøn
Ent.	**il, lo, l'**	**la, l'**
Flert.	**i, gli, gl'**	**le, l'**

Om disse Formers Anvendelse mærkes:

1) **il** og **i** bruges foran Hankønsord, der begynder med Konsonant (undt. *s impura* og *z*; se nærmere ndfr. Nr. 2): il teatro, i teatri, il libro (Bogen), i libri.

2) **lo** bruges foran Hankønsord, der begynder med *s impura* (§ 11,14), *z*, *cz*: lo studio (Studie, Atelier), lo sport, lo zucchero (Sukker), lo czar; hyppig tillige foran *gn*, *ps* og *x*: lo gnocco (Bolle), lo pseudonimo, lo Xanto. Endvidere foran Vokaler, hvor det afkortes til **l'** (§ 16): l' anno, l' uomo, l' impiego.

Anm. Tidligere kunde *lo* anvendes foran alle Konsonanter; en Rest af denne Sprogbrug findes i Forbindelserne per lo più (i det højeste, som oftest), per lo meno (i det mindste), per lo lungo (ogsaa per il lungo, paa langs), per lo meglio (ogsaa per il meglio, paa bedste Maade) og i Ordsproget Avuta la grazia, gabbato lo santo („Moren har gjort sin Tjeneste, Moren kan gaa").

3) **gli** bruges som Flertal til *lo* og *l'*: gli studenti, gli zii (Onkler), gli gnomi, gli anni, gli uomini; desuden siges gli dei (Guderne). Foran *i* afkortes *gli* til **gl'** (§ 16,3): gl' impieghi, gl' idioti. En forældet Flertalsform **li** kan bruges i Angivelse af Datum: Roma, li 8 luglio (Juli).

4) **la** og **le** bruges ved Hunkønsord: la casa, le case. *La* forkortes til **l'** foran en Vokal, særlig foran *a* (§ 16,1): l' arte, l' erba, l' onda, men ogsaa la erba, la onda. *Le* forkortes til l' foran *e* (§ 16,2): l' erbe; men le arti, le onde.

35. Den bestemte Artikel kan sammentrækkes med Præpositionerne *a*, *con*, *da*, *di*, *in*, *per*, *su* til et enkelt Ord. Ved Sammentrækningen indtræder forskellige Lydforandringer, som Fordobling af Begyndelseskonsonant: da + lo > dallo (§ 22); Bortfald af Begyndelsesvokal: in + il > nel (§ 19), Assimilering af sammenstødende Konsonanter: con + la > colla (§ 24), osv. De sammensmeltede Former er følgende:

	Ental			Flertal		
	Hankøn		Hunkøn	Hankøn		Hunkøn
a	al	allo	alla	ai	agli	alle
con	col	(collo)	(colla)	(coi)	(cogli)	(colle)
da	dal	dallo	dalla	dai	dagli	dalle
di	del	dello	della	dei	degli	delle
in	nel	nello	nella	nei	negli	nelle
per	(pel)			pei		
su	sul	sullo	sulla	sui	sugli	sulle

Disse Former anvendes i Overensstemmelse med Reglerne i § 34, altsaa: al teatro, allo zio, della zia, dei quattrini (Penge), degli scolari (Elever), degl' Italiani, osv. Flertalsformerne ai, coi, dai, dei, osv. forkortes i Almindelighed til a', co', da', de', osv. (se § 17).

Anm. Istedenfor de sammentrukne Former collo, colla, coi, cogli, colle, pel, bruges hyppigere de usammentrukne con lo, con la, con i, con gli, con le, per il.

II. Delingsartiklen.

(l'articolo partitivo.)

36. Delingsartiklen er sammensat af Præpositionen *di* og den bestemte Artikel: *Del, dello, della — dei, degli, delle.* Disse Former anvendes efter Reglerne i § 34, altsaa: del pane (Brød), dello zucchero, degli uomini (Mennesker), delle ragazze (Piger), osv. Om denne Artikels Betydning og Anvendelse se § 116.

III. Den ubestemte Artikel.

(l'articolo indeterminativo.)

37. Den ubestemte Artikel har følgende Former:

Hankøn	Hunkøn
un, uno	**una, un'**

Om disse Former mærkes:

1) **uno** anvendes i samme Tilfælde som *lo* (§ 34,2): uno studio, uno zio, uno gnomo. Overalt ellers bruges **un** (§ 18): un teatro, un mese, un anno, un artista (en Kunstner).

2) **una** anvendes foran alle Hunkønsord: una donna, una casa, una stanza (et Værelse), una zia. Foran en Vokal afkortes det i Almindelighed til **un'** (§ 16,1): un' amica (en Veninde), un' artista (en Kunstnerinde), un' isola (en Ø), men ogsaa: una eternità (Evighed), osv.

Andet Kapitel.

Substantiver og Adjektiver.

(Nomi e aggettivi.)

I. Substantivernes (Hovedordenes) Køn.

A. Kønsbestemmelse efter Endelsen.

38. 1) Ord paa **-a** er Hunkøn: la sorella, la cuoca (Kokkepige), la chiesa (Kirke), la casa, la lettera, la domenica (Søndag), la Germania, la America, la Senna (Seinen), Verona, Venezia, Carlotta, Margherita.

Undt. Benævnelser paa mandlige Væsener: Elia, Mattia, il **Pulci**nella, il papa, il monarca, il duca (Hertug), il poeta, il camerata, il socia-

lista, il pubblicista, osv. (dog siges la guardia, la guida, la sentinella, la spia, la staffetta; se § 39,1); nogle oprindelig græske Ord paa *-ma* og *-ta*: il clima, il dramma, il tema, l'aroma, il pianeta samt il colera; nogle geografiske Navne: l' Adda, il Bengala, il Giura, il Garda, il Niagara, il Volga, il Canadà; desuden il nulla (Intet), il sofà, il baccalà (Klipfisk), il taffetà.

2) Ord paa **-e** er dels Hankøn, dels Hunkøn.

a. Hankøn er Ord, der ender paa *-ore*, *-one*, *-ale*, *-ile*, *-ante*, *-ente*, *-ice* (med ubetonet i): il dolore, il fiore, il casone, il canale, lo stivale (Støvle), il cortile (Gaard), il barile (Tønde, Vinfad), l' istante (Øjeblik), il còdice (Lovbog).

b. Hunkøn er Ord, der ender paa *-ione*, *-ice*, *-ie*, *-ine* og *-ite*: la nazione, la ragione, la radice (Rod), la vernice (Fernis), la specie, l' origine (Oprindelse), la difterite. Desuden Bynavne: la dotta Firenze, la vecchia Udine (smlg. § 40,3).

3) Ord paa **-i** er Hankøn: il brindisi (Skaaltale), il viavai (Trængsel), il portafogli (Lommebog), il dì (Dag), l' abbicci (Abc), il giurì (Jury), il Friuli, il Tamigi.

Undt. Navne paa Byer og Øer (§ 40,3): la bella Napoli, Parigi è popolosa, la famosa Rodi; desuden græske Laaneord: la crisi, la gènesi, la metròpoli, l' análisi, la tubercolosi, osv.

4) Ord paa **-o** er Hankøn: il fratello, lo zio, il teatro, il vino, il libro, il Portogallo, il Brandeburgo, il Po, Carlo, Lorenzo, Pietro.

Undt. La mano (Haand), og Bynavne: La ben costrutta Torino, la bella Milano (§ 40,3).

5) Ord paa **-u** er Hunkøn: la virtù (Dyd), la gioventù (Ungdom), la servitù, la schiavitù, la grù (Trane).

Undt. Il bambù, il caucciù, il fisciù (Tørklæde), il Perù.

6) Ord, der ender paa en Konsonant (§ 11,5, Anm.) er Hankøn: il nord, il sud, il gas, il lapis (Blyantsstift), il Baden.

B. Kønsbestemmelse efter Betydningen.

39. Hankøn er:

1) Benævnelser paa mandlige Væsener: l' uomo, il capitano, il pittore (Maler), il maestro, il toro (Tyr), il lupo (Ulv), l' ebanista (Snedker).

Undt. La guardia (Opsynsmand, osv.), la guida (Fører), la sentinella (Skildvagt), la spia (Spion), la staffetta (Stafet).

2) Navne paa Træer, særligt Frugttræer: il pero (Pæretræ), il melo (Æbletræ), il pesco (Ferskentræ), il noce (Valnøddetræ), il ciliegio (Kirsebærtræ), il castagno (Kastanjetræ), l' arancio (Appelsintræ), il pino (Pinje), il cipresso, l' olivo.

Undt. L'elce (Steneg), la palma, la quercia (Egetræ), la vite (Vinranke).

3) Navne paa Bjærge og Søer: il Giura, lo Spluga, il Rosa, il Trasimeno, il Garda, il Ládoga.

Undt. Le Ande, le Alpi, le Cevenne, la Sierra Nevada.

4) Navne paa Maaneder og Dage: il gennaio passato (forrige Januar), il settembre, lunedì prossimo (næste Mandag).

Undt. La doménica (Søndag).

40. Hunkøn er:

1) Benævnelser paa Væsener af Hunkøn: la donna, la cuoca (Kokkepige), la lavandaia (Vaskerkone), la cavalla (Hoppe), la leonessa (Løvinde), la gallina (Høne).

2) Navne paa Frugter (smlg. § 39,2): la pera, la mela, la pesca, la noce, la ciliegia, la castagna, l' oliva, l' uva (Drue), la ghianda (Agern), la mandorla (Mandel).

Undt. L' ananasso, l' arancio, il dáttero (Dadel), il fico (Figen), il granato (Granatæble), il limone (Citron), il pistacchio, il pomo.

3) Navne paa Byer og Øer: Milano è ricca, Parigi è bella; Cipro e Rodi non sono più greche; la dotta Firenze.

II. Kønsbøjning.

A. Substantivernes (Hovedordenes) Kønsbøjning.

41. Det forskellige Køn ved Benævnelser paa levende Væsener udtrykkes:

1) Ved to helt forskellige Ord: il fratello (Broder) — la sorella (Søster); se § 42.

2) Ved det samme Ord med forandret Endelse: lo zio (Onkel) — la zia; il leone — la leonessa; se § 43—45.

3) Ved det samme Ord uforandret, dog med forandret Artikel: il giovane (ungt Menneske) — la giovane (ung Pige); se § 46.

4) Ved det samme Ord med uforandret Artikel: il serpente (Han- og Hunslange); se § 47.

42. Forskellige Ord for de to Køn: uomo — donna; padre — madre; marito (Ægtemand) — moglie; fratello — sorella; genero (Svigersøn) — nuora; toro (Tyr) — vacca; stallone (Hingst) — cavalla; montone (Vædder) — pècora; becco (Buk) — capra; verre (Orne) — scrofa, troia.

43. Ord paa **-o** danner Hunkøn paa **-a**: il figlio — la figlia; il cugino — la cugina; il contadino (Bonde) — la contadina; il sarto (Skrædder) — la sarta; il testimonio (Vidne) — la testimonia; il lupo (Ulv) — la lupa; Camillo — Camilla; Francesco — Francesca. Uregelmæssige Dannelser: il dio — la dea, il gallo (Hane) — la gallina.

Anm. Nogle Ord paa *-o* har en Hunkønsform paa *essa:* canonico (Kannik) — canonichessa; diavolo — diavolessa (i overført Betydning diavola: questa donna è una diavola); filòsofo — filosofessa (ogsaa filòsofa).

44. Ord paa **-e** danner Hunkøn paa flere forskellige Maader:

1) **-e** forandres til **-a** i Ord paa *-iere:* cameriere (Opvarter) — cameriera; consigliere — consigliera, osv. Desuden i: marchese (Marquis) — marchesa, padrone — padrona, priore — priora, scolare (Elev) — scolara, signore — signora, superiore — superiora. Særlig mærkes: cane (Hund) — cagna, eroe (Helt) — eroina, re (Konge) — regina.

2) **-e** forandres til **essa**: barone — baronessa; conte (Greve) — contessa; elefante — elefantessa; gigante (Kæmpe) — gigantessa; leone (Løve) — leonessa; mercante (Handlende) — mercantessa; oste (Vært) — ostessa; príncipe — principessa; studente — studentessa, osv. Mærk: abate — badessa (smlg. § 19).

3) **-tore** forandres til **-trice**: imperatore (Kejser) — imperatrice; pittore (Maler) — pittrice; istitutore (Lærer) — istitutrice; ambasciatore (Ambassadør) — ambasciatrice. Ved de fleste andre Ord anvendes nu i Talesproget Endelsen **-tora**: lavoratora (Vaskerkone), rammendatora (Lappeskrædderinde), stiratora (Strygejomfru), cucitora (Syerske), osv. Dottore har dottoressa eller dottora (lærd Dame); om en kvindelig Læge siges dottore: La

signorina T. fu dichiarata dottore. Fattore (Forvalter) har fattoressa, sjældnere fattora.

4) Alle andre Ord paa *e* er uforandrede i Hunkøn (se § 46,₂).

45. Af Ordene paa **-a** har nogle i Hunkøn **-essa:** poeta (Digter) — poetessa, duca (Hertug) — duchessa, profeta — profetessa, patriarca — patriarchessa. Alle andre Ord paa *-a* bliver uforandrede: un violinista (en Violinist) — una violinista (Violinistinde); smlg. § 46,₁.

46. Uforandrede i Hunkøn bliver:

1) Ord paa *-cida* og *-ista:* un sanguinoso omicida (en blodig Morder) — una sanguinosa omicida; un buon pianista — una buona pianista, osv.

2) Mange Ord paa **-e** (særlig mærkes Endelserne *-ante, -ente, -ese*): un lontano parente (Slægtning) — una lontana parente; il ricco erede (den rige Arving) — la ricca erede; il (la) cantante; il (la) amante; il (la) conoscente (Bekendt); il (la) Francese; il (la) consorte (Fælle, Ægtefælle); il (la) giovane; il (la) nipote (Nevø, Barnebarn).

47. Ved mange Dyrenavne findes kun een Form for begge Køn: il serpente (Slange), il delfino, il coniglio (Kanin), il topo (Rotte); la pantèra, la scimmia (Abe), la rondine (Svale), la mosca (Flue). Vil man udtrykkeligt betegne Kønnet, tilføjes *maschio* og *femmina:* merlo maschio e femmina (Han- og Hundrossel); il corvo femmina (Hunravn); la talpa maschio (Hanmuldvarp); uno scorpione femmina; il maschio della lince (Hanlos); la femmina del gorilla.

48. Ved Ord, der ikke betegner levende Væsener, findes i Reglen kun et Køn: il palazzo, il sole, la casa, la luna. Forskellige Ord har dog baade en Hankøns- og en Hunkønsform uden synderlig Forskel i Betydningen: il mattino, la mattina (Morgen), il rigo (Linie), la riga. Undertiden har Hunkønsformen augmentativ (forstørrende) Betydning i Sammenligning med Hankønsformen: buco (lille Hul), buca (stort Hul); coltello (lille Kniv), coltella (stor Kniv): campanello (lille Klokke, Bordklokke), campanella (større Klokke); tavolo (lille Bord), tavola (større Bord); paa

samme Maade er il manino, il casino, lo stanzino, il querciuolo (lille Eg) mindre end la manina, la casina, la stanzina, la querciuola. Det modsatte Forhold, at Hunkønsformen har diminutiv (formindskende) Betydning, findes sjældent: fosso (bred Grøft), fossa (lille Grøft).

49. Ved enkelte Ord forbindes en ny Betydning med det forandrede Køn:

l' animo (Sindelag, Mod),	l'anima (Sjæl),
il berretto (Hue, Baret),	la berretta (Kalot, Natkappe),
il camerata (Kammerat),	la camerata (Klasse Skoledrenge),
il canapo (Tov, Trosse),	la canapa (Hamp),
il cero (Voxkærte),	la cera (Vox),
il fascio (Knippe, Bundt),	la fascia (Bind, Korsbaand),
il filo (Traad),	la fila (Række),
il fine (Formaal),	la fine, sjældnere il fine (Ende),
il foglio (Blad, Ark),	la foglia (Blad, Løv),
il fonte (Døbefont),	la fonte (Kilde),
il frutto (Frugt i Alm.),	la frutta (Frugt til at spise),
il ghiacciaio (Gletscher),	la ghiacciaia (Iskælder),
il manico (Skaft),	la manica (Ærme),
il mazzo, (Buket),	la mazza (Knippel, Stok),
il modo (Maade),	la moda (Mode),
il partito (Bestemmelse, Udvej, Fordel, politisk Parti, osv.),	la partita (Afrejse, Vareparti, Spilleparti, osv.),
il pezzo (Stykke),	la pezza (Lap, Svøb, Bind),
il picco (Bjærgtinde),	la picca (Spyd),
il pozzo (Brønd),	la pozza (Vandpyt),
il punto (Punkt),	la punta (Spids, Od),
il soglio (Træstol),	la soglia (Tærskel),
lo stecco (tør Kvist),	la stecca (Pind, Falsebeu, osv.),
il terrazzo (Balkon),	la terrazza (fladt Tag),
il vaglia (Anvisning),	la vaglia (Tapperhed).

Anm. Uden etymologisk Sammenhæng er Ord som: il collo (Hals), la colla (Lim); il colpo (Slag), la colpa (Skyld); il costo (Bekostning), la costa (Skrænt, Kyst); il lotto (Lotteri), la lotta (Kamp); il moto (Bevægelse), la mota (Dynd, Snavs); il tappo (Prop), la tappa (Hvilested), osv.

B. Adjektivernes (Tillægsordenes) Kønsbøjning.

50. Adjektiver paa **-o** danner Hunkøn paa **-a** (smlg. § 43): Bianco (hvid) — bianca; lungo — lunga; buono — buona, osv. Alle andre Adjektiver er uforanderlige i Køn. Facile (let), prudente (klog), grande, pari (lige), fu (salig), osv.

III. Talbøjning.

51. Alle Substantiver og Adjektiver paa **-o** eller **-e** samt Hankønsord paa **-a** danner Flertal paa **-i**: il buono cugino — i buoni cugini; il padre felice — i padri felici; la madre felice — le madri felici; la mano — le mani; il poeta — i poeti; l' artista — gli artisti; il dramma — i drammi. Uregelmæssige Dannelser: l' uomo — gli uomini, il dio — gli dei, il bue eller il bove (Oxe) — i buoi eller i bovi (vulgær Form boi).

Anm. Ord med ubetonet *i* foran det udlydende *o* skrives i Flertal kun med et *i* (§ 30,2): il bacio (Kys) — i baci, il figlio — i figli, l' occhio (Øje) — gli occhi, il giudizio (Dom) — i giudizi, il libraio (Boghandler) — i librai, lo studio — gli studi, savio — savi, vario — vari. Skrivemaader som giudizii, savii, libraj osv. er forældede. For at undgaa Sammenblanding skrives desiderio — desiderii eller desiderî, desiderj, desidèri (Ønsker), men desideri (Du ønsker); tempio — tempî (Templer), men tempo — tempi (Tider); principio — principii eller principî, ogsaa principj (Principer), men principe — principi (Fyrster).

52. Med Hensyn til Ord paa *-co*, *-go*, *-ca*, *-ga* mærkes følgende:

1) Ord paa **-co** med Trykket paa næstsidste Stavelse (parole piane) har i Flertal **-chi** (§ 30,1): l' arco (Bue) — gli archi; il bosco (Skov) — i boschi; il fuoco (Ild) — i fuochi; cieco (blind) — ciechi; ricco — ricchi; l' almanacco — gli almanacchi; antico — antichi; etrusco — etruschi; mendico (Tigger) — mendichi; tedesco (tysk) — tedeschi; ubriaco eller briaco (drukken) — (u)briachi; vigliacco (fejg Usling) — vigliacchi, osv.

Undt. Greco — greci (dog grechi i visse Forbindelser: vini grechi, venti grechi); porco (Svin) — porci; amico (Ven) — amici; nemico (Fjende) — nemici; pudico (kysk) — pudici.

2) Ord paa **-co** med Trykket paa tredjesidste Stavelse (parole sdrucciole) har i Flertal **-ci**: arabico — arabici; austriaco

(østerrigsk) — austriaci; classico — classici; ebraico — ebraici; epico — epici; medico (Læge) — medici; monaco (Munk) — monaci; pratico — pratici; sindaco — sindaci; storico — storici; unico — unici; tirannico — tirannici.

Undt. Abbaco (Tabel) — abbachi; carico (Byrde, Læs) — carichi; dimentico (forglemmende) — dimentichi; fondaco (Krambod) — fondachi; manico (Hank, Skaft) — manichi; rammarico (Beklagelse) — rammarichi; stomaco (Mave) — stomachi; vallico (Bjærgpas) — valichi.

3) Ord paa **-go** har i Flertal **-ghi** (§ 30,1): l' ago (Naalen) — gli aghi; l' albergo (Hotel) — gli alberghi; il lago (Sø) — i laghi; il luogo (Sted) — i luoghi; largo — larghi; lungo — lunghi, osv.

Anm. Lærde Ord paa *-òlogo* og *fago* undtages: il teòlogo — i teòlogi, il filòlogo — i filòlogi, l' antropòfago — gli antropòfagi. Mærk il mago — i maghi (Troldmændene), men i tre re magi (de hellige tre Konger).

4) Hankønsord paa **-ca** og **-ga** har i Flertal **-chi** og **-ghi** (§ 30,1): il duca — i duchi; il collega — i colleghi; il patriarca — i patriarchi.

53. **Bello** danner Flertal paa tre forskellige Maader: belli, bei, begli.

1) **belli** er Eftertryksform og bruges som Substantiv, som Prædikatsord og attributivt efter et Substantiv: Tutti i belli si fanno pregare. Sono belli questi versi. Fiori belli.

2) **bei** (§ 23,1) eller **be'** (§ 17) bruges attributivt foran et Substantiv, der ikke begynder med *s impura*, *z*, *gn* eller en Vokal: Due bei libri. Di be' quattrini.

3) **begli** bruges attributivt foran Substantiver, der begynder med *s impura*, *z*, *gn* eller en Vokal: Begli spiriti. Begli gnocchi. Begli zeri. Begli occhi.

54. Alle Hunkønsord paa **-a** danner Flertal paa **-e**: la buona sorella — le buone sorelle; la principessa — le principesse; l' artista (Kunstnerinden) — le artiste: l' osteria — le osterie.

Anm. 1. Ord med ubetonet *i* foran det udlydende *-a* skrives i Flertal uden *i* (§ 30,2): la guancia (Kind) — le guance; la coscia (Laar) — le cosce; la ciliegia — le ciliege; egregia — egrege, osv. (dog træffes

ogsaa Former som provincie, franchigie, reggie, osv.). I beholdes for i Skrift at adskille ligelydende Ord, saaledes audacia (Dristighed) — audacie, ferocia (Vildskab) — ferocie, til Adskillelse fra audace (dristig), feroce, (vild).

Anm. 2. Ord paa *-ca* og *ga* har i Flertal *-che* og *-ghe* (§ 30,1): manica larga (vidt Ærme) — maniche larghe, mosca (Flue) — mosche, bottega (Butik) — botteghe.

55. Endel Hankønsord danner Flertal paa **-a** og skifter samtidig Køn: *il braccio — le braccia.* Ved Siden af Formen paa *-a*, der er den oprindelige (braccia = lat. bracchia), findes hyppigt en nyere Sideform paa -i, som er Hankøn: *i bracci.* De to Former har i Reglen forskellig Betydning, saaledes at Formen paa *-a* er kollektiv og udtrykker en Helhed: le braccia (Armene, Favnen); le legna (Brændet); hvorimod Formen paa *-i* udtrykker Flerheden og tillige anvendes i overført Betydning: i legni (Træsorterne), i bracci d' un edifizio (Fløjene paa en Bygning). Enkelte Ord kender kun Formen paa *-a* (centinaio, migliaio, miglio, mille, paio); de fleste har begge Formerne, men i mange Tilfælde er den paa *-a* lidet anvendt (anello, carro, castello, fuso, gomito, osv.). Nogle faa Ord har tre Former, idet Analogien har fremkaldt en ny Form paa -e; il budello har saaledes i Flertal le budella, le budelle eller i budelli. Flertalsformen paa *-e* har endelig medført en ny Entalsform paa *a*; il legno — le legna, i legni, le legne — la legna; il frutto — le frutta, i frutti, le frutte — la frutta. De vigtigste herhenhørende Ord er følgende:

anello (Ring) — *anelli. Anella* kun poetisk.

braccio (Arm) — *braccia*, om Legemets Arme og om Maal, ellers *bracci:* La bilancia (Vægten) ha due bracci; l' uomo ha due braccia. Ha le braccia lunghe. Tre braccia di panno. I bracci della croce.

budello (Tarm) — *budella*, sjældnere *budelle.* I overført Betydning *budelli:* Quegli stivali (Støvler) sono due budelli.

calcagno (Hæl) — *calcagni. Calcagna* kun i enkelte Talemaader: Mostrar le calcagna (= fuggire); aver il nemico (Fjenden) alle calcagna.

carro (Arbejdsvogn) — *carri. Carra* betyder især Vognlæs: Due carra di grano (To Læs Korn); a carra (læssevis).

castello (Slot, Borg) — *castelli*. *Castella* er forældet.

centinaio (Antal af hundrede) — *centinaia*.

cervello (Hjærne) — *cervelli*. *Cervella* kun i enkelte Talemaader: Bruciarsi le cervella (skyde sig).

ciglio (Øjenbryn) — *ciglia*: Alzare le ciglia (se i Vejret). *cigli* i overført Betydning: Il ciglio della fossa (Grøftekanten).

corno (Horn) — *corna*: Le corna del toro; le corna della luna; far le corna; portar le corna. Ellers *corni*: Corni da scarpa (Skohorn); pezzi di musica per due corni; ho mangiato tre corni di chifel (Horn; Slags Brød); il bambino s' è fatto due corni (Buler). I enkelte Tilfælde vakler Brugen.

cuoio (Skind) — *cuoi*. Om Mennesket bruges *cuoia* i nogle Talemaader: Aver le cuoia dure (være haardhudet); lasciar eller tirar le cuoia (dø), osv.

dito (Finger) — *dita*, især i kollektiv Anvendelse og som Maal: Leccarsi le dita (slikke sig om Fingrene). Mi dolgon le dita. Due dita di cervello, due dita di vino. Ellers *diti*: I diti indici (Pegefingrene). Mi dolgono i diti grossi dei piedi.

filo (Traad) — *fila*, i kollektiv Anvendelse: Le fila d' un affare, d' una congiura (Traadene i en Sag, Sammensværgelse). Ellers *fili*: Tre fili fanno uno spago (Sejlgarn); i fili del telègrafo. *Le file* er Flertal af *la fila* (Række).

frutto (Frugt) — *frutta* om Dessertfrugt: Siamo alle frutta: frutta secche; frutta mature. Ellers *frutti*: un albero pieno di frutti; frutti della terra; frutti di mare; frutti dell' ingegno. *Frutte* er Flertal til *la frutta* (en spiselig Frugt): Compra due frutte per desinare (til sin Middag); frutte cotte; frutte candite (kandiserede).

fuso (Ten) — *fusi*, sjældent *fusa*: Il gatto fa le fusa (Katten spinder).

gesto (Gestus) — *gesti*. *Gesta*, krigerske Bedrifter; Le gesta d' un eroe.

ginocchio (Knæ) — *ginocchi* og *ginocchia*: Il soprabito arriva ai ginocchi (Overfrakken naar til Knæerne); le ginocchia bruges især i Betydning af Skødet.

gomito (Albue) — *gomiti*. *Gomita* kun i enkelte Talemaader: Ragionar colle gomita (at vrøvle) osv.

grido (Skrig) — *gridi.* Sjældnere: *grida:* Le grida d' un popolo.

labbro (Læbe) — *labbri*, i overført Betydning: I labbri d' una ferita (Saar), d' un vaso. Ellers *labbra.*

legno (Træ) — *legni* (Træsorter, Skibe, Vogne), *legna* (Brænde): Nel porto (Havn) son pochi legni; ho comprato una catasta (en Favn) di legna. Man siger ogsaa *legne* (hvortil Entalsformen *legna*): Legne secche che bruciano (brænder) bene.

lenzuolo (Lagen) — *lenzuola;* sjældnere *lenzuoli.*

membro (Lem) — *membra*, kollektivt om alle Legemets Lemmer: L' uso delle membra; riposare le stanche membra; (ogsaa le membra della nazione). Ellers *membri:* Le braccia sono membri del corpo umano; membri del Parlamento.

migliaio (Antal af Tusind) — *migliaia.*

miglio (Mil) — *miglia*: Venti miglia. *Migli* betyder Milepæle eller et Flertal af miglio (Hirse).

mille (Tusind) — *mila.*

moggio (Kornmaal) — *moggi, moggia* eller *mogge.*

muro (Mur) — *mura*, kollektivt om hele den omgivende Mur: Le mura di Roma; difendere le mura; fra quattro mura; le mura domestiche. Ellers *muri*: I ragazzi vanno sporcando (tilgriser) tutti i muri.

osso (Ben, Knokkel) — *ossa*, kollektivt om alle Knoklerne, Knokkelbygningen i Legemet: Il complesso delle ossa formano lo schèletro (Skelet); tremare (skælve) per tutte le ossa; le ossa dell' elefante. Ellers *ossi:* Gli ossi si danno al cane.

paio (Par) — *paia.*

pomo (Æble, Æbletræ) — *pomi;* poetisk *poma.*

pugno (Næve) — *pugni;* poetisk *pugna.*

riso (Smil) — *risa. Risi* er Flertal af *riso* (Ris).

staio (Skæppe) — *staia; stai* betyder Skæppemaal eller høje Hatte.

suolo (Saal, Jordbund) — *suola* (Saaler); *suoli* (= terreni).

uovo (Æg) — *uova.* Sjældent *uovi.*

Anm. De fleste Flertalsformer paa *-a* er, som ovenfor antydet, Rester af latinsk Neutrum: *braccia* < lat. bracchia; *corna* < lat. cornua;

uova < lat. ova, osv. En anden Rest af Neutr. Flertal foreligger i *tempora*, der bruges i det kirkelige Udtryk Le quattro tempora (Quatemperfastedagene). Flertalsformer paa *-ora* var ret almindelige i det ældre Sprog: corpora, latora, pratora osv.; Rester af dem findes endnu i flere Dialekter og i det gammeldags florentinske Udtryk *le donora* (Brudeudstyr).

56. I sammensatte Ord bøjes snart begge Ord i Sammensætningen: mezzaluna — mezzelune; snart kun det ene, som oftest det sidste: mezzogiorno — mezzogiorni, sjældnere det første: capofabbrica — capifabbrica. Mange lades helt uforandrede: voltafaccia.

1) Begge Ord bøjes i enkelte Sammensætninger, der bestaar af to sidestillede Substantiver eller af et Adjektiv og et Substantiv: bassorilievo (Basrelief) — bassirilievi; capomastro (Murpolerer) — capimastri; capoluogo — capiluoghi; mezzaluna (Halvmaane) — mezzelune; mezzanotte — mezzenotti; mezzatinta (Sjattering) — mezzetinte, osv.

2) I Almindelighed bøjes kun det sidste Ord: francobollo (Frimærke) — francobolli; camposanto (Kirkegaard) — camposanti; madreperla (Perlemor) — madreperle; capolavoro (Mesterværk) — capolavori; biancospino (Hvidtjørn) — biancospini; mezzogiorno — mezzogiorni; passatempo (Tidsfordriv) — passatempi; spazzacamino (Skorstensfejer) — spazzacamini; guardaroba (Garderobe) — guardarobe, osv.

3) Blot det første Ord bøjes i enkelte Sammensætninger med *capo*: il capocaccia (ɔ: il capo della caccia: Overjægermester) — i capicaccia: il capofabbrica (Fabriksbestyrer) — i capifabbrica; saaledes ogsaa il capofila (Fløjmand), capopopolo (Folkeleder), caposcuola (den, der har stiftet Skole), caposquadra (Arbejdsformand).

4) Uforandrede lades Sammensætninger af et Verbum (i Imperativ) og et Substantiv i Flertal: portasigari (Cigarfutteral) portamonete, lustrascarpe (Støvlepudser), guardaboschi (Skovløber), osv.; desuden enkelte andre som portalapis (Blyantsholder), portabandiera (Fanebærer), guardaroba (Garderobebetjent), battistrada (Forrider), voltafaccia (pludselig Vending).

57. Uforanderlige i Flertal:

1) Ord som ender paa Konsonant: il lapis (Blyant) — i lapis; il (i) club; il (i) revòlver.

2) Ord som ender paa betonet Vokal, paa *-i* eller *-ie*: Il (i) sofà, il (i) giurì, la (le) città, la (le) virtù, il (i) re, il (i) brindisi (Skaaltale), la (le) crisi, la (le) specie. Mærk særlig la moglie — le mogli. Desuden il (i) boia (Bøddel), il (i) vaglia (Anvisning).

3) Alle Egennavne: I due Tasso, i Bentivoglio, i Botta, i Villamarina. Hvis man med Personnavnet ogsaa betegner det frembragte Værk, bruges Flertal: Ho visto tre Rafaelli (Malerier af Rafael); possiede tre Ariosti (tre Udgaver af Ariost).

4) Adskillige sammensatte Ord; se § 56,4.

58. Enkelte Ord har ingen Flertalsform; andre har ingen Entalsform.

1) Kun i Ental bruges: copia (Forraad), pro (Fordel), prole (Afkom), stirpe (Slægt), uopo (Nødvendighed).

2) Kun i Flertal bruges: ambagi (Omsvøb), annali (Aarbøger), busse (Prygl), calende (den første i Maaneden), calzoni (Benklæder), cesoie, cisoie (Sax), esequie (højtidelig Begravelse), fattezze (Menneskets Former), fauci (Gab), forbici (Sax), manette (Haandjærn), mutande (Underbuxer), nozze (Bryllupsfest), occhiali (Briller), posteri (Efterslægten), le reni (Lænderne; i reni, Nyrerne), rigaglie (Indmad, Kraaser), spezie (Krydderier), sponsali (Bryllup), stoviglie (Lertøj), tènebre (Tusmørke), viscere (Indvolde).

59. Nogle Ord faar en ny Betydning i Flertal, f. Ex.: la molla (Fjeder) — le molle (Fjedre, Ildtang), la vacanza (Vakance) — le vacanze (Vakancer, Ferie). Særligt mærkes:

1) Ord, der betegner Stof, gaar over til ogsaa at betegne Genstande, forfærdigede af dette Stof eller flere Arter af samme: gli ori, gli argenti, i bronzi (Genstande af Guld, Sølv, Bronze), le lane (Uldklæder, Uldsorter), i vini (Vinsorter), i burri (Smørsorter), osv.

2) Ord, der betegne en Sindsstemning og lign., gaar

over til ogsaa at betegne Udslaget af denne Sindsstemning: gli amori (Kærlighedsbeviser), le ire (Vredesudbrud), le gentilezze (ɔ: maniere gentili).

IV. Gradbøjning.
(I gradi dei nomi).

60. Komparativ dannes ved at føje **più** til Positiv: Bello (smuk) — più bello (smukkere), grande (stor) — più grande (større). È più forte di me (han er stærkere end jeg). Komparativen kan forstærkes ved Tilføjelse af Adverbier som *assai*, *molto* og sjældnere *vie*.

61. Enkelte Adjektiver har en dobbelt Komparativform:

buono (god)	più buono eller *migliore*
cattivo (slet)	più cattivo eller *peggiore*
grande (stor)	più grande eller *maggiore*
piccolo (lille)	più piccolo eller *minore*.

Om disse Formers Anvendelse mærkes:

1) *Più buono* og *più cattivo* bruges kun om Personer og betegner moralske Egenskaber; *migliore* og *peggiore* i andre Tilfælde: Avrei voluto essere più buono, più ragionevole. Questi versi sono migliori di quelli. Nella peggiore ipotesi (§ 62). Istedenfor migliore og peggiore anvendes hyppig, især i Talesproget, Adverbierne *meglio* og *peggio:* Questo vino è meglio del nostro. Tu sei peggio di lui.

2) *Maggiore* og *minore* bruges i overført Betydning og om Alder: I tuoi meriti sono maggiori (minori) dei miei. Sono maggiore (minore) di lui di tre anni. Men: Tu sei grande (piccolo), ma io sono più grande (piccolo) di te.

Anm. Af andre bevarede latinske Komparativformer kan mærkes: esteriore, inferiore, interiore, superiore, ulteriore.

62. Den relative Superlativ dannes ved at føje den bestemte Artikel til Komparativ: Il più bello (den smukkeste), il più grande (den største), il migliore, il maggiore. Egli è il più bel giovane del paese. Fu uno de' migliori uomini politici d'Italia. Hvis Superlativen følger efter et med den bestemte Artikel for-

bundet Substantiv, maa Artiklen ikke gentages: La rosa più bella ha pur le sue spine (selv den skønneste Rose har sine Torne). L' uomo più virtuoso ha i suoi difetti anche lui. (Manzoni skriver dog l' uomo il più felice di questo mondo og lign., hvilket ogsaa forekommer af og til i moderne Litteratur.) Om Superlativ uden Artikel se § 118,8.

63. Den absolute Superlativ, der blot udtrykker en meget høj Grad, dannes ved at føje Endelsen **-issimo** til Positiv (om de lydlige og ortografiske Forandringer se § 15, 21 og 30): Bello — bellissimo (meget smuk), pudico — pudicissimo, ricco — ricchissimo, pio — piissimo, savio — savissimo, osv. Afvigende Gradbøjning findes i:

1) Acre — acerrimo, celebre — celeberrimo, integro — integerrimo, salubre — saluberrimo; disse Former bruges væsentlig i Skriftsproget.

2) Buono — *ottimo*, cattivo — *pessimo*, grande — *massimo*, piccolo — *minimo*: Una ottima salute (et udmærket Helbred); una pessima traduzione (en meget daarlig Oversættelse); la massima attività (den allerstørste Virksomhed); il prezzo minimo (den laveste Pris).

Anm. Den absolute Superlativ kan ogsaa udtrykkes ved Tilføjelse af enkelte Adverbier som *fortemente*, *infinitamente*, *sommamente*, osv.; ved Forstavelserne *arci-* og *stra-*: arcicontento (= sommamente contento, contentissimo) stragrande, stravecchio; ved Gentagelse af Adjektivet i Positiv (§ 274): lento lento (ganske langsomt), bello bello, nero nero (meget sort, kulsort); ved Tilføjelse af forskellige Adjektiver: briaco fradicio (snydefuld), innamorato cotto (frygtelig forelsket), pieno zeppo (propfuld), ricco sfondato (stenrig) og paa flere andre Maader.

64. I Almindelighed gradbøjes kun Adjektiver, Adverbier (§ 103) og nogle Participier: I suoi passi erano guardatissimi (hans Skridt blev strængt bevogtede). I ganske enkelte Tilfælde ogsaa Substantiver og Pronominer.

1) Substantiver: Era un bravo poeta, ma questo è *più poeta* di lui. Il resto è *più ciuco* (Æsel, æselagtig) di loro. Lei è *padronissimo* di venire in casa mia. È suo *amicissimo* (Perleven) da tanto tempo. Non ha ragione, ha *ragionissima* (i

højeste Grad Ret). Voi dite che è dottore, *dottorissimo;* e io dico in vece che è asino, *asinissimo.* Usciva *per tempissimo* (meget tidlig). Per bacchissimo. Man kan endogsaa sige il discorsissimo del Crispissimo (den frygtelige C.'s frygtelige Tale).

2) Pronominer: Egli è *più mio* che tuo. Son tuo, *tuissimo.* Era sua, *suissima. Vostrissimo. Luissimo.* Nelle *stessissime* condizioni (paa ganske de samme Betingelser). *Nessunissimo* guadagno (absolut ingen Fortjeneste). *Tuttissimo.* Flere af disse Former bruges særlig i spøgende og fortrolig Samtale.

Tredje Kapitel.

Pronominer (Stedord).

(Pronomi.)

I. Personlige Pronominer.

65. De betonede Former, der bruges dels som Subjekt dels som Genstand for Verbum (med særligt Eftertryk) eller Præposition, er følgende:

Ental

io (jeg)	**tu** (du)	**egli** (han)	**ella** (hun)	
me	**te**	**lui**	**lei**	**se** (sig)

Flertal

noi (vi)	**voi** (I)	**eglino** (de)	**elleno** (de)	
noi	**voi**	**loro**	**loro**	**se** (sig)

Om disse Formers Udtale i Toskansk mærkes:

1) **io, noi, voi** forkortes i daglig Tale til *i'*, *no'*, *vo'* (§ 17): Che vuo' tu ch' i' ti dica. I' lo fo per suo bene. No' si diceva (vi sagde). Vo' dite. Dog altid: Che dite voi? osv.

2) **tu** foran Vokal forkortes i daglig Tale til *t'* (smlg. § 16): T' ai ragione (Du har Ret).

3) **egli** kan forkortes til *ei*, *e'* (§ 23,1) eller *gli*: Ei parla. E' mi pare impossibile (det synes mig umuligt). Gli è domenica. (Dog altid egli studia, egli ama). Smlg. § 131.

4) **ella** kan forkortes, særlig i Tiltale, til *la*: Come la vuole. (Smlg. Lærebogen Nr. 5.)

5) **eglino** og **elleno** tilhører væsentlig Skriftsproget; i Talesproget bruges *eglino* kun i Spørgesætninger: Dove son eglino? medens *elleno* er næsten helt uddød. De erstattes paa forskellige Maader, særlig ved *essi* og *esse* eller i mere folkelig Tale ved **gli** (loro) og **le**: Gli hanno paura (de er bange). Le son tutte qui.

66. De ubetonede Former, der bruges som Genstand og Hensynsbetegnelse for Verber, er følgende:

	Ental				
Akk.	**mi** (mig)	**ti** (dig)	**lo** (ham, den)	**la** (hende, den)	**si** (sig)
Dat.	**mi**	**ti**	**gli**	**le**, gli	**si**
	Flertal				
Akk.	**ci** (os)	**vi** (jer)	**li**, gli (dem)	**le** (dem)	**si** (sig)
Dat.	**ci**	**vi**	**loro**, gli	**loro**, gli	**si**

1) **mi, ti, si, ci, vi** forandres til *me, te, se, ce, ve*, og **gli** bliver *glie* foran et andet personligt Pronomen af tredje Person (undt. si) eller foran *ne*, altsaa: Te lo prometto (men ti prometto); ve lo dissi (men vi dissi); me ne dispiace (mishager) (men mi dispiace); non se ne ricorda; glielo farò sapere.

Anm. Sproghistorisk set er Forholdet et andet: me lo disse burde skrives: m' elo disse; mi er ikke blevet me, men *i* er bortfaldet foran elo (ello) gammel Form for lo (smlg. glielo dissi = gli elo dissi).

2) **mi, ti, si, lo, la**, og undertiden **le** forkortes foran Vokal (§ 16): m' aveva veduto, non t' intendo (jeg forstaar dig ikke), la porta s' apre, l' ho veduto, l' ho veduta og det sjældne l' ho (le ho) vedute; **ci** forkortes kun foran *i*: non c' intende.

3) Begyndelseskonsonanten fordobles efter endebetonet Verbalform (§ 22): dimmi, fallo, vattene (gaa din Vej), vacci.

4) **Non** efterfulgt af *lo, la, li, le* sammentrækkes i Talesproget til nol, nollo, nolla, nolli, nolle (§ 24,2). I Skriftsproget undgaas disse Former med Undtagelse af *nol:* Non la poteva vedere, men: Più nol riconobbi (jeg kunde ikke kende ham igen).

5) Med **con** dannes Formerne *meco* (= con me), *teco* (= con te), *seco* (= con se, con lui, con lei, con loro). I Talesproget høres con meco, con teco, con seco). I Poesi brugtes tidligere nosco (= con noi) og vosco (= con voi).

6) **Gli** (lat. illi) er fortrinsvis Dativ Ental i Hankøn (= a lui): Gli dissi che mi scrivesse (jeg sagde til ham, at han skulde skrive til mig); bruges dog ogsaa, særlig i Talesproget, som Dativ Ental i Hunkøn (= a lei) og som Dativ Flertal (lat. illis) i begge Køn (= a loro): Gli dissi (= le dissi; jeg sagde til hende). Poveri ragazzi, dategli (= date loro) un po' d' aiuto. Li vidi e gli dissi così. A quelle signore gli rispose così. I Forening med *lo, la, li, le, ne* fungerer *gli* ogsaa i Skriftsproget som Dativ for begge Køn i begge Tal: Ecco la signora; dite glielo. Dove sono i libri di tuo cugino? Bisogna renderglieli. Endvidere bruges *gli* for *li* i visse Tilfælde (foran Vokal, Likvid (l, m, n, r), s impura; efter me, te, ce, ve, se): Gli ameremo sempre; gli aspetteremo; gli svegliò; quei versi, non gli leggerò; non ce gli hanno restituiti. Endelig kan *gli* ogsaa være Subjektsform; se § 65,3.

II. Possessive Pronominer (Ejestedord).

67. De possessive Pronominer er følgende:

		Første Person		
Ent.	**mio**	**mia** (min)	**nostro**	**nostra** (vor)
Flert.	**miei**	**mie**	**nostri**	**nostre**
		Anden Person		
Ent.	**tuo**	**tua** (din)	**vostro**	**vostra** (jeres)
Flert.	**tuoi**	**tue**	**vostri**	**vostre**
		Tredje Person		
Ent.	**suo**	**sua** (sin, hans, hendes)	**loro**	**loro** (deres)
Flert.	**suoi**	**sue**	**loro**	**loro**

1) Disse Pronominer forbindes i Almindelighed med den bestemte Artikel: la mia casa, i tuoi amici, osv.; se nærmere herom § 133.

2) I vulgært Sprog forkortes **mio, tuo, suo** (med deres Hunkøns- og Flertalsformer) til *mi', tu', su'* (§ 17): il mi' amico, il mi' padrone, i mi' fratelli, la mi' padrona, le su' ciarle, osv.

3) En gammel ubetonet Form **ma** er bevaret i Forbindelsen madonna.

III. Demonstrative Pronominer (Paapegende Stedord).

68. De demonstrative Pronominer deles i to Grupper:

1) Baade substantiviske og adjektiviske er **questo** (denne, den her), **codesto** (den der hos dig), **quello** (hin, den der), **esso** (den, han).

Quello bøjes som *bello* (§ 53): quel signore, quello studio, quei (que') signori, quegli stivali, quegli utili libri, quella signora, quelle signore; de andre følger de almindelige Regler: questo, questa, questi, queste, osv.

Anm. I det ældre Sprog fandtes ogsaa *esto* (lat. iste), der endnu i forkortet Form (§ 19) findes i stasera, stanotte, stamattina, stamani (idag tilmorgen) og det sjældnere stavolta.

2) Kun substantiviske er:

Ent.	**costui**	**costei** (denne)	**colui**	**colei** (hin)	**ciò** (det)
Flert.	**costoro**	**costoro**	**coloro**	**coloro**	

I Skriftsproget bruges endvidere *questi* (denne), *quegli* (hin); aldeles forældede er *cotesti*, *cotestui*, *cotestei*, *cotestoro*. Om Anvendelsen se § 142.

IV. Relative Pronominer (Henvisende Stedord).

69. De relative Pronominer er: **che** (som) med den betonede Afhængighedsform *cui*, **quale** (som), **il che** eller **lo che** (hvad); **chi** (den som).

V. Spørgende Pronominer.

70. De spørgende Pronominer er: **chi** (hvem), **che** og **che cosa** eller **cosa** (hvad), **quale** (hvilken), **quanto** (hvormegen, hvor stor).

VI. Ubestemte Pronominer.

71. De ubestemte Pronominer er dels adjektiviske, dels substantiviske, dels baade adjektiviske og substantiviske:

1) Kun adjektiviske er **ogni** (enhver) og **qualche** (nogen, en eller anden), begge ubøjelige.

2) Kun substantiviske er: **ognuno** (enhver), **qualcuno**

eller **qualcheduno** (nogen, en eller anden), **qualche cosa** eller **qualcosa** (noget), **niente** (intet) **nulla** (intet) og det sjælden anvendte **altri** (en anden).

3) Baade adjektiviske og substantiviske er: **uno** (en), **alcuno** (nogen), **certuni** (nogle), **ciascuno** eller **ciascheduno** (enhver), **nessuno** eller vulgært **nissuno** (ingen), **niuno** (ingen), **taluno** (nogen), **altro** (en anden) **certo** (en vis, en eller anden), **parecchi** (adskillige), **tale, cotale** (en saadan), **tanto, cotanto** (saamegen, saa stor), **altrettanto** (ligesaa megen), **alquanto** (noget), **molto** (megen), **poco** (lidt), **troppo** (for megen), **tutto** (al, hel).

Anm. Af andre ubestemte Pronominer mærkes: *qualunque* (hvemsomhelst, der), *chiunque*, *quantunque*, *qualsisia*, *chi — chi*, *che — che*, osv.

Fjerde Kapitel.

Talord.

(Numerali.)

72. Talordene er følgende:

Grundtal (numerali cardinali)		Ordenstal (numerali ordinali)	
1	uno	Den 1ste	primo
2	due	- 2den	secondo
3	tre	- 3dje	terzo
4	quattro	- 4de	quarto
5	cinque	- 5te	quinto
6	sei	- 6te	sesto
7	sette	- 7de	settimo
8	otto	- 8de	ottavo
9	nove	- 9de	nono
10	dieci	- 10de	decimo
11	undici	- 11te	undicesimo, undecimo, decimoprimo
12	dodici	- 12te	dodicesimo, duodecimo, decimosecondo
13	tredici	- 13de	tredicesimo, decimoterzo

14	quattordici	Den	14de	quattordicesimo, decimoquarto
15	quindici	-	15de	quindicesimo, decimoquinto
16	sedici	-	16de	sedicesimo, decimosesto
17	diciassette	-	17de	diciassettesimo, decimosettimo
18	diciotto	-	18de	diciottesimo, decimottavo
19	diciannove	-	19de	diciannovesimo, decimonono
20	venti	-	20de	ventesimo (vigesimo)
21	ventuno	-	21de	ventunesimo, ventesimoprimo, vigesimoprimo
22	ventidue	-	22de	ventiduesimo, ventesimosecondo
23	ventitrè	-	23de	ventitreesimo, ventesimoterzo
28	ventotto	-	28de	ventottesimo, ventesimo ottavo
30	trenta	-	30te	trentesimo, trigesimo
40	quaranta	-	40de	quarantesimo, quadragesimo
50	cinquanta	-	50de	cinquantesimo
60	sessanta	-	60de	sessantesimo, sessagesimo
70	settanta	-	70de	settantesimo
80	ottanta	-	80de	ottantesimo
90	novanta	-	90de	novantesimo, nonagesimo
100	cento	-	100de	centesimo
101	centouno	-	101ste	centounesimo, centesimoprimo
102	centodue	-	102den	centoduesimo, centesimosecondo
103	centotrè	-	103dje	centotreesimo, centesimoterzo
108	centotto	-	108de	centottesimo, centesimo ottavo
110	centodieci	-	110de	centodecimo
111	centoundici	-	111te	centoundicesimo, centoundecimo
112	centododici	-	112te	centododicesimo, centoduodecimo
120	centoventi	-	120de	centoventesimo
140	centoquaranta, cenquaranta,	-	140de	centoquarantesimo
200	dugento, duecento	-	200de	dugentesimo, duecentesimo
300	trecento	-	300de	trecentesimo
400	quattrocento	-	400de	quattrocentesimo
500	cinquecento	-	500de	cinquecentesimo

600	seicento (secento)	Den	600de	secentesimo
700	settecento	-	700de	settecentesimo
800	ottocento	-	800de	ottocentesimo
900	novecento	-	900de	novecentesimo
1000	mille	-	1000de	millesimo
1001	milleuno	-	1001ste	millesimoprimo, millunesimo
2000	duemila	-	2000de	duemillesimo
10000	diecimila	-	10000de	diecimillesimo

73. Om Grundtallene mærkes:

1) **Uno** eller **un** (§ 37) er det eneste Grundtal, som kønsbøjes: uno scudo, un centesimo, men una lira.

2) **Due** forkortes i daglig Tale til *du'* (§ 17): du' amici, du' lire. Begge udtrykkes ved Forbindelsen *tutti e due:* Apri tutt' e due le mani. Chiamali tutt' e due. Ordene *entrambi* og *ambedue* tilhører Skriftsproget.

3) *Venti*, *quaranta*, *cinquanta*, *cento* forkortes i visse Tilfælde; se § 25.

4) *Mille* har i Flertal *mila*; se § 55.

5) Ved Angivelse af Aarhundreder (efter det 11te Aarh.) udelades 1000, naar Grundtallet benyttes (§ 167,$_2$): il dugento (det 13de Aarh.), il trecento (det 14de Aarh.), il quattrocento, il cinquecento, il secento, il settecento, l' ottocento, il novecento (det 20de Aarh.).

6) Ved Angivelse af Aarstal i det 19de (sjældnere det 18de) Aarhundrede nævnes hyppig blot Tierne og Enerne: I moti del 31 (ɔ: 1831). La guerre del 59 (ɔ: 1859). La rivoluzione dell' 89 (ɔ: 1789).

7) Sammensatte Talord efter 21 skrives delte: venti due, trent' uno, cinquanta cinque, eller samlede: ventidue, trentuno, quarantotto, cinquantacinque, ottomilacinquecentonove; den sidste Skrivemaade synes at blive den almindelige.

74. Ordenstallene efter 10 kan dannes af de tilsvarende Grundtal ved Tilføjelse af Endelsen **-esimo**: undici — undicesimo,

venti — ventesimo, ventuno — ventunesimo eller ventesimo primo. For de første ti Ordenstal findes kun direkte Fortsættelser af de latinske.

75. Kollektiver (Samlingsord) dannes ved Endelserne **-ina** og **-aio**: diecina, ventina, trentina, osv., centinaio, migliaio. Una quindicina di giorni. Una quarantina di persone. Qualche centinaio di lire (nogle Hundrede Lire). Mærk desuden: *paio* eller *par* (et Par, især om nødvendig sammenhørende Ting), *coppia* (et Par, nogle), *dozzina* og *serqua* (Antal af tolv): Un paio di guanti, di mutande ((Underbenklæder). Una coppia di sposi, di mele. Una dozzina di camice (Skjorter). Una serqua d' uova.

Femte Kapitel.

Verber (Udsagnsord).

I. Hjælpeverber.

(Verbi ausiliari.)

76. Hjælpeverberne er **avere** og **essere**; de bøjes paa følgende Maade:

Infinitivo (Navnemaade)

avere (at have)	essere (at være)

Gerundio presente (Se § 207)

avendo (havende)	essendo (værende)

Participio passato (Fortids Tillægsmaade)

avuto (haft)	stato (været)

Indicativo (Fremsættende Maade)

Presente (Nutid)

ho (jeg har)	sono (jeg er)
hai	sei, se' (§ 17)
ha	è
abbiamo	siamo
avete	siete
hanno	sono

Imperfetto (Datid)

avevo (jeg havde)	èro (jeg var)
avevi	èri
aveva	èra
avevamo	eravámo
avevate	eraváte
avevano	èrano

Passato remoto (Se § 174)

ebbi (jeg havde, fik)	fui (jeg var, blev)
avesti	fosti
ebbe	fu
avemmo	fummo
aveste	foste
ebbero	furono

Futuro (Fremtid)

avrò (jeg vil have, faa)	sarò (jeg vil være, blive)
avrai	sarai
avrà	sarà
avremo	saremo
avrete	sarete
avranno	saranno

Condizionale (Konditionalis)

avrei (jeg vilde have, faa)	sarei (jeg vilde være, blive)
avresti	saresti
avrebbe	sarebbe
avremmo	saremmo
avreste	sareste
avrebbero	sarebbero

Passato prossimo (Førnutid)

ho avuto (jeg har haft) osv.	sono stato, -a (jeg har været) osv.
abbiamo avuto osv.	siamo stati, -e osv.

Trapassato prossimo (Fordatid)

avevo avuto (jeg havde haft) osv.	ero stato, -a (jeg havde været) osv.

Trapassato remoto (Se § 178)

ebbi avuto (jeg havde haft) osv.	fui stato, -a (jeg havde været) osv.

Futuro anteriore (Forfremtid)

avrò avuto (jeg vil have haft) osv.	sarò stato, -a (jeg vil have været) osv.

Condizionale passato (anden Konditionalis)

avrei avuto (jeg vilde have haft) osv.	sarei stato, -a (jeg vilde have været) osv.

Imperativo (Bydemaade)

abbi (hav)	sii, sia (vær)
abbia	sia
abbiamo	siamo
abbiate	siate
abbiano	siano

Congiuntivo (Forestillende Maade)

Presente (Nutid)

abbia (jeg har)	sia (jeg er)
abbia	sia
abbia	sia
abbiamo	siamo
abbiate	siate
abbiano	siano (vulg. siino)

Imperfetto (Datid)

avessi (jeg havde)	fossi (jeg var)
avessi	fossi
avesse	fosse
avessimo	fossimo
aveste	foste
avessero	fossero

Passato prossimo (Førnutid)

abbia avuto (jeg har haft) osv.	sia stato, -a (jeg har været) osv.

Trapassato remoto (Se § 178)

avessi avuto (jeg havde haft) osv.	fossi stato, -a (jeg havde været) osv.

II. Bemærkninger om Hjælpeverberne.

77. Med **essere** dannes de sammensatte Tider af:

1) De fleste intransitive (uvirkende) Verber, særlig dem, der betegner at være, blive, synes eller en Bevægelse: Sono stato, diventato, restato, divenuto, esistito, sembrato, nato, morto, andato, venuto, arrivato, entrato, uscito, salito, caduto, osv.

Anm. I enkelte Tilfælde kan ogsaa *avere* bruges, snart uden Forskel i Betydningen: È vissuto trent' anni eller Ha vissuto trent' anni; snart med Forskel: Stamani son corso dal medico; men: Oggi ho corso molto.

2) De reflexive (tilbagevirkende; se § 95) Verber: Io mi sono ferito (jeg har saaret mig). Non vi siete lavati (I har ikke vasket jer).

3) De upersonlige Verber (§ 96): È piovuto (det har regnet). Era grandinato (det havde haglet). Era nevicato di fresco (det havde nylig snet).

4) Desuden hele Passiv (Lideform; § 94).

78. Med **avere** dannes de sammensatte Tider af:

1) Alle transitive (virkende) Verber: Ho comprato il libro. Abbiamo bevuto il vino. Hanno mandato la lettera.

2) Nogle intransitive Verber, særlig dem der udtrykker en Handling: Ho pianto, riso, desinato, pranzato, cenato, ballato, abitato, dimorato, mentito, giocato, sognato, dormito, starnutato, taciuto, arrossito, impallidito, invecchiato, passeggiato, viaggiato.

79. Ved Modalverberne (Maadesudsagnsord) *dovere*, *potere volere* bestemmes Hjælpeverbet af den efterfølgende Infinitiv: Ho dovuto leggere tutti questi libri (paa Grund af ho letto questi libri). Son dovuto andare (paa Grund af sono andato). Ho

voluto vendere la mia casa. Son voluto andare e vederlo. Non son potuto venire. I Forbindelse med en reflexiv Infinitiv kræves *essere:* Il rosario non s' era potuto dire alla solita ora. Non s' è voluto fermare un momento. Si son voluti ritirare. Non s' era ancora finito di vestire che Pietro entrò. Dog ikke, naar Pronominet følger efter: Non abbiamo potuto procurarci queste incisioni (Stik).

80. At være gengives (foruden ved *essere*) ved *andare* og især *stare:* Andò bruciato. Stava inquieto. Ora vogliamo stare allegri. Star soldato. Nera stava bambinaia in via Cusani.

81. At blive gengives (foruden ved *essere*) ved *diventare*, *farsi*, *rimanere*, *riuscire:* Si diventa vecchi (man bliver gammel). C' è da diventar matti (det er til at blive gal over). Diverrai un brav' uomo. Ella si fece rossa. La cosa rimanga fra te e me (lad det blive mellem os). Rimase maravigliato, serio, incerto, burlato, osv. Per non riuscire noioso finisco. Ved Passiv bruges hyppig *venire* (§ 94).

III. Regelmæssige Verber.

82. De regelmæssige Verber deles i tre Grupper, eftersom Infinitiven ender paa **-are, -ere** eller **-ire.** Infinitivens Karaktervokal genfindes i flere andre Former; man sammenligne Pres. 2. Pers. Flert.: parlate — credete — sentite; Imperf.: parlavo — credevo — sentivo; Pass. rem.: parlai — credei — sentii, osv.

1) Første Bøjningsmaade omfatter Verberne paa *-are*: parlare, amare, cantare, osv. Denne Gruppe er den talrigste.

2) Anden Bøjningsmaade omfatter Verberne paa *-ere*. Den deles i to Grupper, eftersom Endelsen er betonet (temére) eller ej (crédere).

a) Betonet Endelse findes i cadere, dissuadere, dolere, dovere, giacere, godere, parere, persuadere, piacere, potere, rimanere, sapere, sedere, solere, tacere, temere, tenere, valere, vedere, volere. Om disse Verber, der har flere uregelmæssige Former, se § 98.

b) Ubetonet Endelse findes i crédere, báttere, rèndere, scrívere, véndere, osv., osv. Denne Gruppe, der er talrigst repræsenteret, opstilles som Mønster.

3) Tredje Bøjningsmaade omfatter Verberne paa *-ire*. Den deles i to Grupper, eftersom Stammen i Præsens udvides ved Indskud af *-isc-* (capire — capisco) eller ej (sentire — sento).

a) Uden Forlængelse af Stammen bøjes: aprire (apro), avvertire (avverto), bollire (bollo), coprire (copro, cuopro; § 92), cucire (cucio), divertire (diverto), dormire (dormo), fuggire (fuggo), offrire (offro), pentirsi (mi pento), salire (salgo), scucire (scucio), seguire (seguo), sentire (sento), servire (servo), vestire (vesto).

b) Med forlænget Stamme bøjes de fleste andre Verber paa *-ire*: capire (capisco), unire (unisco), mentire (mentisco), finire (finisco), istruire (istruisco), colpire (colpisco), osv.

c) Begge Bøjningsmaader findes i enkelte Verber: aborrire (aborrisco, men hyppigere aborro), assorbire (assorbisco og assorbo), compire (compisco og cómpio), nutrire (nutrisco og nutro), sdrucire (sdrucisco og sdrucio), tossire (tosso og nu tossisco); ved partire findes Betydningsforskel: partisco er transitivt (jeg deler), parto er intransitivt (jeg rejser).

83. Som Bøjningsmønster opstilles *parlare* (at tale), *credere* (at tro), *sentire* (at føle), *capire* (at forstaa).

Infinitivo (Navnemaade)

parlare	**credere**	**sentire**	**capire**

Gerundio presente (Se § 207)

parlando	credendo	sentendo	capendo

Participio passato (Fortids Tillægsmaade)

parlato	creduto	sentito	capito

Indicativo (Fremsættende Maade)

Presente (Nutid)

parlo	credo	sento	capisco
parli	credi	senti	capisci
parla	crede	sente	capisce

parliamo	crediamo	sentiamo	capiamo
parlate	credete	sentite	capite
parlano	credono	sentono	capiscono

Imperfetto (Datid)

parlavo	credevo	sentivo	capivo
parlavi	credevi	sentivi	capivi
parlava	credeva	sentiva	capiva
parlavamo	credevamo	sentivamo	capivamo
parlavate	credevate	sentivate	capivate
parlavano	credevano	sentivano	capivano

Passato remoto (Se § 174)

parlai	credei, credetti	sentii	capii
parlasti	credesti	sentisti	capisti
parlò	credè, credette	sentì	capì
parlammo	credemmo	sentimmo	capimmo
parlaste	credeste	sentiste	capiste
parlarono	crederono, credettero	sentirono	capirono

Futuro (Fremtid)

parlerò	crederò	sentirò	capirò
parlerai	crederai	sentirai	capirai
parlerà	crederà	sentirà	capirà
parleremo	crederemo	sentiremo	capiremo
parlerete	crederete	sentirete	capirete
parleranno	crederanno	sentiranno	capiranno

Condizionale (Konditionalis)

parlerei	crederei	sentirei	capirei
parleresti	crederesti	sentiresti	capiresti
parlerebbe	crederebbe	sentirebbe	capirebbe
parleremmo	crederemmo	sentiremmo	capiremmo
parlereste	credereste	sentireste	capireste
parlerebbero	crederebbero	sentirebbero	capirebbero

Imperativo (Bydemaade)

parla	credi	senti	capisci
parli	creda	senta	capisca

parliamo	crediamo	sentiamo	capiamo
parlate	credete	sentite	capite
parlino	credano	sentano	capiscano

Congiuntivo (Forestillende Maade)

Presente (Nutid)

parli	creda	senta	capisca
parli	creda	senta	capisca
parli	creda	senta	capisca
parliamo	crediamo	sentiamo	capiamo
parliate	crediate	sentiate	capiate
parlino	credano	sentano	capiscano

Imperfetto (Datid)

parlassi	credessi	sentissi	capissi
parlassi	credessi	sentissi	capissi
parlasse	credesse	sentisse	capisse
parlassimo	credessimo	sentissimo	capissimo
parlaste	credeste	sentiste	capiste
parlassero	credessero	sentissero	capissero

Anm. De sammensatte Tider dannes som ved avere og essere (§ 76).

IV. Bemærkninger om Tider og Personer.

84. Participio presente (Nutids Tillægsmaade; se § 211) ender paa *-ante* eller *-ente;* det findes kun ved enkelte Verber og er i Almindelighed gaaet over til at blive et rent Adjektiv (eller Substantiv): una donna supplicante, un uomo fuggente, i vini spumanti, il villeggiante, il dilettante, la corrente, l' amante, osv. Kun sjældnere fungerer det som Verbum: Quadro rappresentante una battaglia.

85. Participio passato. I 1ste Bøjningsmaade findes ved nogle Verber, foruden de regelmæssige Former paa *-ato*, ogsaa Former paa *-o*, der særlig bruges som Adjektiver: caricato — carico, chinato — chino, comprato — compro, destato — desto, guastato — guasto, lessato — lesso, nettato — netto,

stancato — stanco, sporcato — sporco, svegliato — sveglio, troncato — tronco, osv. Exempler: Se n' andò col capo chino (han gik bort med sænket Hoved). Perchè non mi avete destato (hvorfor har De ikke vækket mig)? Son desto (jeg er vaagen). Questi barocci hanno guastato la strada (disse Karrer har ødelagt Gaden). Queste ova sono guaste (fordærvede). I ragazzi hanno sporcato (tilgriset) i muri col carbone. È cosa sporca. De korte Former paa *-o* er ikke Forkortninger af dem paa *-ato;* det er oprindelige Adjektiver, der har faaet Verbalfunktion.

86. Imperfetto. Om denne Tids Former mærkes:

1) Første Pers. Ental endte tidligere paa *-va*: cantava, credeva, sentiva, osv. Denne Endelse, der er forsvunden fra Talesproget, kan endnu anvendes i Skriftsproget.

2) Anden Pers. Flertal erstattes i Talesproget af 2. Pers. Ental; istedetfor voi eravate, avevate, cantavate, credevate, sentivate, osv. siges voi eri, avevi, cantavi, credevi, sentivi, osv. Disse Former træffes dog ikke i Skriftsproget.

3) Om Bortfald af *v:* credea for credeva, se § 23,3.

87. Passato remoto i 2den Bøjningsmaade har ved Siden af de almindelige Endelser *-ei, -è, -erono* ogsaa Endelserne *-etti, -ette, -ettero* (§ 3): credetti — credette — credettero. Disse sidste Former, der dog ikke forekommer ved Verber som battere, riflettere, osv., hvor Stammen ender paa *t*, er særlig anvendte i Talesproget.

88. Futuro og **Condizionale** dannes af Infinitiv ved Tilføjelse af henholdsvis *-ò* og *-ei;* i 1ste Bøjningsmaade forandres tillige Infinitivens *a* til *e:* parlare — parlerò, parlerei; credere — crederò, crederei; sentire — sentirò, sentirei.

Anm. Endelserne *-ò* og *-ei* er oprindelig selvstændige Ord, Presente og Pass. rem. af avere; parlerò er saaledes sammentrukket af parlare ho (jeg har at tale, skal tale), parlerei af parlare ebbi.

89. Første Person Flertal i alle Tider (undt. Futurum og Præs. Konj.) erstattes i Talesproget almindeligt af 3. Pers. Ent. i Forbindelse med **si** (smlg. § 96, Anm.); Pronominet *noi* kan

tilføjes eller udelades. Man siger saaledes: noi si canta, si cantava, si cantò, s' è cantato, si canterebbe, osv. for cantiamo, cantavamo, cantammo, abbiamo cantato, canteremmo, osv. Mærk særlig Former som s' arguisce (vi slutter), si pattuisce (vi bestemmer), ci si bea (vi glæder os), osv. for at undgaa Vokalsammenstødet i arguiamo, pattuiamo, ci beiamo, osv.

Anm. Denne Udtryksmaade er yderst almindelig i Talesproget: Adesso noi si va a Bonconvento. Noi se ne discorre. Ora noi si pattuisce questo: a voi poi mantenerlo. Quando s'arrivò (ↄ: fummo arrivati) a Chiusuri. Noi si è vissuti. Noi non si fa complimenti. Den trænger nu ogsaa ind i Skriftsproget, som følgende Exempler viser, der alle er hentede fra nyere Forfattere: Si visitò assieme le collezioni (vi besaa Samlingerne sammen). Ieri sera per la prima volta s'andò insieme sul lago (sejlede vi en Tur sammen paa Søen). Dapprima si parlava soli, lui e io. Non si pranza mai senza fiori sulla tavola, noi. Si farebbe un bel marrone tutti e due (vi vilde begge gøre en rigtig Dumhed). Ci si era perduti d'occhio (vi havde tabt hinanden af Syne). Noi si rise e la signora fece una spallata (Skuldertræk). È il più antico ritratto che noi di lui si possieda (det er det ældste Portræt, vi ejer af ham).

V. Betoning.

90. I Verberne hviler Trykket i Almindelighed paa næstsidste Stavelse: parl**a**re, parl**a**to, parl**a**te, parl**a**vo, parlavamo, p**a**rlo, parler**e**te, osv. Dog mærkes:

1) Sidste Stavelse er altid betonet i 1. og 3. Pers. i Futurum: parlerò, parlerà, sentirò, osv.; i regelmæssige Verber tillige i 3. Pers. Ent. i Passato remoto: parlò, sentì, credè.

2) Tredjesidste Stavelse er altid betonet i 3. Pers. Flert. i alle Tider (undt. Futurum) og i 1. Pers. Flertal i Imperfetto del cong.: p**a**rlano, parl**a**vano, parl**a**rono, parler**e**bbero, p**a**rlino, pars**a**ssero, parl**a**ssimo, sent**i**ssimo, osv. Desuden i endel Infinitiver paa *-ere* (§ 82,2 b): pi**a**ngere, cr**e**dere, dir**i**gere, osv. (I vulgær Udtale tillige i 1. og 2. Pers. Flert. i Imperfetto dell' ind.: parl**a**vamo, parl**a**vate, cred**e**vamo, sent**i**vamo.)

91. I Verber af 1ste Bøjningsmaade, der i Infinitiv har mere end tre Stavelser (abitare, dissipare, ingannare, assicurare, osv.), betones i Præsens og Imperativ Ental enten:

1) Tredjesidste Stavelse (i 3. Pers. Flertal fjerdesidste Stavelse), som i abitare — abito, abiti, abita, abitino. Saaledes ogsaa i agito, animo, carico, celebro, considero, desino, disputo, dissipo, domino, dubito, facilito, giudico, imito, indico, libero, medito, modero, nomino, obbligo, occupo, predico, visito, o. a.; eller:

2) Næstsidste Stavelse (i 3. Pers. Flertal tredjesidste Stavelse), som i ingannare — inganno, inganni, inganna, ingannano. Saaledes ogsaa i adulo, arrogo, assicuro, censuro, consolo, disegno, elaboro, esploro, immolo, inchino, invoco, irrito, marito, opino, rivoco, scrutino, o. a.

Anm. Betoningen i Præsens er i Almindelighed den samme som i Stamordet:

ánima — ánimo, ánimano	*confine* — confíno, confínano
dísputa — dísputo, dísputano	*rovína* — rovíno, rovínano
giúdice — giúdico, giúdicano	*sistèma* — sistèmo, sistèmano
número — número, númerano	*sicúro* — assicúro, assicúrano

VI. Forandringer i Lyd og Skrift.

92. Forandringer i Lyd:

1) Vokalskifte indtræder i Præs. Indikativ og Konjunktiv og Imperativ, hvor *e* og *o* under Tonetrykket diftongeres til *ie* og *uo* (smlg. § 15). Som Exempler anføres:

negare		provare	
n*ie*go	n*ie*ghi	pr*uo*vo	pr*uo*vi
n*ie*ghi	n*ie*ghi	pr*uo*vi	pr*uo*vi
n*ie*ga	n*ie*ghi	pr*uo*va	pr*uo*vi
neghiámo	neghiámo	proviámo	proviámo
negáte	neghiáte	prováte	proviáte
n*ie*gano	n*ie*ghino	pr*uo*vano	pr*uo*vino
n*ie*ga		pr*uo*va	
negáte		prováte	

Anm. Dette Vokalskifte indtræder ved følgende Verber: accorare (smerte dybt), coprire (bedække), giocare (spille), infocare (ophede), morire (dø; se § 98), negare (nægte), notare (svømme), possedere (besidde), pregare (bede), risolare (forsaale), rotare (dreje), sedere (sidde), sonare (spille), tenere (holde; se § 98), tonare (tordne), venire (komme; se § 98), votare (tømme). Diftongeringen finder dog ved de fleste Verber kun Sted i Skriftsproget; i Talesproget siges io gioco, copro, prego, nego, osv.

2) Konsonantskifte. I Verberne paa *-cere* og *-gere* forandres *c* [tʃ] og *g* [dʒ] til *c* [k] og *g* [g] foran *a* og *o* (§ 21): vincere — vinco, vinci, vince, vinciamo, vincete, vincono; spargere — spargo, spargi, sparge, osv., sparga; leggere — leggo, legga; piangere — piango, pianga; saaledes ogsaa fuggire — fuggo, fugga. Smlg. dico, dici, osv.

Anm. I enkelte Verber beholdes tʃ-Lyden: cuocere — cuocio, cuociono, cuocia, osv.; recere — recio — (reco kommer af recare); giacere — giaccio; piacere — piaccio; tacere — taccio; cucire — cucio, sdrucire — sdrucio, sdrucisco.

93. Forandringer i Skrift:

1) I Verberne paa *-care* og *-gare* forandres *c* til *ch* og *g* til *gh* foran *e* og *i* (§ 39,1): cercare — cercherò, cerchi; divagare — divagherebbe, divaghiamo.

2) I Verberne paa *-ciare, -sciare, -giare* forsvinder *i* (der jo kun er et ortografisk Tegn; se § 12,2,5) foran *e* og *i* (§ 30,2); baciare — bacerò, baci; lasciare — lasceremo, lasciamo; mangiare — mangi, mangiamo, mangiate, mangino.

Anm. I andre Verber paa *-iare* forsvinder *i* kun foran et andet *i*: pigliare — piglierò, men pigli, pigliamo; invecchiare — invecchierò, men invecchiamo; rimediare — rimedi. Hvis *i* er betonet i 1. Pers. Præs. beholdes det foran *-i* og *-ino*, men ikke foran *-iamo*, *-iate*: spio — spii, spiino, men spiamo; oblio — oblii, obliino, men obliate.

VII. Passiv (Lideform).

94. Passiv dannes ved en Forbindelse af *essere* og Participio passato af et transitivt Verbum: sono lodato -a (jeg roses) — siamo lodati -e (vi roses), ero lodato (jeg rostes), fui lodato (jeg blev rost), sono stato lodato (jeg er bleven rost), ero stato lodato,

fui stato lodato (jeg var bleven rost), sarò lodato (jeg vil blive rost), sarei lodato (jeg vilde blive rost), sarò stato lodato (jeg vil være bleven rost), sarei stato lodato (jeg vilde være bleven rost), sia lodato, fossi lodato, sia stato lodato, fossi stato lodato.

Istedenfor de usammensatte Tider af essere bruges meget almindeligt *venire:* vengo lodato (jeg roses), venivo lodato, verrò lodato, osv. Exempler: Un audacissimo furto venne commesso la scorsa notte (et meget dristigt Tyveri er bleven begaaet forrige Nat). La seduta venne sospesa (Mødet blev hævet). Mærk Forskellen mellem l' uscio vien serrato (Døren lukkes) og l' uscio è serrato (Døren er lukket). Man bruger ogsaa, men sjældnere, *andare* og *stare*: andò bruciato (det blev brændt), vado ammirato (jeg beundres).

Anm. Passiv kan ogsaa udtrykkes ved de reflexive Former: Si loda da tutti (han roses af alle). Si lodano da tutti. Si venderono le case (Husene blev solgte). Come si scrive (va scritta) questa parola (hvorledes skrives dette Ord)? Dog undgaas alle Tilfælde, hvor Misforstaaelse kunde opstaa; man vilde saaledes ikke sige io mi lodo eller il fratello si loda.

VIII. **Reflexive** (tilbagevirkende) **Verber.**

95. Den reflexive Form dannes ved Tilføjelse af de personlige Pronominers ubetonede Afhængighedsform (§ 66):

mi lavo (jeg vasker mig)	ci laviamo
ti lavi	vi lavate
si lava	si lavano

Mi lavavo; mi lavai; mi laverò; mi laverei; lavati (vask dig); laviamoci; lavatevi, osv. I de sammensatte Tider bruges *essere* (§ 77): Mi sono lavato; mi ero lavato; mi fui lavato; mi sarò lavato; mi sarei lavato, osv. Flertalsformen kan have reciprok (gensidigvirkende) Betydning: Luigi ed io ci amiamo (elsker hinanden). Den reflexive Form bruges undertiden til Omskrivning for Passiv (§ 94, Anm.) eller for 1. Pers. Flert. (§ 89) og til Dannelse af upersonlige Udtryk (§ 96).

IX. Upersonlige Verber.

96. Som Exempler paa upersonlige Verber og Udtryk anføres: Piove (det regner), lampeggia (det lyner), ghiaccia (det fryser), basta, bisogna (det er nødvendigt), pare (det synes), fa freddo (det er koldt), fa vento, sta bene, va bene, è necessario, osv., osv. Undertiden tilføjes pleonastisk (overflødigt) et neutralt Subjekt ei (e') eller gli, sjældnere egli: E' nevica (det sner), e' vuol piovere (det blir Regnvejr). Smlg. § 65,3.

Anm. Upersonlige Udtryk dannes hyppig ved Hjælp af den reflexive Form (§ 95): si dice (man siger, det siges), si crede, si prova, si va, si viene, osv. Er Verbet reflexivt i Forvejen, undgaas Forbindelsen *si si*, der forandres til *ci si*: ci si batte (man kæmper), ci si diverte (man morer sig), osv., hvis man ikke bruger en Omskrivning: uno si batte, ci battiamo, osv. Til de reflexive Udtryk kan som Subjekt føjes *noi* (se § 89, Anm.) eller *tutti*: Tutti si nasce piangendo (alle fødes grædende). Tutti si dice così. Se nærmere § 254.

X. Uregelmæssige Verber.

97. Endel Verber afviger i deres Bøjningsmaade fra de ovenfor i § 82 ff. opstillede Mønstre. Afvigelserne viser sig især i Presente dell' indicativo, Participio passato og Passato remoto.

1) **Presente dell' indicativo.** Endel Verber har Endelsen **-go**: cogliere — colgo, salire — salgo, valere — valgo, tenere — tengo, venire — vengo, sedere — seggo (siedo), osv. Endvidere mærkes Former som morire — muoio, potere — posso, uscire — esco, og nogle Enstavelsesformer: andare — vo, dare — do, fare — fo (faccio), sapere — so, stare — sto.

2) **Participio passato.** Ved mange Verber, særlig af 2den Bøjningsmaade, findes istedenfor den almindelige Form med betonet Afledningsendelse (vendere — venduto) en saakaldet stærk, stammebetonet Form med Endelsen **-so, -sto** eller **-to**: prendere — preso, accendere — acceso, incidere — inciso, mettere — messo, mordere — morso, rispondere — risposto, nascondere — nascosto, vedere — visto, leggere — letto, fingere — finto, scrivere — scritto, osv. Enkelte Verber har dobbelte

Former, en stærk og en svag: perdere — perso og perduto; seppellire — sepolto og seppellito.

3) **Passato remoto.** De Verber, der har en stammebetonet Form i Part. pass., har i Almindelighed en tilsvarende stærk Form i Passato rem.; altsaa: prendere — preso — presi (men vendere — venduto — vendei). Exempler: accendere — accesi, rispondere — risposi, vedere — vidi, leggere — lessi, fingere — finsi, scrivere — scrissi, osv. Nogle Verber har dobbelte Former, en stærk og en svag: perdere — persi eller perdei (perdetti). Mærk ogsaa Former som conoscere — conobbi, crescere — crebbi, sapere — seppi, osv.

Om disse stærke Formers Bøjning mærkes, at stammebetonede Former kun findes i 1. og 3. Pers. Ental og 3. Pers. Flertal (prési, prése, présero); de andre Personer har betonet Afledningsendelse (prendésti, prendémmo, prendéste) og er dannede efter den Form, der findes i Gerundiv (prendendo). Exempler:

presi	scrissi	dissi	seppi
prendesti	scrivesti	dicesti	sapesti
prese	scrisse	disse	seppe
prendemmo	scrivemmo	dicemmo	sapemmo
prendeste	scriveste	diceste	sapeste
presero	scrissero	dissero	seppero

98. Med Hensyn til den følgende alfabetiske Fortegnelse over de vigtigste af de uregelmæssige Verber mærkes, at kun de uregelmæssige Former anføres; de regelmæssige dannes efter § 83. Af Passato remoto anføres i Almindelighed kun 1. og 2. Pers.; de øvrige dannes let efter § 97,3. Sammensætninger, der ikke findes paa deres alfabetiske Plads, bøjes som Stamverbet, accogliere som cogliere, riconoscere som conoscere, osv.

Accendere (antænde). Part. acceso. P. rem. accesi, accendesti.

Accorgere (bemærke). Part. accorto. Præs. accorgo, accorgi, accorge, accorgiamo, accorgete, accorgono. P. rem. accorsi, accorgesti.

Addurre (tilføre). Ger. adducendo. Part. addotto. Præs. adduco, adduci. P. rem. addussi, adducesti. Saaledes ogsaa *condurre*, *dedurre*, *indurre*, *produrre*, *ridurre*, *sedurre*, *tradurre*.

Affliggere (bedrøve). Part. afflitto. Præs. affliggo, affliggi, osv. P. rem. afflissi, affliggesti. Saaledes ogsaa *infliggere*.

Andare (gaa). Præs. vo (vado), vai, va, andiamo, andate, vanno. P. rem. andai. Fut. anderò eller andrò. Præs. Konj. vada, andiamo, andiate, vadano (vulg. vadino). Imper. vai eller va'.

Annettere (tilknytte). Part. annesso. Præs. annetto. P. rem. annessi eller annettei, annettesti, annesse eller annettè, annettemmo, annetteste, annessero eller annetterono. Saaledes ogsaa *connettere*, *riannettere*, *sconnettere*.

Apparire (vise sig). Part. apparso eller apparito. Præs. aparisco, osv. eller appaio, appari, appare, appaiono. P. rem. apparvi eller apparii, apparisti, apparì, apparirono, eller apparsi, apparisti, osv. Præs. Konj. apparisca eller appaia. Saaledes ogsaa *comparire*, *scomparire*, *sparire*.

Aprire (aabne). Part. aperto. P. rem. aprii eller apersi, apristi.

Ardere (brænde). Part. arso. P. rem. arsi, ardesti.

Assistere (hjælpe). Part. assistito. P. rem. assistei eller assistetti, assistesti. Saaledes ogsaa *consistere*, *esistere*, *insistere*, *persistere*, *resistere*.

Assolvere (frikende). Part. assoluto; i daglig Tale assolto. P. rem. assolvetti, sjældnere assolvei, assolvesti. Saaledes ogsaa *dissolvere*, *risolvere*,

Assumere (overtage). Part. assunto. P. rem. assunsi, assumesti.

Bere; vulg. **bevere** (drikke), Part. bevuto, vulg. beuto. Præs. bevo; vulg. beo, bei, bee, beono (§ 23,3). P. rem. bevvi eller bevetti; vulg. bevei; bevesti. Fut. beverò eller berrò.

Cadere (falde). Part. caduto. P. rem. caddi, cadesti. Fut. cadrò.

Chiedere (forlange). Part. chiesto. Præs. chiedo (chieggo), chiedi, chiede, chiediamo, chiedete, chiedono (chieggono). P. rem. chiesi, chiedesti. Præs. Konj. chieda eller chiegga.

Chiudere (lukke). Part. chiuso. P. rem. chiusi, chiudesti.

Cingere (omgjorde, omgive). Part. cinto. Præs. cingo, cingi. P. rem. cinsi, cingesti.

Cogliere; vulg. **corre** (plukke, samle). Part. colto. Præs. colgo, cogli, coglie, cogliamo, cogliete, colgono. P. rem. colsi, cogliesti. Fut. coglierò eller corrò. Saaledes ogsaa *accogliere*, *raccogliere*, *ricogliere*.

Comparire (vise sig), som *apparire*.

Comprimere (undertrykke). Part. compresso. P. rem. compressi. Saaledes ogsaa *sopprimere*.

Concedere (tilstaa, indrømme). Part. concesso (sjæld. conceduto). P. rem. concessi, concedei, concedetti; concedesti. Stamverbet *cedere* er regelmæssigt helt igjennem.

Condurre (føre), som *addurre*.

Conoscere (kende). Part. conosciuto. Præs. conosco, conosci. P. rem. conobbi, conoscesti.

Coprire (bedække). Part. coperto. Præs. cuopro, copro (§ 10). P. rem. coprii, sjældnere copersi; copristi.

Correre (løbe). Part. corso. P. rem. corsi, corresti.

Crescere (voxe). Præs. cresco, cresci. P. rem. crebbi, crescesti. Part. cresciuto.

Cuocere (koge, bage) eller **cocere** (§ 10). Part. cotto, i overført Betydning cociuto (smertet). P. rem. cossi, cocesti.

Dare (give). Præs. do, dai, dà, diamo, date, danno. P. rem. diedi, desti, diede, demmo, deste, diedero (dierono); sjældnere detti, dette, dettero. Fut. darò. Præs. Konj. dia. Impf. Konj. dessi; vulg. dassi. Imper. da' eller dai.

Decidere (bestemme). Part. deciso. P. rem. decisi, decidesti.

Difendere (forsvare). Part. difeso. P. rem. difesi, difendesti.

Dipingere (male). Part. dipinto. P. rem. dipinsi.

Dire (sige). Ger. dicendo. Part. detto. Præs. dico, dici, dice, diciamo, dite, dicono. Impf. dicevo. P. rem. dissi, dicesti. Fut. dirò. Præs. Konj. dica. Impf. Konj. dicessi. Imper. di', dica, dite, dicano.

Anm. Alle Sammensætninger (undt. ridire) har i Imper. *dici*: contradici, benedici, osv. men ridi'. *Benedire* har ved Siden af de regelm. Former benedico, benedicevo, benedissi, de vulgære Former benedisco, benedivo, benedii.

Dirigere (lede). Part. diretto. P. rem. diressi, dirigesti.

Discutere (drøfte). Part. discusso. P. rem. discussi, discutesti.

Dissuadere (fraraade). Part. dissuaso. P. rem. dissuasi, dissuadesti. Saaledes ogsaa *persuadere* (overbevise).

Distinguere (udmærke, skelne). Part. distinto. P. rem. distinsi, distinguesti.

Dividere (dele). Part. diviso. P. rem. divisi, dividesti.

Dolere (smerte) bruges alm. reflexivt. Præs. mi dolgo, ti duoli, si duole, ci dogliamo (doliamo), vi dolete, si dolgono. P. rem. mi dolsi, ti dolesti. Fut. mi dorrò. Præs. Konj. mi dolga.

Dovere (burde, maatte). Præs. devo, sjældnere debbo, devi (dei), deve (dee), dobbiamo, dovete, devono, sjældnere debbono. P. rem. dovei eller dovetti. Fut. dovrò. Præs. Konj. debba, dobbiamo, dobbiate, debbano.

Estinguere (udslukke), som *distinguere*.

Evadere (undslippe). Part. evaso. P. rem. evasi, evadesti, osv.

Fare (gøre). Ger. facendo. Part. fatto. Præs. fo eller faccio, fai, fa, facciamo, fate, fanno. Impf. facevo. P. rem. feci, facesti. Fut. farò. Præs. Konj. faccia. Impf. fa' (vulg. fai).

Fendere (kløve). Part. fenduto (som Adj. fesso, revnet). P. rem. fendei, sjældnere fendetti.

Fingere (foregive). Part. finto. Præs. fingo, fingi. P. rem. finsi, fingesti.

Fondere (smelte). Part. fuso. P. rem. fusi, fondesti.

Frangere (bryde). Part. franto. Præs. frango, frangi. P. rem. fransi, frangesti.

Friggere (stege). Part. fritto. Præs. friggo, friggi. P. rem. frissi, friggesti.

Fuggire (flygte). Præs. fuggo, fuggi, fugge, fuggiamo, fuggite, fuggono. P. rem. fuggii. Præs. Konj. fugga. Imper. fuggi.

Giacere (ligge). Præs. giaccio, giaci, giace, giaciamo, giacete, giacciono. P. rem. giacqui, giacesti, osv.

Giungere (komme). . Part. giunto. Præs. giungo, giungi. P. rem. giunsi, giungesti.

Incidere (skære, ridse). Part. inciso. P. rem. incisi, incidesti.

Includere (indlægge, indfatte). Part. incluso. P. rem. inclusi.

Infliggere (paalægge), som *affliggere*.

Invadere (trænge ind) som *evadere*.

Leggere (læse). Part. letto. Præs. leggo, leggi. P. rem. lessi, leggesti.

Mescere (skænke). Præs. mesco, mesci. P. rem. mescei, mescesti.

Mettere (sende). Part. messo. P. rem. misi (vulg. messi), mettesti.

Mordere (bide). Part. morso. P. rem. morsi, mordesti.

Morire (dø). Part. morto. Præs. muoio, muori, muore, moriamo, morite, muoiono (eller med *o* for *uo*: moio, osv.; se § 10). Fut. morirò eller morrò. Præs. Konj. muoia (moia).

Mungere (malke). Part. munto. P. rem. munsi, mungesti.

Muovere (bevæge). Part. mosso. P. rem. mossi, movesti.

Nascere (fødes). Part. nato. Præs. nasco, nasci. P. rem. nacqui, nascesti.

Nascondere (skjule). Part. nascosto, sjældent nascoso. P. rem. nascosi, nascondesti.

Nuocere (skade). Part. nociuto. Præs. noccio, nuoci, nuoce, nociamo, nocete, nocciono. P. rem. nocqui, nocesti, osv. Præs. Konj. noccia.

Offendere (angribe, fornærme). Part. offeso. P. rem. offesi, offendesti, osv.

Offrire (tilbyde). Part. offerto. Præs. offro. P. rem. offrii.

Parere (synes). Part. parso. Præs. paio, pari, pare, paiamo, parete, paiono. P. rem. parvi. Fut. parrò.

Perdere (miste). Part. perduto eller perso. P. rem. persi, perdei eller perdetti, perdesti, osv. — *Disperdere* har i Part. kun disperso.

Persistere (vedblive). Part. persistito. P. rem. persistei eller persistetti.

Piacere (behage). Præs. piaccio, piaci, piace, piacciamo, piacete, piacciono. P. rem. piacqui, piacesti, osv. Præs. Konj. piaccia.

Piangere (græde). Part. pianto. Præs. piango, piangi, osv. P. rem. piansi, piangesti, osv.

Piovere (regne). Præs. piove. P. rem. piovve.

Porgere (række). Part. porto. P. rem. porsi, porgesti.

Porre (sætte, stille). Ger. ponendo. Part. posto. Præs. pongo, poni, pone, poniamo, ponete, pongono. P. rem. posi, ponesti, osv. Fut. porrò. Præs. Konj. ponga, poniamo, poniate pongano. Imper. poni, ponga.

Potere (kunne). Præs. posso, puoi, può, possiamo, potete, possono. Fut. potrò. Præs. Konj. possa.

Prendere (tage). Part. preso. P. rem. presi, prendesti.

Presumere (formode). Part. presunto. P. rem. presunsi, sjæld. presumei.

Profferire (tilbyde). Part. profferito, sjæld. profferto.

Proteggere (beskytte). Part. protetto. P. rem. protessi, proteggesti.

Pungere (stikke). Part. punto. P. rem. punsi, pungesti.

Radere (rage). Part. raso. P. rem. rasi, radesti.

Recidere (afskære). Part. reciso. P. rem. recisi, recidesti.

Reggere (holde). Part. retto. P. rem. ressi, reggesti.

Rendere (give, gøre) Part. reso. P. rem. resi, rendesti.

Ridere (le). Part. riso. P. rem. risi, ridesti.

Rimanere (forblive). Part. rimasto. Præs. rimango, rimani, rimane, rimaniamo (vulg. rimanghiamo), rimanete, rimangono. P. rem. rimasi, rimanesti, osv. Fut. rimarrò Præs. Konj. rimanga, rimaniamo, rimaniate (vulg. rimanghiamo, rimanghiate), rimangano.

Risolvere (beslutte), se *assolvere.*

Rispondere (svare). Part. risposto. P. rem. risposi, rispondesti.

Rodere (gnave). Part. roso. P. rem. rosi, rodesti.

Rompere (bryde). Part. rotto. P. rem. ruppi, rompesti.

Salire (stige op, osv.). Præs. salgo, sali, sale, saliamo eller salghiamo, salite, salgono. Præs. Konj. salga.

Sapere (vide). Præs. so, sai, sa, sappiamo, sapete, sanno. P. rem. seppi, sapesti, osv. Fut. saprò. Præs. Konj. sappia. Imp. sappi, sappia.

Scegliere, vulg. **scerre** (vælge). Part. scelto. Præs. scelgo, scegli, sceglie, scegliamo, scegliete, scelgono. P. rem. scelsi, scegliesti, osv. Fut. sceglierò eller scerrò. Præs. Konj. scelga, scegliamo, scegliate, scelgano. Imper. scegli, scelga.

Scendere (gaa ned). Part. sceso. P. rem. scesi, scendesti.

Sciogliere, vulg. **sciorre** (løse). Part. sciolto. Præs. sciolgo, sciogli, scioglie, sciogliamo, sciogliete, sciolgono. P. rem. sciolsi, sciogliesti, osv. Fut. sciorrò. Præs. Konj. sciolga, sciogliamo, sciogliate, sciolgano. Imper. sciogli, sciolga.

Scomparire (forsvinde), som *apparire.*

Scorgere (bemærke), som *accorgere.*

Scrivere (skrive). Part. scritto. P. rem. scrissi, scrivesti.

Scuotere eller **scotere** (ryste). Part. scosso. P. rem. scossi, scotesti.

Sedere (sidde). Præs. siedo (seggo), siedi, siede, sediamo, sedete, siedono (seggono). Præs. Konj. sieda (segga). Imper. siedi, sieda.

Solere (pleje). Præs. soglio, suoli, suole, sogliamo, solete, sogliono. Præs. Konj. soglia. I de andre Tider bruges i Almindelighed essere solito.

Sorgere (rage frem), som *accorgere.*

Spargere (udstrø). Part. sparso. P. rem. sparsi, spargesti.

Sparire (forsvinde), som *apparire.*

Spendere (udgive). Part. speso. P. rem. spesi, spendesti.

Spegnere (slukke). Part. spento. Præs. spengo, spegni, P. rem. spensi, spegnesti eller spengesti.

Spingere (støde, drive). Part. spinto. P. rem. spinsi.

Stare (staa, være). Præs. sto, stai, sta, stiamo, state, stanno. P. rem. stetti, stesti, osv. Fut. starò. Præs. Konj. stia. Imp. Konj. stessi, vulg. stassi. Imper. sta' eller stai.

Stringere (knytte, trykke, stramme). Part. stretto. Præs. stringo, stringi. P. rem. strinsi, stringesti, osv.

Struggere (smelte). Part. strutto. Præs. struggo. P. rem. strussi, struggesti.

Succedere (følge efter, hænde, lykkes), som *concedere.*

Svegliere, svellere (rykke op). Part. svelto. Præs. svelgo, svelli (svelgi), svelle (svelge), svelliamo, svellete, svelgono, P. rem. svelsi, svellesti (svelgesti).

Tacere (tie). Præs. taccio, taci, tace, tacciamo, tacete, tacciono. P. rem. tacqui, tacesti, osv.

Tendere (spænde). Part. teso. P. rem. tesi, tendesti.

Tenere (holde). Præs. tengo, tieni, tiene, teniamo (tenghiamo), tenete, tengono. P. rem. tenni, tenesti, osv. Fut. terrò. Præs. Konj. tenga. Imper. tieni.

Tingere (farve). Part. tinto. P. rem. tinsi, tingesti.

Togliere, torre (borttage). Part. tolto. Præs. tolgo, togli, toglie, togliamo, togliete, tolgono. P. rem. tolsi, togliesti, osv. Fut. torrò. Præs. Konj. tolga, togliamo, togliate, tolgano. Imper. togli eller to' (§ 25).

Trarre (trække, drage). Part. tratto. Præs. traggo, trai, trae, tragghiamo (traiamo), traete, traggono. P. rem. trassi, traesti, osv. Fut. trarrò. Præs. Konj. tragga, traggiamo.

Uccidere (dræbe). Part. ucciso. P. rem. uccisi, uccidesti.

Udire (høre). Præs. odo, odi, ode, udiamo, udite, odono. Fut. udirò, udrò. Præs. Konj. oda, udiamo, udiate, odano. Imper. odi, udite.

Ungere (smøre). Part. unto. Præs. ungo, ungi, osv. P. rem. unsi, ungesti, osv.

Uscire (gaa ud). Præs. esco, esci, esce, usciamo, uscite, escono. Præs. Konj. esca, usciamo, usciate, escano. Imper. esci, esca, uscite.

Valere (være værd). Part. valso, valuto. Præs. valgo, vali, vale, valiamo (valghiamo), valete, valgono. P. rem. valsi, valesti, osv. Fut. varrò: Præs. Konj. valga.

Vedere (se). Part. visto, veduto. Præs. vedo (veggo), vedi, vede, vediamo, vedete, veggono (vedono). P. rem. vidi, vedesti,

osv. Fut. vedrò. Præs. Konj. veda (vegga), vediamo, vediate, vedano (veggano). Imper, vedi eller ve' (§ 25).

Venire (komme). Præs. vengo, vieni, viene, veniamo, venite, vengono. P. rem. venni, venisti. osv. Fut. verrò. Præs. Konj. vengà, veniamo, veniate, vengano. Imper. vieni, venga, venite.

Vincere (besejre). Part. vinto. Præs. vinco, vinci, osv. P. rem. vinsi vincesti.

Vivere (leve). Part. vissuto. P. rem. vissi, vivesti. Fut. vivrò.

Volere (ville). Præs. voglio (vo'; § 25), vuoi (vuo'), vuole, vogliamo, volete, vogliono. P. rem. volli, volesti. Fut. vorrò. Præs. Konj. voglia

Volgere (vende). Part. volto. Præs. volgo, volgi. P. rem. volsi, volgesti.

Sjette Kapitel.

Partikler (ubøjelige Smaaord).

I. Adverbier (Biord).

(Avverbi.)

99. Maadesadverbier dannes af Adjektiver ved at føje Endelsen **-mente** til Adjektivets Hunkønsform (§ 50): forte — fortemente, lieto (glad) — lietamente, osv. Hvis Adjektivet ender paa *-le* eller *-re* (uden Konsonant foran), bortfalder *e* (smlg. § 18): facile — facilmente (let), militare — militarmente, osv.; derimod salubremente, mediocremente, mollemente, osv.

100. Enkelte Adverbier dannes ved Endelsen **-oni** (nu sjældnere *-one*), der føjes til Substantiver eller Verber: bocconi (næsegrus), carponi (paa alle fire), ciondoloni (uordentlig), ginocchioni eller in ginocchioni (knælende), penzoloni (dinglende), ruzzoloni (rutschende), saltelloni (hoppende), sdraioni (udstrakt), osv.

101. Af andre Adverbier mærkes:

1) Bekræftelses- og Benægtelsesadverbier: sì, già (ja),

no (nej), non (ikke), forse (maaske), quasi (næsten), certamente, sicuramente (sikkert), probabilmente (sandsynligt), osv.

2) Stedsadverbier: altrove (andetsteds), avanti (fremad), ci og vi (der), costà, costì (der hos dig), dentro eller di dentro (indenfor), dietro (bagved), donde (hvorfra), dove (hvor), fuori eller di fuori (udenfor), giù (ned), innanzi (foran), là (der borte), lì (der henne, nærmere ved den Talende end là), ne (derfra), qua, qui (her, herhen), sopra eller di sopra (over), sotto eller di sotto (under), su (op).

3) Tidsadverbier: adesso (nu), allora (da), ancora (endnu), avanti (før), domani (imorgen), dopo (efter), già (allerede), ieri (igaar), innanzi (før), mai (aldrig), mo (nu strax; lat. modo; lever kun enkelte Steder), oggi (idag), ora (nu), poi, poscia (derpaa), presto (hurtig), sempre (altid), spesso (hyppig), subito (pludselig), tardi (sent).

102. Adverbielle Talemaader og Udtryk dannes hyppig ved Sammensætning; de sammenskrives snart til et Ord, snart ikke:

1) affatto (= a fatto efter § 22; aldeles), abbastanza (tilstrækkelig), allora (da), appena (næppe), apposta (med Forsæt), appunto (nøjagtig), dappertutto (overalt), davvero (i Sandhed), indietro (tilbage, bagud), invano (forgæves), piuttosto (snarere), osv.

2) a cavallo (til Hest, overskrævs), a gran fatica (med stort Besvær), a un tratto (pludselig), a mala pena (med Nød og næppe), ad ogni costo (for enhver Pris), all' improvviso (uforudset), di rado (sjælden), di galoppo, in fretta (skyndsomt), osv.

Anm. Særlig mærkes de mange Udtryk, der dannes af Præpositionen *a* og et Adjektiv i Hunkøn: alla cieca (i Blinde), alla sprovvista eller alla sprovveduta (uforudset), alla sfuggita (flygtig, i Forbigaaende), alla rinfusa (i Uorden), alla lesta (raskt, flot), alla meglio, alla francese, all' italiana, alla bella prima (paa staaende Fod), osv.

103. Maadesadverbierne gradbøjes som Adjektiverne (§ 60-63): facilmente, più facilmente, facilissimamente; fortemente, più fortemente, fortissimamente; forte, più forte, fortissimo; volentieri (gærne) volentierissimo. Uregelmæssige er:

bene (godt)	meglio	ottimamente (benissimo)
male (slet)	peggio	pessimamente (malissimo)
molto (meget)	più	moltissimo
poco (lidt)	meno	pochissimo

II. Konjunktioner (Bindeord).
(Congiunzioni.)

104. Af sideordnende Konjunktioner mærkes: e eller ed (§ 23,2; og), e — e (baade — og); o eller od (§ 23,2; eller), o — o (enten — eller); oppure, ovvero, ossia (eller), ma (men), però (men, alligevel), pure (alligevel), anzi (tværtimod), nè (ikke), nè — nè (hverken — eller), dunque (altsaa), osv.

105. Den almindelige underordnende Konjunktion er *che* (at), der bruges i talrige Sammensætninger.

1) Aarsagskonjunktioner: poichè, perchè, giacchè (fordi, eftersom), osv.

2) Betingelseskonjunktioner: se (dersom), purchè (naar blot); caso che, caso mai che, in caso che, posto che (i det Tilfælde at), osv.

3) Følgekonjunktioner: di modo che, di maniera che, sicchè (saa at), osv.

4) Hensigtskonjunktioner: affinchè, perchè (forat), osv.

5) Indrømmelseskonjunktioner: benchè, sebbene, quan tunque (endskønt), osv.

6) Tidskonjunktioner: quando (da), mentre (medens), prima che, innanzi che (førend), dopo che (efter at), sino a che (indtil), osv.

III. Præpositioner (Forholdsord).
(Preposizioni.)

106. De enkelte Præpositioner er følgende: a eller ad (§ 23,2; til), avanti (før), circa (nærved), con (med), contro (imod), da (fra, af, hos), dentro (inde i), di (af), dietro (bagved), dopo (efter), durante (medens), eccetto (undtagen), fra (imellem), in (i), innanzi (før), lungo (langs med), mediante (ved Hjælp af), nonostante (trods), oltre (foruden), per (gennem, ved), presso (hos,

nærved), salvo (med Undtagelse af), secondo (ifølge), senza (uden), sopra (over), sotto (under), su (paa), tra (imellem), tranne (ɔ: tra ne, § 22; undtagen), verso (henimod).

107. Sammensatte Præpositioner: avanti a eller di (før), circa a (omkring), contro di (imod), davanti a (for, foran), dentro di (inde i), dietro a (bagved), dopo a eller di (efter), fino a (indtil), fuori di (udenfor), incontro a (imod), innanzi a (foran), intorno a (omkring), oltre a eller di (over, mere end), presso a eller di (nærved), senza di (uden), sopra a (over), sotto a eller di (under), verso di (henimod).

108. Af de mangfoldige præpositionelle Talemaader mærkes: a cagion di (paa Grund af), accanto a eller accosto a (ved Siden af), a dispetto di (til Trods for), di eller in faccia a (ligeoverfor), in fatto di (hvad angaar), a fronte di eller in fronte a (ligeoverfor), in luogo di (istedenfor), a eller per mezzo di (ved Hjælp af), in mezzo a (midt i), a motivo di (paa Grund af), ad onta di (til Trods for), di qua da (paa denne Side), di là da (hinsides), osv.

IV. Interjektioner (Udraabsord).

(Interiezioni.)

109. Foruden de rent vokaliske Udbrud som ah, ahi, oh, ohi, ohe, ih, puh, uh, osv., mærkes særlig følgende: Ahimè, ohimè (ak, av); andiamo (afsted); animo (Mod); basta (nok); bravo (udmærket); cápperi, cáppita, cáspita (naada, det kan nok være); corpo di Bacco, per Bacco (for Pokker); al diavolo, vai al diavolo, il diavolo mi porti via; Dio, gran Dio, buon Dio, Dio santo; viva Dio, volesse Dio, per l' amor (amor) di Dio, Dio v' aiuti, osv.; ecco (se der); evviva (leve); fermo (stop); guai (ve); magari (jo netop, gid det var saa vel, Gud give); maledetto (fordømt); miracolo (naa, det maa jeg sige); oibò (føj); peccato (det var kedeligt, Skade); to' (§ 25); ve' (§ 25); viva (leve); zitto (hys).

Anm. Af Frygt for at udtale *Dio* og *diavolo* fordrejes hyppigt disse Ord i Udraab og Eder paa forskellige Maader; istedenfor perdio siges saaledes perdinci, perdina, perdie, perdia, perdiana, osv.; og for diavolo siges diamine, diancine eller diascolo.

Syvende Kapitel.

Orddannelseslære.

I. Afledningsendelser.

(Suffissi.)

110. Man gør paa Italiensk en udstrakt Anvendelse af Afledningsendelser, der fortrinsvis føjes til Substantiver, Adjektiver (Participier) og Adverbier. Ved Hjælp af saadanne Endelser kan man udtrykke Begrebsnuancer, der i vort Sprog maa anskueliggøres ved Adjektiver, Adverbier eller forskelligartede Omskrivninger. Man siger saaledes ragazzino (lille Dreng) for piccolo ragazzo, servaccia (daarlig Tjenestepige) for cattiva serva, stanzone (rummeligt Værelse), Carlino (lille Karl), Luisina (lille Louise), osv. Il curato faceva degli inchinetti e dei sorrisetti alla signora (Præsten nikkede venlig og smilede kælent til Fruen). Hyppig kan det samme Ord forandres paa flere forskellige Maader: donna — donnina, donnetta (fin lille Dame), donnuccia (sølle Kone), donnaccia (afskyelig Kvinde), donnicciuola (svag, indskrænket Kvinde), osv.; ligesom ogsaa flere Endelser kan tilføjes samtidig: casa — casino — casinetto, casinaccio; libro — libretto — librettino, librettuccio — librettucciaccio; tavola — tavolino — tavolinino, osv.

Anm. Det afledte Ord beholder i Almindelighed Stamordets Køn: donna — donnaccia; uomo — omaccio. Undtagelse danner dog Endelsen *-one* og undertiden *-ino*, *-otto*, *-ozzo* og fl.: la camera — il camerone; la tavola — il tavolino; la sala — il salotto; la candela — il candelotto.

111. Afledningsendelsernes Tilføjelse kan medføre dels Forandringer i Skrift (§ 30): amico — amichino, amichetto; lungo — lunghetto, osv., dels lydlige Forandringer (§ 21): manco — mancino (venstre), porco — porcile (Svinesti), osv. Særlig mærkes Reduktionen af *ie* og *uo* til *e* og *o* (§ 15): piede — pedata (Fodspor), volentieri — volenteroso, uomo — omaccio. Dette

Vokalskifte var tidligere overordentlig almindeligt; man sagde saaledes pietra — petrata, petroso (stenet); nu beholdes gærne Diftongen i det afledte Ord: pietrata (Stenkast), pietroso. Undertiden er den ældre Form bevaret ved Siden af den yngre: piede — pedone (Fodgænger), piedone (stor Fod).

112. De vigtigste Afledningsendelser, ordnede efter Betydningen, er følgende:

1) Endelserne *-ino*, *-cino*, *-icino*, *-ello*, *-cello*, *-icello*, *-erello*, *-etto* (og *-otto*) har formindskende og kælende Betydning **(diminutivi vezzeggiativi)**: visino (sødt lille Ansigt), ragazzino (en rar, køn lille Dreng), poverello (lille Stakkel), coserella (Bagatel).

2) Endelserne *-uolo*, *-icciuolo* er formindskende, undertiden ogsaa lidt ringeagtende **(diminutivi dispregiativi)**: omicciuolo (lille ubetydeligt Menneske).

3) Endelserne *-one*, *-cione*, *-zone*, *-occio*, *-ozzo*, *-otto* er forstærkende og forstørrende **(accrescitivi, aumentativi)**: ragazzone (stor og stærk Dreng).

Anm. Ved enkelte Ord har Hunkønsformen augmentativ Betydning: una fiasca er større end un fiasco, una coltella større end un coltello (se § 48).

4) Endelserne *-accio*, *-uccio*, *-uzzo*, *-aglia*, *-astro* er foragtende og nedsættende **(dispregiativi)**: ragazzaccio (uvorn Dreng), cavalluccio (Krikke), la ragazzaglia (Gadedrengene), medicastro (Kvaksalver).

5) Endelserne *-ame*, *-eto*, *-aglia* betegner en Samling, en Mængde; den sidste hyppig med en foragtelig Bibetydning: bestiame (en Mængde Kvæg); palmeto (Palmelund); boscaglia (Skovstrækning); gentaglia (Rak).

6) Endelsen *-ata* betegner hvad Stamordet rummer eller frembringer: boccata (Mundfuld); cannonata (Kanonskud).

7) Endelserne *-aio*, *-iere*, *-ista* og undertiden *-ino* betegner Personen, der giver sig af med, hvad Stamordet udtrykker; tabaccaio (Tobakshandler); cavaliere (Rytter); artista (Kunstner).

8) Endelsen *-enne* føjes til Talord og betegner Alder: cinquantenne (50-aarig).

Anm. I enkelte Tilfælde faar det afledte Ord en hel ny Betydning eller Anvendelse: bocca (Mund) — bocchino (Cigarrør); carta (Papir) — cartoccio (Kræmmerhus); cassa (Kasse) — cassetta (Skuffe); coda (Hale) — codino (lille Hale, Haarpisk); libro (Bog), libriccino (Bønnebog); orecchio (Øre), orecchino (Ørenring); sacco (Sæk) — saccone (Madras), osv. Mærk ogsaa: andare a braccetto (gaa Arm i Arm); far venire l' acquolina in bocca (faa Tænderne til at løbe i Vand). Andre Exempler nedenunder i § 113.

113. Afledningsendelserne i alfabetisk Orden:

-accio, -accia: 1) asino — asinaccio (daarligt, afskyeligt Æsel); buono — bonaccio (godmodig, skikkelig); canzone — canzonaccia (gemen Sang); casaccia; disutilaccio (aldeles unyttig); donnaccia; gentaccia (Rak); peccataccio (hæslig Synd); ragazzaccio; tempaccio (daarligt Vejr); tavola — tavolaccia (daarligt Bord); tavolaccio (Sovebrix); 2) paglia (Straa) — pagliaccio (Madras); piuma — piumaccio (Pudderkvast).

-aglia: 1) cane — canaglia (Rak); gente — gentaglia (Rak); povero — poveraglia (Fattigpak); ragazzo — ragazzaglia (Gadedrenge). 2) bosco — boscaglia (Skovstrækning); muro — muraglia (lang Mur).

-aio, -aia: carbone — carbonaio -a (Kulhandler); pecora — pecoraio -a (Faarehyrde); salume — salumaio (Pølsehandler, Viktualiehandler); tabacco — tabaccaio; vino — vinaio. Mærk endvidere: calza — calzolaio (Skomager); porta — portinaio (Portner). Smlg. § 75.

-ai(u)olo, -ai(u)ola: bagno — bagnaiuolo (Bademester); borsa — borsaiuolo (Lommetyv); bosco — boscaiuolo (Brændehugger); fruttaiuolo (Frugthandler).

-ame: bestia — bestiame (Kvæg); legno — legname (Træ, Brænde); pollo — pollame (Fjerkræ); pecora — pecorame (Samling Kvæg, i overført Betydning).

-aro (ara), Sideform til **aio**: capra — capraro, capraio (Gedehyrde); marina — marinaro, marinaio (Sømand); carta — cartolaro, cartolaio (Papirhandler).

-astro, -astra: filosofo — filosofastro (tarvelig Filosof); giovine — giovinastro (fordærvet ungt Menneske); poeta — poetastro; rosso — rossastro (rødlig). Mærk pollo — pollastro (Kylling); figliastro (Stedsøn); fratellastro (Halvbroder); sorellastra.

-ata: 1) baionetta — baionettata (Bajonetstik); coltello — coltellata (Knivstik); fucile — fucilata (Bøsseskud); gomito — gomitata (Albuestød); occhio — occhiata (Øjekast); piede — pedata (Spark); ragazzo — ragazzata (Drengestreg); sasso — sassata (Stenkast). 2) bocca — boccata (Mundfuld); braccio — bracciata (Favnfuld); carrozza — carrozzata (Vognfuld Mennesker); mano — manata (Haandfuld). 3) anno — annata (hele Aaret, Aarets Indhold og Udbytte); giorno — giornata; inverno — invernata; mattina — mattinata; notte — nottata; sera — serata; mese — mesata (Maanedsløn).

-ato, -ado: canonico — canonicato (Kanonikat); conte — contado (Landskab); duca — ducato (Hertugdømme); papa — papato (Pavedømme); vescovo — vescovado (Bispedømme).

-azzo, -azza: amore — amorazzo (flygtig Forelskelse).

-cello, -cella (føjes kun til Ordene paa *one*): bastone — bastoncello (lille Stok); leone — leoncello (lille Løve); passione — passioncella.

-cino, -cina (føjes kun til Ord paa *-one*, *-ona*): canzone — canzoncina (lille Sang); milione — milioncino (lille Million); padrone — padroncino, -a (Værtens Søn, Datter); persona — personcina; poltrona — poltroncina (lille Lænestol); sermone — sermoncino (kort Prædiken).

-ello, -ella: asino — asinello (lille Æsel); bambino — bambinello (sød lille Dreng); catena — catenella (Urkæde); femmina — femminella: povero — poverello. Smlg. *-cello*, *-erello*, *-icello*.

-enne: undicenne (11 Aar gammel); sedicenne; diciannovenne; ventenne; ventiseienne; trentenne, osv.; minorenne (umyndig); maggiorenne (myndig).

-erello, -erella: acqua — acquerello (Akvarel), acquerella (Støvregn); cosa — coserella (Bagatel); fuoco — focherello (svag Ild); santo — santerello, santarello; vecchio — vecchierello, vecchiarello (lille Olding); pazzo — pazzerello, pazzarello (Nar).

-ese: Bologna — Bolognese; Calabria — Calabrese; Milano — Milanese; Siena — Senese; borgo — borghese (Borger); marca — marchese (Marquis).

-esimo bruges ved Ordenstal, se § 74.

-essa er Hunkønsmærke; se § 43, Anm.; 44,2; 45.

-eto, -eta: albero — albereto, albereta (Træplantning); canna — canneto (Rørtykning); frutto — frutteto (Frugtplantning); olivo — oliveto, oliveta (Olieplantning); quercia — querceto, querceta (Egeskov).

-etto, -etta: agro — agretto -a (lidt bitter); camera — cameretta (lille Værelse); casa — casetta (lille Hus); caso — casetto (Tilfælde); chiesa — chiesetta (lille Kirke); donna — donnetta; libro — libretto; parola — paroletta (lille venskabeligt Ord); qualcosa — qualcosetta; voce — vocetta; viso — visetto. Carlo — Carletto.

-ic(c)ino, -ic(c)ina: corpo — corpicino (Barnekrop); libro — libriccino (lille Bog; Bønnebog); porta — porticina; posto — posticino (lille Plads); volpe — volpicina (lille Ræv; Rævehunge).

-iccio, -iccia: bianco — bianchiccio (hvidladen); cotto — cotticcio (oplivet af Vin); giallo — gialliccio (gullig); infermo — infermiccio (sygelig); malato — malaticcio; molle — molliccio (lidt blød); pasta — pasticcio (Postej); rosso — rossiccio (rødlig);

-icci(u)olo, -icci(u)ola: corpo — corpicciuolo (lille svag Krop); donna — donnicciuola (ubetydelig Kvinde); libro — libricciuolo (lille Bog).

-icello, -icella: campo — campicello (lille Mark); corda (Reb) — cordicella (Snor); grande — grandicello (temmelig stor); monte — monticello (lille Bjærg); pianta — pianticella (lille Plante); ponte — ponticello (lille Bro); prato — praticello (lille Eng).

-iere: barba — barbiere (Barber); camera — cameriere (Opvarter); cassa — cassiere (Kasserer); cavallo — cavaliere (Ridder, Rytter); droga — droghiere (Materialist, Urtekræmmer); gioiello — gioielliere (Juvelér); pasticcio — pasticciere (Konditor); candela — candeliere (Lysestage).

-ile: campana — campanile (Klokketaarn); cane — canile (Hundehus, Hundehul); fieno — fienile (Høloft); pecora — pecorile (Faarefold); porco — porcile (Svinesti).

-ino, -ina: 1) angiolo — angiolino (lille Engel); barroccio (Arbejdsvogn) — barroccino (Gig, Trækkevogn); bello — bellino -a (nydelig); bocca — bocchino (lille sød Mund; Mundspids); caro — carino -a (allerkærest); donna — donnina (nydelig, fin eller dygtig Dame), donnino (fin lille Dame; klogt lille Barn; kvindagtig Mand); lume — lumino (lille Lampe); mano — manina (lille Haand), manino (lille bitte Haand); naso — nasino; piede — piedino; povero — poverino -a; stanza — stanzina (lille Værelse), stanzino (Kloset); tavola — tavolino lille Bord, Køkkenbord, Skrivebord); viso — visino. Ogsaa ved Adverbier: adagino (ganske langsomt); pochino (en lille Smule); ogni tantino (hvert Øjeblik). 2) ciabatta (Tøffel) — ciabattino (Skoflikker); posta — postino (Postbud); tamburo — tamburino (Trommeslager); vettura — vetturino (Vognmand, Kusk). 3) città — cittadino (Stadbeboer); contado — contadino (Landboer, Bonde); Perugia — Perugino; Sorrento — Sorrentino. Smlg. *-cino*, *-iccino*, *-lino*. Om *-ina* ved Talord, se § 75.

-io: gridare — gridío (Raaben og Skrigen); lavorare — lavorío (ihærdigt Arbejde); tremolare — tremolío (stærk Skælven).

-ista: cambio — cambista (Vexellerer); Dante — Dantista (Danteforsker); fiore — fiorista (Blomstermaler, Blomsterpige); flauto — flautista (Fløjtenist); macchina — macchinista (Mekaniker); trecento — trecentista (Forfatter, Kunstner fra det 14de Aarh.).

-lino, -lina: capo — capolino (Prik over i); acqua — acquolina (i Talemaaden sentirsi venir l' acquolina in bocca); vento — ventolino (svag Vind).

-occio, -occia: bello — belloccio (rigtig køn, statelig); grasso — grassoccio (vel ved Magt, kraftig); carta — cartoccio (Kræmmerhus); figlio — figlioccio (Gudsøn).

-one, -ona: animale — animalone (stort Dyr); bacio — bacione (Trykkys); bene — benone; casa — casone; donna — donnone (høj, statelig eller mandhaftig Kvinde), donnona (svær Dame); dote — dotone, dotona (stor Medgift); fanciullo -a — fanciullone -a; foglia — fogliona (stort Blad); foglio — foglione (stort Ark Papir); lettera — letterone (langt Brev); libro —

librone; memoria — memoriona (udmærket Hukommelse); naso — nasone; ricco -a — riccone -a (hovedrig); simpatico -a — simpaticone -a; semplice — semplicione -a (rigtigt Fæ), osv. Man danner ogsaa Afledninger af Verber: ciarlare — ciarlone (Sludrebøtte); chiacchierare — chiacchierone (Sladderhank); imbrogliare — imbroglione (Fredsforstyrrer); predare — predone (stor Røver).

-otto, -otta: 1) braccio — bracciotto (tyk Arm); casa — casotto (Skilderhus), casotta (stort Hus); duro — durotto -a (temmelig haard); giovanotto -a (rask ung Mand, Pige); grassotto -a (temmelig svær); ragazzotto -a; sempliciotto -a („Guds Ord fra Landet"), osv. 2) aquila — aquilotto (Ørneunge); principe — principotto (Duodezfyrste). 3) Chioggia — Chioggiotto -a (Beboer af Ch.); Cipro — Cipriotto (Indbygger paa Cypern).

-ozzo, -ozza: predica — predicozzo (Straffeprædiken); tavola — tavolozza (Palet).

-uccio, -uccia: albergo — alberguccio (tarvelig Kro): animale — animaluccio (lille Dyr, stakkels Kræ); camera — cameruccia; chiesa — chiesuccia; difetto — difettuccio; discorso — discorsuccio; giallo — gialluccio (gullig); letto — lettuccio; roba — robuccia (daarligt Kram). Føjet til Personnavne bruges denne Endelse i Almindelighed antifrastisk (med modsat Betydning) i Kæleord: Carluccio, Annuccia, mammuccia.

-uolo, -uola: 1) bestia — bestiuola (lille Dyr); chiesa — chiesuola (lille Landsbykirke); pezzo — pezzuola (Tørklæde); quercia — querciuolo, querciuola (lille Eg). Smlg. Exemplerne under den udvidede Endelse *-icciuolo*. 2) campagna — campagnuolo (Bonde); montagna — montagnuolo (Bjærgboer); smlg. den udvidede Endelse *-aiuolo*.

-uzzo, -uzza: pelo — peluzzo (lille Haar); via — viuzza (daarlig Vej); voglia — vogliuzza (Lune).

-zone: villano — villanzone (Bondetamp).

II. Præfixer.

(Prefissi.)

114. Man kan ogsaa forandre et Ords Betydning ved Tilføjelse af visse Præfixer (Forstavelser, Forlyd), der i Almindelig-

hed er Præpositioner eller Adverbier: camera — anticamera (Forværelse), bibliotecario — sottobibliotecario (Underbibliotekar), dire — ridire (gentage), osv., osv. Særlig mærkes:

arci- føjes forstærkende til Substantiver, Adjektiver, Adverbier og Verber: arcibugiardo (Ærkeløgner), arcibriccone (Ærkeskælm); arcibello, arcibellissimo, arcibonissimo; arcimentire (lyve frækt); undertiden skilles det i Talesproget ved *che* fra det Ord, der skal forstærkes: arci che contento, arci che padrone.

ri- bruges med forstærkende og gentagende Betydning. Cerca e ricerca (søg og søg paany). Glie lo chiesi e richiesi (jeg bad og bad ham derom). Si ripose in cammino. I det litterære Sprog bruges *ri-* kun ved Verber; i daglig Tale forekommer det ogsaa ved andre Ord og kan fordobles: Ho mangiato dianzi, ma ho rifame (jeg er igen sulten). Riribevi (drikker du nu igen)?

s- eller **sci-** (af lat. ex-) frembringer modsat, eller undertiden forstærkende pejorativ (nedsættende) Betydning: contento (tilfreds) — scontento (utilfreds); sdentato (tandløs); snaturato (umenneskelig); sconsigliare (fraraade); spiovere (høre op med at regne); spolverare (støve af); scioperare (ophøre med Arbejdet, strike); sciagurato (ulykkelig); sparlare (tale ilde om); finire — sfinire (forgaa, omkomme).

stra- (Afkortning af *estra*, lat. extra) har forstærkende Betydning: stravecchio (meget gammel); straricco (hovedrig); stravero (= verissimo).

Tredje Afsnit.

Sætningslære.
(Sintassi.)

Første Kapitel.

Artiklerne (Kendeordene).
(Gli articoli.)

115. Den bestemte Artikel anvendes:

1) Ved Substantiver foran en Genitiv: La casa dell' ingegnere (Ingeniørens Hus). Il cappello del ragazzo (Drengens Hat).

Anm. I forskellige staaende Udtryk (sammensatte Præpositioner), hvor det styrende Ord selv er styret af en Præposition, bruges Artiklen ikke: Sta in casa del conte (han bor hos Greven). In punta di piedi (paa Taaspidserne). A spese del governo (paa Regeringens Bekostning). A piè del letto.

2) Ved Stofnavne, naar hele Arten betegnes: L' oro e l' argento sono metalli.

3) Ved Navne paa Sygdomme: Aveva il vaiuolo (Kopper). Si svegliò (han vaagnede) colla febbre. Ha il tifo. Prese la tosse (han fik Hoste).

4) Ved Beskrivelse af en Person, en Genstand eller et Rum; særligt efter *avere* og Præpositionerne *da* og *con*: Ha la fronte alta (høj Pande). Hanno i capelli neri (sort Haar). Ha le maniere semplici. La signora bionda dagli occhi orientali. Uno stanzone scuro, dal pavimento di mattoni (et stort mørkt Værelse med Murstensgulv).

5) Ved Angivelse af Klokkeslet og enkelte andre Tidsbestemmelser: Sono le tre. Suonano le dieci (Klokken slaar ti). Ti darò mille lire l' anno (om Aaret). Verso la mezzanotte. Una volta alla settimana (en Gang om Ugen). Un uomo sui trent' anni (omkring de tredive). Om Ugedagene se § 118,6.

6) Ved Talord i visse Tilfælde, især naar de angiver „runde" Tal (§ 169): L' ho detto le cento volte, le mille volte (jeg har sagt det de hundrede, de tusinde Gange).

7) Ved geografiske Egennavne (undt. Byer og mindre Øer; § 118,5): L' Italia, il Portogallo, il Messico, la Cina, l' Africa, i Paesi Bassi, gli Stati Uniti, la Lombardia, la Corsica, il Madagascar, il Sempione, il Vesuvio, le Alpi, il Giura, il Tevere (Tiberen), il Reno, l' Elba, la Sena, il Tamigi (Themsen), il Garda. (*Arno* anvendes i Almindelighed uden Artikel.)

Anm. Artiklen udelades hyppig efter *di* og *in*: Vengo di Sardegna. I fiumi d' Europa e d' Asia. Vini di Sicilia. L' imperatore di Russia. I prodotti di (della) Francia. Andarono in Austria. Sono in Norvegia. Sprogbrugen er dog her vaklende, og Artiklen beholdes i Reglen ved Hankønsord: I prodotti del Belgio. Il re del Belgio. Andò nel Brasile. Ero nel Messico.

8) Ved Personnavne (Familienavne), især ved berømte Mænd: il Tasso, il Manzoni, l' Alighieri, il Leopardi. Dog behøver man ikke at anvende Artiklen, og den skal udelades, naar Fornavnet tilføjes: Torquato Tasso. I Toskansk bruges altid Artiklen ved Kvindenavne: la Lucia, l' Agnese, la Maria, osv.

Anm. Anvendes Personnavnet om et Kunstværk, kræves Artikel: Recitano (spiller) il Giulio Cesare. Hai visto il Mosè di Michelangelo?

9) Ved Titler og lign.: Il cardinal Antonelli, il re Umberto, il signor Romanelli, la signora Bonelli, il conte Lupi, il dottor Rossi, osv.

Anm. Artikel anvendes dog ikke ved *fra*, *suora* (§ 18,1) *santo* (§ 25), *don*, *donna*, *monsignore* og enkelte andre: Fra Pietro, suora Agata. San Bartolomeo, monsignor Federico Borromeo.

10) I forskellige Talemaader: Andare al ballo, al caffè, al circolo (Klubben). Dar la buona sera, il buon viaggio (ønske Godaften, god Rejse). Essere il benvenuto (velkommen). Far il Natale, la Pasqua (holde Jul, Paaske); far (være) il bar-

biere, il soldato, osv.. Mettere la discordia (bringe Ufred) in una casa. Portar il lutto (bære Sorg), osv.

11) Om Artiklens Anvendelse ved Superlativ se § 62, ved possessive Pronominer § 133, ved tutto § 164, ved Infinitiv § 198.

116. Delingsartiklen (§ 36) anvendes for at betegne en ubestemt Del eller Mængde; den forekommer hyppigst foran Objektet i positive Sætninger: Dammi del pane (giv mig noget Brød). Aveva dell' ingegno (Begavelse). Far della musica, della politica, osv. Trovar del lavoro (finde Arbejde). Undertiden foran Subjektet, især naar det ikke staar først i Sætningen, og i upersonlige Sætninger: Una pozzanghera dove s' avvoltavano dei maiali (en Sump, hvor nogle Svin væltede sig). Ci sono degli esseri infelici a questo mondo (der er ulykkelige Mennesker i denne Verden). Desuden efter *con* og sjældnere efter *a*, *per*, *in*, *da*: Una piazzetta con de' begli olmi (Elmetræer). Annodato con dello spago (Sejlgarn). Per dell' ore (= per molte ore) resta lì fermo, a bocca aperta (han sidder der timevis uden at røre sig, med aaben Mund).

117. Den ubestemte Artikel anvendes som paa Dansk; desuden i visse Tilfælde, hvor vi vilde bruge den bestemte Artikel: L' ingegnere gli posò una mano (lagde Haanden) sulla spalla. Si alzò sopra un gomito (den ene Albu).

Anm. Foran et Talord bruges *un* i Betydningen „omtrent": Un dugento persone. Un otto o dieci ore di cammino. Mostrava un 25 anni (han saa ud til at være en 25 Aar).

118. Artikel anvendes ikke:

1) I Apposition (Samstilling): Studio il Metastasio, poeta troppo dimenticato (en altfor glemt).

2) Efter Verber, der betyder at udnævne, vælge, osv.: Fu eletto imperatore. Suo zio è stato nominato senatore.

3) I mange negative Sætninger: Un cappuccino non tocca (tager imod) mai moneta. Non ricevo lettera.

4) I Tiltale: Amico, vieni qui. Signori, ascoltatemi.

Anm. I særlig fortrolig Tiltale kan Artiklen tilføjes: Che rimedio c'è, la mia donna? Parla, la singolare fanciulla che sei. Non disubbidire, caro il nostro Cecchino.

5) Ved Navne paa mindre Øer og Byer: Capri, Ischia, Malta, Firenze, Parigi, Copenaghen, Cristiania, Stoccolma, osv. Dog siges: il Cairo, l' Aia (Haag), la Spezia, la Mecca.

Anm. Ved Tilføjelse af Attribut (Tillæg) kræves altid Artikel: La bella Firenze, la Roma d' una volta (Rom i gamle Dage) (smlg. § 40,3).

6) Ved Dagenes Navne: Lunedì sono partito da Berlino. L' ho visto giovedì dopo Pasqua (Torsdag efter Paaske), e lo rivedrò sabato prossimo (næste Lørdag).

7) Ved Overskrifter og lign.: Storia universale (Verdenshistorie). Libro primo. Capitolo ottavo. Parlamento italiano. Camera de' Deputati.

8) Som en Rest af ældre Sprogbrug anvendes undertiden Komparativ (§ 60—61) med superlativ Betydning (især i relative Sætninger): Saprò farne quell' uso che crederò migliore (som jeg tror er den bedste). Quello che più importa (hvad der er vigtigst). Meglio che può (det bedste han kan). Chi più intende più perdona.

9) I mange Talemaader og adverbielle Forbindelser: Andare a caccia, a casa, a cavallo, a letto, a spasso. Andare in barca, in campagna, in carrozza, in chiesa, in collera, in oblio, in seme. Avere cura, fame, giudizio, luogo, paura, piacere, ragione, sete, sonno, torto. Cambiare costume, opinione, viso, voce. Dare assalto, commiato, mano, retta, osv. Fare caso, festa, guerra, torto, vela, osv. Pigliar animo, marito, moglie, piede. Portar rispetto. Render conto, ragione. Rimanere in letto. Ritornare in città. Salir a cavallo. Per mare, per terra, a cavallo, in piedi, osv.

119. I mange Tilfælde kan Artiklen tilføjes eller udelades uden Forandring i Betydningen: È ammesso a (alla) corte (han modtages ved Hoffet). Non avemmo altro che (il) pane e (il) vino. È (una) cosa da far ridere. Non rispose (una) parola. Undertiden medfører dog Artiklens Udeladelse Betydningsforandring: Fare il chiasso (gøre Støj) — far chiasso (gøre Opsigt). Fare

del bene, del male (gøre Godt, Ondt) — far bene, male (gøre godt, ondt; være til Gavn, Skade). Ha fatto del bene al mio amico. La ginnastica mi fa bene.

Andet Kapitel.

Substantiver og Adjektiver.

(Hovedord og Tillægsord.)

120. Substantiver og Adjektiver bøjes i Tal (§ 51—56) og Køn (§ 41—47). Kasus findes ikke. Subjekts-, Objekts- og Prædikatsforhold angives i Almindelighed ved Ordstillingen: La madre ama il figlio. Il figlio ama la madre. Pietro è capitano. Undertiden ogsaa blot af Meningen: La propria felicità desidera ognuno (enhver stræber efter egen Lykke) (smlg. § 265). Ejeforhold (Genitiv) udtrykkes ved *di* og Hensynsforhold (Dativ) ved *a*: Il giardino del conte. L' ho dato al conte.

Anm. Genitiv udtrykkes uden *di* i Ordsproget: Di casa la gatta, il topo non esce a corpo pieno (omtrent: Musen slipper ikke helskindet af Kattens Klør). Smlg.: Casa Mannelli, casa Strozzi, osv.

121. Nogle Substantiver anvendes tillige som Adjektiver: In questo mondo cane (i denne fordømte Verden). La lingua madre. La strada maestra. Un egoismo porco.

122. De fleste Adjektiver kan ogsaa anvendes som Substantiver, enten med personlig eller neutral Betydning: Il povero (den Fattige). Dio premia i buoni. Il sentimento del bello.

Anm. Superlativ af et Adjektiv kan ikke anvendes substantivisk med neutral Betydning, saaledes som paa Dansk; man maa benytte Omskrivninger: La cosa più prudente (det klogeste) che tu possa fare, è di tacere. Ciò che ho veduto di più interessante (det interessanteste jeg har set).

123. Nogle Adjektiver anvendes i Hunkøn med neutral Betydning: Ah, bella (det var jo net)! È grossa (det er for galt). Con le buone (med det gode). Smlg. § 102,2, Anm.; 129; 276.

124. Adjektiver anvendes hyppig, hvor man efter dansk Sprogbrug vilde vente et Adverbium: Perchè vieni sempre l' ultima? (hvorfor kommer du altid sidst). Gli uomini furono pagati i primi (Mændene blev betalt først). Costa sole (kun) dieci lire. La neve cadeva sempre grossa e placida (Sneen faldt stadig tæt og rolig). Smlg. § 256.

Anm. Endel Adjektiver anvendes uforandret som Adverbier: Parla forte, chiaro, alto, basso, falso. Corre presto. Cammina lesto. Vede chiaro. Lo faceva spesso spesso (meget ofte; smlg. § 274,1).

Tredje Kapitel.

Pronominer (Stedord).

I. Personlige Pronominer.

125. De subjektiviske Former anvendes:

1) Naar Personforholdet særlig skal fremhæves: Se io sto, chi parte? se io parto, chi resta? (et Udsagn, der tillægges Dante). Tu lo dirai, tu, non gli altri (det er dig, der skal sige det, ikke de andre).

2) Naar Verbets Form ikke viser Subjektets Person: Bisogna ch' io ti parli. (Bisogna che ti parli kan være tvetydigt.)

Anm. Hvis Verbets Form tilstrækkelig tydelig viser Subjektets Person, anvendes de subjektiviske Former ikke: Mangio se ho fame (jeg spiser, naar jeg er sulten). Che vuoi che facciamo? (hvad ønsker du vi skal gøre).

126. De betonede Afhængighedsformer anvendes:

1) Som Subjekt efter *tanto*, *quanto*, *come*: Tanto lui, quanto lei sono sdegnati (saavel han som hun er opbragte). Ludovico lavora quanto me (arbejder ligesaa meget som jeg). Desuden for 3. Persons Vedkommende ogsaa i Tiltale (lei, loro) og ved særlig Fremhæven af Subjektet (især efter *anche neanche nemmeno*): Come sta lei? Dove vanno loro. Se viene lui, vengo anch' io. Sta fresco anche lui. Forse non lo sanno nemmeno loro. I Dagligtale, især i Norditalien, bruges ogsaa Afhængighedsformerne af 1. og 2. Person: Dimmelo te, che lo sai. Lo dici te, ma non io. Me l' ho fatto.

2) Som **Prædikatsord**: Tu non sei me. Era o non era lui? Sono loro. Non pareva più lui.

3) Som særlig fremhævet **Objekt**, eller naar Objektet er nærmere bestemt ved en eller anden Tilføjelse: Amo lui, odio te. Tutti conoscon me (mig kender alle). Conosce me e te. Conosci te stesso. Ha offeso anche me (han har ogsaa fornærmet mig).

4) Efter **Præposition**: Oggi a me, domani a te. Tra me e voi. Dopo di lui (efter ham).

5) I **Udraab** efter Adjektiver: Felice te (du lykkelige; du kan sagtens)! Benedetto lui! Proprio te (netop dig)!

127. De **ubetonede** Afhængighedsformer bruges som Objekt, som Hensyn og efter *ecco (riecco)*: Ti capisco. Ci rivedremo stasera (vi ses iaften). Lo (la, le, li) conosco. Mi scrisse una lettera. Eccomi (her er jeg), eccotelo (der har du det), rieccoti, osv.

Anm. 1. Fremhæves Objektet, bruges de betonede Former, se § 126,3; fremhæves Hensynsbetegnelsen, bruges Omskrivning med *a:* Ha scritto a me e non a mio fratello. A me sembra bello. Credete a me che sono pratico di queste cose. Strinse la mano a lui e alla contessa.

Anm. 2. *La, le, gli* kan bruges som Subjekt: La mi faccia un favore (vis mig en Tjeneste). La mi scusi. Le son faccende pericolose (vovelige Foretagender). Smlg. § 65,5; 128,1.

128. De ubetonede Former af de personl. Pron. bruges undertiden **pleonastisk** (overflødig), gentagende et foranstaaende eller foregribende et efterfølgende Subjekt, Objekt eller Hensyn.

1) **Subjekt**: Quella ragazza la è pur bella (hvor er denne Pige dog smuk)! Quanto la durerà questa storia (hvor længe vil dog denne Sag vare)? Una disgrazia la non vien mai sola.

2) **Objekt**: Un po' di pan fresco lo mangerei volentieri. Le ho sentite io quelle parole (jeg hørte jo de Ord). Loro non li volle vedere (dem vilde han ikke se). Særlig hyppig efter et relativt Pronomen: Non mi poteva succeder (hænde) cosa che io l' avessi più cara. È gente che io la conosco bene. Mærk ogsaa *lo* foregribende en hel Sætning: Lo sapeva bene che io avevo mentito (han vidste godt, at jeg havde løjet).

3) **Hensyn**: Va a dirle qualche cosa, a quella poveretta.

Quanto gli dobbiamo allo zio Giovanni (hvormeget skylder vi ikke Onkel Johan)!

4) Saaledes anvendes ogsaa *ne*, *ci*, *vi*: Di questa cosa non ne parla mai. A questa cosa non ci (vi) pensa mai. Amici, non ne aveva. Del senno di poi ne son piene le fosse (omtrent: Bagefter er vi alle kloge).

129. La og **le,** hyppig i Forbindelse med et Adjektiv i Hunkøn (§ 123), anvendes med neutral Betydning i mange Talemaader: Attaccarla con uno (binde an med en), averla eller aversela con uno (være vred paa en), battersela (løbe sin Vej), capirla (forstaa), cavarsela (slippe fra det), darla a indovinare (lade gætte), darla vinta eller darle vinte (give efter), darla eller darsela a gambe (stikke af), dirla bella (sige en Dumhed), dirle belle (fortælle Røverhistorier), durarla (holde det ud), farla ad uno (narre en), farla con uno (komme ud af det med en), farla da padrone (spille Herre), farla breve (gøre det kort af), finirla (faa en Ende paa det), pagarla (betale, bøde for), passarsela (leve), scamparla eller scamparla bella (slippe godt fra en Sag), osv., osv. Exempler: Come te la passi (hvordan gaar det)? Chi la fa l' aspetti (lige for lige). Chi la dura la vince (Udholdenhed belønnes). Tu me la paghi (det skal du betale mig)! Gliela farò pagar cara. Dio ce la mandi buona (Gud staa os bi)! Bisogna finirla con questo sciocco pregiudizio. Gli dissi di sì e la feci finita. Non c' è altro che darla a gambe.

130. Ne, Forkortning af inne (lat. inde; smlg. fransk *en*) er egentlig et Stedsadverbium: È arrivato a Roma e ne (derfra) riparte fra poche ore. Fungerer ogsaa som Genitiv af de personlige (eller demonstrative) Pronominer og indskydes desuden for at minde om et foregaaende Substantiv; det bruges baade om Ting og Personer: Hai fratelli? Ne ho tre. L' ho detto e me ne pento (angrer). Me ne (= di lui, di lei, di loro, di esse, osv.) ricordo. Acquistò il favore di Lorenzo; ne divenne il segretario privato, osv. Smlg. § 128,4.

Anm. Ogsaa *ci* og *vi* er Stedsadverbier (ci stetti, ci tornerò; non vi posso andare), der har faaet pronominel Funktion; de bruges baade om Personer og Ting: Parlò, ma non ci persuase. Eccoti la lettera; rispondici quattro parole. Ieri non vi vidi.

131. Det upersonlige „det" udtrykkes i Almindelighed ikke: È vero (det er sandt). I nogle upersonlige Forbindelser bruges dog *egli* eller de afkortede Former *gli, ei, e'* (smlg. § 96): Egli è vero. Gli è vero. Gli è domenica. E' mi pare impossibile. E' non ci vuole grande abilità (dertil behøves ikke stor Dygtighed). Gli è che tu sei un truffatore (Bedrager).

II. Possessive Pronominer (Ejestedord).

132. De possessive Pronominer udtrykker i Almindelighed et Ejendomsforhold (subjektiv Genitiv): il mio libro (min Bog; den Bog jeg ejer), og ved udvidet Anvendelse: il tuo errore (din Fejl; den du har begaaet). Hyppig betegner de ogsaa et Genstandsforhold (objektiv Genitiv): per amor mio (af Kærlighed til mig); la tua ricordanza (Mindet om dig); le sue nuove (Efterretninger om ham). En ejendommelig Anvendelse af de poss. Pron. findes i Udtryk som: Gran scortesia sarebbe la mia (det vilde være meget uhøfligt af mig). Se non è troppo ardire il mio. Gran presunzione è la sua. Egli è partito a mio malgrado (trods mig, imod min Vilje). Non mostrava i suoi quaranta anni (han saa ikke ud til at være 40 Aar).

Anm. *Suo* kan bruges i Betydningen „tilhørende", visende tilbage til Ting: Un violino col suo archetto (Bue). Un fucile colla sua munizione. Questa vivanda va apparecchiata col suo poco di zucchero.

133. De possessive Pronominer ledsages af den bestemte Artikel, naar de anvendes attributivt (hosstillet) eller substantivisk: Non voglio il tuo libro, voglio il suo. Ha venduto le sue scarpe (Sko). L' ha fatto erede (Arving) di tutto il suo. I miei non vogliono. De kan ogsaa forbindes med den ubestemte Artikel, et Talord eller et Pronomen: Un mio amico, una mia visita, due mie case, alcuni loro amici, due suoi cugini, questo mio cuore, tante sue imprese (hans mange Foretagender), ogni tua parola.

Anm. Skal Pronominet særlig fremhæves, kan det sættes efter Substantivet: Salverò l'onor mio. Il paese mio. Saaledes ogsaa i Udraab og Tiltale: Caro mio. Mamma mia.

134. De possessive Pronominer ledsages ikke af nogen Artikel, naar de bruges:

1) I Tiltale og Udraab: Signor mio. Mio caro amico. Cuor mio, sta tranquillo! Dio mio! Mærk dog: Sii buona, la mia ragazza (§ 118,4, Anm.).

2) I Apposition (Samstilling; § 118,1): La natura, mia vecchia amica.

3) Som Prædikat (Omsagn): Questo cavallo è mio. Io sarò sempre tuo. Non son più mio (Herre over mig selv).

4) Ved Ord, der betegner et nært Slægtskabsforhold: Mio fratello e mia cognata. Suo zio è morto. Artikel kan dog bruges i disse Tilfælde og skal bruges ved *loro* og ved *babbo* (Far), *mamma, nonno* (Bedstefader), *nonna*: La loro madre. Il nostro babbo. Ha comprato questo ventaglio (Vifte) per la mia mamma. Endvidere hvis Substantivet staar i Flertal: I miei fratelli, le mie sorelle; hvis det ledsages af et Adjektiv eller er forsynet med en Afledningsendelse: La sua gentile sorella, il mio figlio Pietro, la mia sorellina, un suo cuginaccio; eller hvis Pronominet staar efter Substantivet: Il padre mio, la madre sua.

5) Ved Titler: Sua Eccellenza. Sua Maestà il re d' Italia. Sua Santità il papa Leone XIII. Sua Altezza (hans Højhed). Artikel kræves, hvis Pronominet staar bagefter: La Santità Sua, la Maestà Vostra; eller hvis Flertal anvendes: Le Loro Maestà i Reali (Kongen og Dronningen) d' Italia.

6) I mange Talemaader: A giudizio suo (efter hans Skøn); a sua insaputa (ham uafvidende); a sue spese (paa hans Bekostning); a parer mio. Vo a casa mia. Con mia grande sorpresa; con loro gravissimo danno. Da parte sua. Di bocca mia; di mano mia. In casa nostra; in presenza sua; in mio nome; in mio aiuto; in vita mia. Per amor mio; per sua disgrazia; per sua fortuna; per riguardo tuo, osv.

135. Istedenfor *suo* bruges i nogle Tilfælde *proprio*, i andre Omskrivning med Genitiv af de personlige Pronominer:

1) *Proprio* bruges for at undgaa Gentagelse af *suo* eller for Eftertrykkets Skyld: Se ogni ricco coltivasse i suoi poderi

(Godser), come il Conte di Cavour coltivava i propri, tutta la nazione ne avrebbe grande vantaggio. Chi non ama i propri figli? Proprio kan ogsaa føjes forstærkende til Pronominet: Ognuno esponga il suo proprio parere.

2) Omskrivning med Genitiv af det pers. Pronomen bruges særlig for at undgaa Misforstaaelse: Gli mise il suo braccio sotto il braccio di lui (han stak sin Arm ind under hans). Emilia ama sua sorella e vuole tanto bene a' figliuoli di lei. L' avvocato fece capire ad Antonio che gli affari di lui andavano di male in peggio. I Dagligtale er denne Omskrivning meget almindelig: La compagnia di lui. Le carezze di lei eller le di lei carezze. La di lei gentilissima signora.

136. De possessive Pronominer bruges ikke i de Tilfælde, hvor det er selvfølgeligt, hvem der er den ejende, og hvor de derfor i og for sig er overflødige: Ama il padre e la madre (sin Fader og Moder). Perdette due fratelli. Aveva perduto nel terzo anno del suo matrimonio l' unica bambina (sit eneste Barn). Metteva in silenzio i contendenti coll' imperiosità della voce (med sin bydende Stemme). Saaledes ogsaa ved Legemsdele og Beklædningsgenstande, hvor da gærne det personlige Pronomen i Dativ tilføjes: Lavatevi le mani (vask jeres Hænder)! Gli strinsi la mano (jeg trykkede hans Haand). La vecchia si rasciugò gli occhi (tørrede sine Øjne). Le si riempirono gli occhi di lagrime. Ella gli si appoggiava al braccio (støttede sig paa hans Arm). Mi stava dietro le spalle (hun stod bag min Ryg). Egli si tolse il cappello. Si levò di tasca un fazzolettone. Prese il cappello e se n' andò.

III. Demonstrative Pronominer (Paapegende Stedord).

137. Questo (denne) bruges om hvem eller hvad der er nær den Talende: Questo è mio padre, questa mia madre. Che roba è questa? Questa settimana. L' ho visto con quest' occhi (disse mine Øjne). Chiudi l' uscio: Sento un vento in queste spalle (luk Døren, jeg mærker det trækker i Ryggen). Til *questo* kan føjes Adverbierne qui eller qua (her), quassù (heroppe), quaggiù (hernede): Questo ragazzo qui. Questa casa qua.

138. Codesto (den der hos dig) bruges om hvem eller hvad der er nær den Tiltalte: Butta via codesto sigaro, monellaccio (smid den Cigar, Dreng)! Quale libro devo prendere: questo? — Sì, codesto. Io sono a Milano, tu sei a Napoli: in questa città fa freddo, in codesta fa caldo. Til *codesto* kan føjes Adverbierne costì eller costà (der). Su quale foglio devo scrivere: su questo qui? — Sì, su codesto costì appunto.

139. Quello (hin, den der henne) bruges om hvem eller hvad der er baade den Talende og den Tiltalte fjærnt: Quel che va avanti è il capitano. Sarà quel che Dio vorrà. Til *quello* kan føjes Adverbierne là eller lì (der), laggiù, lassù: Dammi quel libro lì. Quella casa là è mezza rovinata. Quella valle laggiù.

Anm. *Questo* forbundet med *quello* bruges med ubestemt Betydning: L' ho sentito dire da questo e da quello (af Gud og hver Mand).

140. Esso bruges adjektivisk i Betydning af *quello* og substantivisk som Stedfortræder for 3. Pers. pers. Pronomen: Un buon numero di esse idee. Dove è il dottore? Manda per esso. Essi non vogliono. Kan forstærkes ved *stesso* og *medesimo*: Me lo disse esso stesso. Venne esso medesimo.

Anm. *Esso* bruges adverbielt (og ubøjelig) i Forbindelse med flere Præpositioner, især *con*, *lungo*, *sopra*: Lunghesso la riva del mare (langsmed Havets Bred). Sopr' esso la tavola (paa Bordet).

141. Medesimo, stesso (samme, selv): Alla stessa ora. Io medesimo lo vidi. Non son padrone di me medesimo (jeg er ikke Herre over mig selv). Come sta vostra sorella? — Il medesimo (ved det samme). Buona notte e buon riposo! — Il medesimo dico a lei (i lige Maade). Fa lo stesso (det kommer ud paa et). Mærk den adverbielle Anvendelse af *lo stesso*: Vacci lo stesso (gaa alligevel derhen). Se si è ricchi, bisogna lavorare lo stesso (selv om man er rig, maa man alligevel arbejde).

Anm. Ofte udtrykkes selv (ↄ: alene, uden Hjælp) ved *da* og et pers. Pronomen: Voglio stappare la bottiglia da me (jeg vil selv trække Flasken op). Tutti si lustravano le scarpe da sè (alle børstede de selv deres Sko). Non si sveglia da sè (han kan ikke vaagne af sig selv).

142. Om de rent substantiviske Former mærkes:

1) **Questi, quegli** (quei, que') og det forældede **cotesti** bruges som Entalsformer kun om Personer og kun som Subjekt: In questo libro si difende (forsvares) Dante: questi è un poeta profondo, che tratta di materie nobili. Quegli che frequenterà (omgaas) i buoni, diverrà (bliver) migliore.

2) **Costui** og **colui** bruges kun om Personer, særlig i foragtelig Betydning: Chi è costui? cacciatelo via (hvad er det for en Fyr? jag ham væk). Chi è costei?

3) **Ciò** (det): Ciò non mi pare (det synes jeg ikke). Non dico ciò. Di ciò parleremo poi. Mærk: cioè (det vil sige); ciò nonostante, ciò nondimeno (alligevel); perciò (derfor).

IV. Relative Pronominer (Henvisende Stedord).

143. Che (som) er uforanderligt og bruges som Subjekt og Objekt: Un ragazzo che studia. I ragazzi che studiano. Una casa che va bene. Le case che ho vendute. Undertiden ogsaa styret af en Præposition og refererer sig da i Almindelighed til Ting: L' argomento di che tratto (det Emne, jeg behandler). Che som Objekt gentages ofte ved et pers. Pron.; se § 128,₂.

Anm. 1. *Il che* eller *lo che* har neutral Betydning (la qual cosa): Il che avvenne nell' anno 1248. Dal che nacquero molti danni (hvoraf der opstod mange Ulykker). Al che risposi di no.

Anm. 2. Uden Præposition anvendes *che* adverbielt ved Tidsangivelser: Nella stagione che si villeggia (den Aarstid, da man ligger paa Landet). La notte che morì. Smlg. ogsaa: Pigliate (tag) queste cose nel modo che [= nel quale] si debbono pigliare tutte le cose di questo mondo. I Dagligtale fungerer *che* som almindeligt relativt Ord: Aveva tre figliuole che [= delle quali] l' una si chiamava Maria. Due volumi che [= dei quali] l' uno con note, l' altro senza. Le legne che [= con che, con cui] si fa il carbone (det Træ, hvoraf man brænder Kul). In questa strada che (hvor) non ci sta nessuno.

Anm. 3. Man anvender hyppig en relativ Sætning, hvor man paa Dansk bruger Infinitiv, Præsens Participium eller andre Udtryksmaader: Sento mio fratello che scende (jeg hører min Broder gaa ned ad Trapperne). La trovai che piangeva. È sù che studia.

144. Cui fungerer uforanderlig i begge Tal og Køn. Det anvendes især styret af en Præposition: Il libro di cui mi parli. La ragione per cui t' ho chiamato (Grunden til at jeg har kaldt paa dig). Mærk Forbindelsen per cui (ogsaa percui) i Betydningen hvorfor: Non mi rispose, per cui gli scrissi di bel nuovo (han svarede mig ikke, og derfor skrev jeg paany til ham). I Skriftsproget bruges *cui* baade som Hensynsbetegnelse, som Genitiv og som Objekt: La persona cui parlo. Le persone cui voleva bene. Il cui merito. La cui fama. L' amico cui amo tanto. I Talesproget fortrænges *cui* mere og mere af *che*: Sto nella casa che (= in cui, nella quale) stavi tu. Se ovfr. § 143, Anm. 2.

145. Il quale (som, hvilken) bruges baade ubundet og bundet: Penso a loro i quali amo tanto (jeg tænker paa dem, som jeg holder meget af). Pietro e Giuseppe, i quali amici ho carissimi. Anvendes ofte for at undgaa Misforstaaelse: Il figlio di mia sorella, il quale mi scrive, ecc. (che vilde her være tvetydigt). Mærk den adverbielle Forbindelse *per la quale* (udmærket): Un uome per la quale. Una camicia non troppo per la quale. Non è per la quale. *Quale — quale* (een og anden): Quale mi dette una cosa, quale un' altra. *Tale — quale*, se § 161, Anm. Endelig kan quale bruges som Sammenligningskonjunktion (= come): Che bel bimbo: è quale un fiorellino (en lille Blomst).

Anm. Mærk Sammensætningen *qualunque* (hvilken som helst): In qualunque modo. Farei qualunque sacrifizio (Offer). Per qualunque prezzo Forstærkes ved *ogni* (§ 156): In ogni e qualunque caso. Man bruger ogsaa *qualsiasi* (i Toskansk almindeligere *qualsisia*): Mi sdegno di qualsiasi viltà (jeg oprøres over enhver Lavhed).

146. Chi (den som) er samtidig demonstrativ og relativ: Chi cerca trova. Chi serba, serba al gatto (gemmer til Katten). Chi vuol mangiare, bisogna che lavori. Troverò chi mi aiuti. *Chi — chi* (een, en anden): C' era gente infinita, chi rideva, chi cantava, chi faceva una cosa, chi l' altra. Chi sta in alto, chi in basso.

Anm. Mærk Sammensætningen *chiunqne* (enhver der): Chiunque crede ciò, è stolto. Chiunque vuol conoscere la verità, la cerchi.

V. Spørgende Pronominer.

147. Chi (hvem) bruges kun om Personer og er altid ubundet: Chi è? Chi avete visto? A chi lo dite? (Det behøver du ikke at fortælle mig). Di chi ha paura? Domando chi sia. Gli proposi un segretario, senza dir chi. C' è stato non so chi a domandar di te.

148. Che (hvad) er altid uforandret og anvendes:

1) Substantivisk: Che fai? Che vuoi? Di che siete inquieto (urolig)? A che prendersi tante cure (hvorfor gøre sig saa megen Ulejlighed)? Non so a che tu pensi. Brontola (er gnaven), nonsi sa di che. Ogsaa i Udraab: A che ci siamo ridotti!

2) Adjektivisk: Che gente è questa? Che libri vuoi? Di che libro parli? A che altezza deve essere condotto il muro?

Anm. Mærk Forbindelserne: *un (certo) non so che, un minimo che*: La vita è un certo non so che (Livet er en Gaade). Vi era nel suo viso un non so che di triste (noget ubestemmelig sørgmodigt). Monta in furia per un minimo che (en ren Bagatel). Istedenfor che eller che cosa siges alm. *cosa:* Cosa vuoi? Cos' è stato? Cosa costa la carne? Smlg. § 259.

149. Quale (hvilken) er baade substantivisk og adjektivisk: Qual' è quest' animale? Il bisogno mostra quali son amici e quali no. In qual forma? Qual triste novella ti porta quella lettera?

VI. Ubestemte Pronominer.

150. Alcuno (nogen, en eller anden) er baade adjektivisk og substantivisk og bruges især i Flertal: Alcuni scrittori. Alcune donne. Alcuni dicono. Ce n' era alcuni. Entalsformen forekommer nu kun i nægtende Sætninger: Senz' alcun mistero. Non c' è alcun dubbio (dog hyppigere: Non c' è nessun dubbio).

151. Om *altro* og dets Sammensætninger mærkes:

1) **altro** (anden) er baade adjektivisk og substantivisk: Egli è un altro uomo che suo fratello. Firenze è stata un' altra Atene. L' altro giorno (forleden Dag); l' altro mese; l' altro

anno. L' altro ieri (forleden Dag); men ier l' altro (iforgaars). Nell' altra pagina (paa forrige Side). Tenne la stanza per altri sei mesi (endnu et halvt Aar). Gli scriverò un' altra volta (endnu en Gang). Avete altro da dire? Non fa altro che giocare. Non ci mancherebbe altro (det manglede blot). Mærk di tempo in tempo (fra Tid til anden). Korrelativt anvendes: *altro* — *altro:* Altro è dire, altro è fare. Altri vennero, altri no.

Anm. Mærk Forbindelserne *quest' altro* (næste) og *tutt' altro* (tværtimod, alt andet): Vi pagherò quest' altro mese. Non che fosse eloquente, tutt' altro, ma parlava giusto. Pensi a quella cosa? — Tutt' altro. È tutt' altro che milionario. Om *altrettanto* se § 163, Anm. 2. Altro kan endvidere føjes forstærkende til *noi, voi* og *loro:* Che fate voi altri? Noi altri Danesi.

2) **altri** som Entalsform (en anden) anvendes sjældent og kun i Bogsproget: Qualcuno asseriva (hævdede) una cosa, altri un' altra. Non vorrei che altri si offendesse (jeg vilde nødig, at nogen skulde tage Anstød) di queste mie parole.

3) **altrui** tilhører ogsaa væsentlig Bogsproget og bruges i Almindelighed kun styret af en Præposition: Vive in guerra con sè e con altrui. Uden Præposition har det Betydning af en possessiv Genitiv (= degli altri): Non desiderate la roba altrui (Næstens Gods). La propria e l' altrui stima. Mærk særlig l' altrui (Næstens Gods): Bisogna rispettare l' altrui.

152. Certo (en vis, en eller anden): Fecero la pace con certi patti (paa visse Betingelser). Dopo un certo tempo. Un certo Gigi. Anvendt substantivisk bruges det især i Flertal: Certi raccontavano. Certi fanno così, certi no.

Anm. *Certuno* er forældet; dog kan endnu Flertal bruges, tildels med foragtelig Betydning: Certuni amano di parlare oscuro.

153. Ciascuno (enhver) er baade adjektivisk og substantivisk: Ciascun giorno. Ciascuno deve ubbidire alla legge. Formen *ciascheduno* er nu noget forældet.

154. Nessuno, sjældnere **nissuno** eller **niuno** (ingen; efter et nægtende Ord eller i Spørgsmaal, nogen): Roba di nessun

valore (værdiløse Sager), Senza nessuno scopo (Formaal). Non gode nessuna stima. Nessuno lo sa. Senza dir nulla a nessuno (uden at sige noget til nogen). Non c' è nessuno? Conosce nessuno a Firenze? Smlg. § 219,1.

155. Niente og **nulla** (intet) er kun substantiviske: Niente si oppone a ciò (det er der intet til Hinder for). Badate che non manchi niente (pas paa der ikke mangler noget)! Non ha detto nulla di te. Meglio qualche cosa che nulla. Che fracasso (Staahej) per un niente. L' abbiamo tratto dal nulla.

Anm. 1. *Niente* kan undertiden anvendes umiddelbart foran et Substantiv eller Adjektiv: Niente risposta (intet Svar). Niente lettere. Niente altro (smlg. § 216, Anm.). Mærk ogsaa: Io non ci credo niente.

Anm. 2. *Nulla* (cosa er underforstaaet; se § 276) er oprindelig Hunkøn af det forældede *nullo*, der nu kun bruges i enkelte Forbindelser: Un uomo nullo (ubetydelig). Un testamento nullo (ugyldigt). Nulla nuova, buona nuova. Un nonnulla (en Ubetydelighed).

156. Ogni (enhver) er kun bundet: Ogni cosa. Ogn' uomo, ogn' anima (§ 16,3). T' auguro ogni bene. A ogni modo. Una rosa d' ogni mese (Maanedsrose). Un fiasco di vino ogni giorno. Ogni momento eller ogni tanto, ogni tantino, ogni poco, ogni pochino (hvert Øjeblik). Anvendes foran Grundtal; se § 167,3.

157. Ognuno (enhver) er ubundet og bruges kun i Ental: Ognuno ha i suoi doveri. Ognuna di voi madri è responsabile dell' educazione dei figli. Ognun per sè e Dio per tutti.

158. Qualche (en eller anden, nogen) er adjektivisk og bruges kun i Ental: Dammi qualche libro. Da qualche anno in qua (for nogle Aar siden). Kan forbindes med *uno*: Un qualche pretesto lo trovo sicuro (jeg finder sikkert et eller andet Paaskud). Non ti chiedo altro che un qualche cento di franchi (omtrent et hundrede Francs). Smlg. § 117, Anm.

159. Qualche cosa eller **qualcosa** (noget) er substantivisk: È meglio qualcosa che nulla. Qualcosa di bello. Ha speso mille lire e qualcosa (han har givet noget over tusind Lire ud).

160. Qualcuno, sjældnere **qualcheduno** (nogen), er substantivisk og bruges kun i Ental: Se venisse qualcuno, mi sarebbe comodo (hvis der kom nogen, vilde det være mig behageligt). Qualcuna di queste case. Qualcheduno verrà. Qualcheduno di loro.

161. Tale (en saadan) er baade adjektivisk og substantivisk: Parlò con una tal risoluzione che tutti ubbidirono (han talte med en saadan Fasthed, at alle adlød). Ha una memoria tale che non dimentica nulla. Un uom tale non lo vedrò mai più. Il suo stato è tale da far pietà (til at ynkes over). La pioggia era tale che non bastava l' ombrello. Bruges ogsaa med ubestemt Betydning (den og den): La signora tale, la signora tal altra. Via tale, numero tale. Il tale pensa in un modo, il tal altro in un altro.

Anm. *Tale* forstærkes ved Tilføjelse af *quale:* Per dirla tal e quale (for at tale rent ud), non mi piace. Tale e quale come se non fosse stato nulla. Korrelativt bruges *tale* — *tale* eller *tale* — *quale*: Tal vita, tal morte. Tali i governi, quali i popoli. Non sei tal figlio, quale avrei desiderato. Quale il poema, tale era l' uomo.

162. Taluno (nogen, en eller anden) er baade adjektivisk og substantivisk: Lo dicono taluni poeti. Taluni di que' fatti.

163. Tanto (saa stor, saa megen) er baade adjektivisk og substantivisk: Una tanta e tal moltitudine. Tanti giorni. Tante volte. Tanto disse, che la fece piangere. Er hyppig enstydigt med *molto*: Grazie tante. Chi tanto e chi niente. Com' è bello! — Uhm, non tanto! Har undertiden ubestemt Betydning: Il vino si compra oggi a tanto (saa og saa meget). Un tanto il chilo. Un tanto per cento. Venne a' dì tanti (den og den Dato) del mese. Forbindes med Talord: Due tanti, tre tanti, cento tanti di più (2, 3, 100 Gange saa meget): Gli ho pagato dieci tanti di più di quel che costava.

Anm. 1. Korrelativt bruges *tanto* — *tanto, tanto* — *quanto*: Tante teste, tanti cervelli. Ho fatto tanto lavoro, quanto mi fu assegnato. Undertiden blot *quanto*: Le sue maniere aveano quanto di più gentile può immaginarsi in un secolo elegante come quello.

Anm. 2. *Tanto* sammensættes med *altro* til *altrettanto*: Ho piantato cento viti (Vinstokke) e altrettanti ulivi. Di questo panno ce ne vorrebbe altrettanto. Buone feste! — Altrettanto a lei.

164. Tutto (al, hel) er baade substantivisk og adjektivisk: Tutto cambia (alt forandres). Il tutto è maggiore delle parti. Una volta per tutte. Tutto l' esercito (Hæren). In tutti i modi. A tutte le ore. Tutta l' Italia (ogsaa tutta Italia). Mærk Forbindelsen *tutto quanto*: Girò tutta quanta l' Italia (han gennemrejste hele Italien). V' erano tutti quanti.

Anm. 1. *Tutto* anvendt adjektivisk efterfølges i Almindelighed af den bestemte Artikel, dog ikke foran Bynavne og ikke i Betydningen enhver: Tutta Roma elegante era là. Tutt' uomo bisogna che faccia il dover suo. Foran et Talord sættes *e*: Tutti e tre; tutt' e tre. Glieli ho dati tutt' e cento.

Anm. 2. *Tutto* kan anvendes adverbielt foran Substantiver og Adjektiver. Terreno tutto sassi (der helt bestaar af Sten). Era tutta rossa. Smlg. § 256.

165. Uno (een, en vis) er baade adjektivisk og substantivisk: Un Carlo Colonna. Mi fu detto da uno di cui non ricordo il nome. Quand' uno è in ballo, bisogna ballare. Smlg. § 117, Anm.

Anm. Korrelativt bruges *uno — un altro*, *uno — l' altro*, *l' uno — l' altro*, *l' uno con l' altro*: Uno diceva una cosa, e un altro un' altra. Uno leva la lepre, un altro la piglia (En rejser Haren, en anden faar den). Uno grida, l' altro canta. Un giorno o l' altro. In un modo o nell' altro. L' un e l' altro hanno torto. Bisogna amarsi l' un l' altro. Amatevi e aiutatevi gli uni con gli altri.

166. Et Pronomen svarende til det danske man findes ikke; det erstattes paa flere forskellige Maader, særlig ved Reflexiv (§ 95): Si dice (man siger). Ogni tanto s' incontravano mendichi (hvert Øjeblik mødte man Tiggere). Libri che si sanno quasi a mente (Bøger, man næsten kan udenad). Qui si parla francese. Man bruger ogsaa Passiv eller 1. eller 3. Pers. Flertal: Siamo odiati (man hader os). Quando siamo buoni ci sentiamo felici. Ci scrivono da Roma. Eller Ord som *uno*, *alcuno*, *gli uomini*, osv.: Quando uno è povero, ha tutti i mancamenti. Uno s' inganna facilmente. Gli uomini s' ingannano.

Fjerde Kapitel.

Talord.

167. Grundtal anvendes særlig:

1) Ved Angivelse af Datum: Il quindici (di) novembre; il venti (di) marzo; il due del mese entrante. Dog undtages den første: Il primo di febbraio.

2) Ved Angivelse af Aarhundrede: il dugento (det 13de Aarh.), il trecento, osv.; se nærmere § 73,5. Dog kan man ogsaa bruge Ordenstal; man siger: Dante fiorì nel secolo decimoquarto, eller nel milletrecento eller blot nel trecento.

3) Efter *ogni*: Ogni due mesi (hver anden Maaned). Ogni quindici giorni. Ogni ventiquattro ore. Diciotto lire ogni venti bagni.

4) Ved Angivelse af Kapitel, Side og lign.: Al capitolo due. Alla pagina cento.

168. Ordenstal anvendes særlig:

1) Ved Regenters Navne: Enrico quarto. Carlo quinto. Pio nono. Leone decimoterzo. Luigi decimoquarto.

2) Ved Angivelse af Brøker: un terzo ($^1/_3$), un decimo ($^1/_{10}$), un centesimo ($^1/_{100}$), cinque sesti ($^5/_6$), tre settimi ($^3/_7$), osv.

3) Adverbielt: primo (for det første), secondo, terzo, osv.

169. Som Talord med ubestemt Betydning anvendes særlig due, quattro, sei, dieci, venti, cinquanta, cento, mille: Andiamo a fare due passi (et Par Skridt; en lille Tur). In due passi ci siamo. Mangiamo due bocconi. Fare quattro chiacchiere (slaa en Sludder af). Quei quattro soldi (de Par Skilling). Questi quattro giorni (den korte Tid) che si vive. In teatro c' era quattro o sei persone. Glie l' avrò spiegato dieci volte. Te l' ho detto venti volte. Smlg. § 115,6.

Anm. Mærk følgende Talemaader: Un furfante di tre cotte (en Ærkegavtyv). Fui sulle undici once (ganske nær ved) di perder la pazienza. Senza dir nè uno nè due (uden at sige hverken Bu eller Bæ).

Femte Kapitel.

Verber.

I. Almindelige Bemærkninger.

170. Om Verbets almindelige Forhold mærkes:

1) Nogle Verber er transitive (virkende), andre intransitive (uvirkende): Ho venduto la mia casa. Carlo passeggia. Mange kan baade anvendes med og uden Objekt: Rosa leggeva. Ho letto il libro.

2) Endel Verber forandrer Betydning, eftersom de følges af et direkte Objekt eller et indirekte Objekt styret af Præposition, f. Ex.: Assistere un infelice (hjælpe); assistere a una lettura (overvære). Attendere la risposta (vente paa); attendere ai suoi studi (beflitte sig paa). Cercare un libro (lede efter); cercare di uno (spørge efter). Domandare una cosa ad uno (bede en om noget); domandare di uno (spørge efter).

3) Nogle Verber styrer med forskellig Betydning forskellige Præpositioner, f. Ex.: Manca (han mangler) di talento, di danaro; mancai (jeg svigtede) al mio dovere, alla mia promessa. Ciò conviene (passer) a tutti; siamo convenuti (vi er blevet enige) del prezzo.

4) Til mange Verber og til *ecco* kan føjes den ubetonede Afhængighedsform af de personlige Pronominer for stærkere at fremhæve den personlig interesserede Deltagelse (den saakaldte „etiske Dativ"): Non sapevo più che mi facessi. Che io mi sappia (saa vidt jeg ved). Mi credevo che fosse un santo. Eccoti Carlotta che passava il ponte.

II. Indikativ (Fremsættende Maade).

171. Indikativ betegner det sikre og virkelige: So che è morto. Si capiva che non aveva speranza. Si avvicinò al canapè dove sedeva lo zio. È sicuro che l' ha detto. Om Anvendelsen af Indikativs Tider mærkes følgende:

172. **Presente** bruges om det nutidige og det der altid finder Sted: Carlo passeggia. Le stelle splendono (Stjernerne skinner).

Udtrykker desuden det nærmest forestaaende: Domani gli scrivo. Ora ve lo spiego (forklare). Se domani non partite, io vengo da voi.

Anm. Præsens bruges ogsaa om en Tilstand, der har varet en vis Tid og endnu varer: Sono venti anni che non vedo Roma (det er 20 Aar siden, jeg har set R.). È un pezzo che non vengo da loro (det er længe siden, jeg har været hos dem).

173. Imperfetto er beskrivende og angiver den fortidige Tilstand, den ufuldendte Handling, den gentagne Handling eller Vanen: Nessuno lo sapeva (der var Ingen, der vidste det). I Romani vestivano la toga. Lo zio stava ancora a letto: si alzava tardi. In quella (§ 275) che stavo per uscire, egli entrò.

Anm. Imperfektum anvendes om en Tilstand, der havde varet og endnu varede (smlg. § 172, Anm.): Carlo era infermo da due giorni (K. havde været syg i to Dage). Non vedevo Giovanni da dieci anni. Quando il Savonarola venne a Firenze vi comandava già da più anni Lorenzo il Magnifico.

174. Passato remoto angiver den fuldendte fortidige Handling (historisk Perfektum) og beretter, hvad der derpaa skete: Cicerone nacque venti secoli fa. Lo zio Piero fece chiamare Franco. «Ciao» (ærbødigste Tjener), diss' egli, quando Franco entrò. Da quel punto diventammo amici. Quando mi riconobbe, abbassò gli occhi.

175. Passato prossimo angiver en Handling som afsluttet, i Modsætning til den nuværende Tid (absolut Perfektum): Ho scritto questa lettera. Il mio nonno non m' ha lasciato nulla. Bruges ogsaa om hvad der har fundet Sted for ganske nylig (i de sidste 24 Timer): Stamani sono andato a scuola, poi ho desinato.

176. For yderligere at oplyse Forskellen mellem de tre omtalte Fortider, hidsættes følgende Exempler: Richiusa l' invetriata (efter at have lukket Vinduet) mi coricai (gik jeg i Seng) e in meno di un minuto dormivo (laa jeg og sov). Luciano premette quel braccio delicato che s' appoggiava leggermente al suo. Balzando d' un salto ho trovato Teresa nel suo gabinetto su quella sedia stessa ove io la vidi il primo giorno quando ella dipingeva il proprio ritratto. Luisa vide subito che gli occhi e la fronte segnavano (tydede paa) tempesta.

177. **Trapassato prossimo** (Førfortid) er beskrivende som Imperfektum (§ 173): Gliel'avevo scritto, ma non ebbe la lettera.

178. **Trapassato remoto** bruges især efter Tidskonjunktioner som *quando*, *poichè*, *dopochè*: Si riposò, ma dopochè ebbe lavorato cinquant' anni. Quando ebbero parlato, se n'andarono. Quando gliel'ebbi detto, stupì (blev han forbauset).

179. **Futuro** betegner:

1) Det fremtidige: Partirà fra un mese. Appena mi sarà possibile, verrò a stringerle la mano.

Anm. Det der vil indtræde i en nær Fremtid kan undertiden udtrykkes ved en Omskrivning med *volere*: Vuol piovere, è vero? Vuol fare temporale. Om det umiddelbart forestaaende bruges Præsens, se § 172.

2) Det ubestemte, det tvivlsomme, det sandsynlige: Sbaglierò (= forse sbaglio, maaske tager jeg fejl), ma lo penso così. Che ora sarà (hvad mon Klokken er)? Lei lo conoscerà di certo (ham maa De vist kende). Come già lo saprà (som De vel allerede ved). Sarà ridicolo, ma è vero.

180. **Condizionale** udtrykker:

1) Hvad der var tilkommende i Fortiden: Diceva che lo farebbe.

2) Et beskedent Ønske: Vorrei dirti due parole. Mangerei piuttosto di quel pollo (Kylling).

3) Det usikre, sandsynlige, formodede: Questa cosa potrebbe accadere (kunde vel ske). Ho parlato con Luigi: partirebbe domani. Si direbbe (man skulde næsten sige, tro) che è un sogno.

4) Det betingede: Se tu studiassi, otterresti il premio (vilde du faa Prisen). Se potessi, lo farei.

181. **Futuro anteriore** betegner noget fremtidigt som forbigangent inden et vist Punkt i Fremtiden: Quando tu verrai a Milano, io sarò partito. Quando avrò esaminato tutto, vi risponderò.

182. **Condizionale passato** betegner noget fremtidigt set fra Fortidens Standpunkt (§ 180,1) som forbigangent inden et vist Punkt i Fremtiden: Diceva che quando tu verresti a Milano, egli sarebbe partito. Denne Tid forekommer ofte i Bisætninger, hvor man efter dansk Sprogbrug vilde vente *Condizionale*: Il poveruomo promise che avrebbe cercato di (at han skulde bestræbe sig for) non farlo più. Non sapevano quando il padrone sarebbe ritornato. Suo padre protestava che non gli avrebbe dato (vilde give ham) un soldo se non mutava vita. Disse che ci avrebbe pensato. Sapevo che sarebbe venuta sola (at hun vilde komme alene).

III. Konjunktiv (Forestillende Maade).

183. I Modsætning til Indikativ (§ 171) betegner Konjunktiv det usikre, det formodede, ønskede, ventede, mulige, det uvirkelige: Dubito che sia morto (jeg tvivler paa, at han er død). Gli venne in mente che il battello fosse legato male e potesse fracassarsi (det faldt ham ind, at Baaden muligvis var bundet daarlig og kunde slaas istykker). È impossibile che abbia ragione. Desidera che ci sia anch' io (ønsker De, at jeg ogsaa skal være med)? Konjunktiv forekommer baade i Hoved- og Bisætninger.

A. Hovedsætninger.

184. I Hovedsætninger anvendes Konjunktiv for at udtrykke:

1) Et Ønske: Fossi pur morta (gid jeg dog var død)! Lo volesse il Cielo! Non l' avessi mai fatto! Dio mel perdoni! Dio voglia che guarisca presto! Faccia Iddio che non accada una sventura! Possa essere felice! Sætningen kan indledes med *che, così* eller *se*: Che Iddio ti benedica! Così vivessero ancora i miei genitori! Se tu mi volessi bene!

2) En Opfordring, Bøn, Befaling: Scusi. Mi corregga pure se non so parlare come si conviene. Si accerti (vær forvisset om) che faccio un gran sacrifizio. Mi sia permesso. Passerò più tardi; ma, bene o male, abbia finito.

3) En Indrømmelse, en Antagelse: Tutti o lo avessero già visto (hvad enten de nu allerede havde set det), o lo vedes-

sero per la prima volta, lo guardavano estatici. Volevo però vederla, foss' anche da lontano. Ma fossi anche stato colpevole.

B. Bisætninger.

185. I mange Tilfælde kan baade Konjunktiv og Indikativ anvendes i samme Sætning og efter samme Verbum, dog med forskellig Betydning: M' era comprato una pelliccia che mi *tenesse* caldo (som skulde, for at den skulde holde mig varm) og che mi *teneva* caldo (og den holdt mig varm). Credo che quell' usanza *esista* ancora (den existerer rimeligvis, muligvis endnu) og Credo che Dio esiste. I enkelte Tilfælde vil begge Maader kunne anvendes uden Forskel: Non so quel che facesse (faceva) da giovane. È l' uomo più superbo che abbia (ho) conosciuto in vita mia. Spørgsmaalet om Konjunktiv i Bisætninger er ret indviklet, og kun dets Hovedlinjer er antydede i følgende Regler.

1. Genstandssætninger.

186. Efter Verber, der betegner en Vilje, Befaling, Ønske, Hensigt, Stræben o. lign.: Vuole che le dica la verità? Mi disse che restassi (han sagde til mig, at jeg skulde blive). Comandò che tacesse. Vorrei che confidasse in me.

187. Efter Verber og Udtryk, der betegner en Sindsstemning, Glæde, Sorg, Frygt, Haab o. lign.: Godo che siate così prosperi (jeg glæder mig over, at det gaar Jer saa godt). Ho paura che sia stato imprigionato. Luisa tremò che questo fosse vero. Spero che stia meglio. Guardava lo zio in viso con un desiderio manifesto che rispondesse di sì. Franco decise di attendere che uscisse il medico. Aspettavo che parlasse. Temeva che lo zio si stancasse troppo.

188. Efter Menings- og Ytringsverber, der anvendes nægtende og spørgende, eller naar Bisætningens Indhold paa anden Maade betegnes som tvivlsomt eller uvirkeligt: Non dico che abbia ragione. Alla farmacia si diceva che Franco fosse stato arrestato (skulde være bleven arresteret). Credi che non ti ca-

pisca? Dubito che lo faccia. Io credevo una volta che la più forte fossi tu. Il ladro crede che tutti sian come lui.

Anm. Indikativ anvendes, naar Bisætningens Indhold udsiges som noget sikkert: Non credo che Pasotti verrà più in casa nostra.

189. I afhængige Spørgesætninger: Domandò a che ora don Franco fosse ritornato. Domandò se la nonna avesse risposto. Ella poteva dire ogni giorno chi fosse andato a Lugano. Sapete dove sia andato. Non so che cosa facesse. Non so se piova o nevichi. Undertiden ogsaa Indikativ; se § 185.

190. Logiske Hovedsætninger, der følger efter upersonlige Udtryk, behandles efter samme Regler som Genstandssætninger: È meglio che me ne vada. Era impossibile che Giuseppe non ne sapesse niente. Quando la pera è matura convien che caschi (falde). Bisogna che dica tutto e che tu ascolti (høre) tutto. Derimod: È chiaro che ha ragione.

2. Konjunktionssætninger
(Bindeordsbisætninger).

191. Tidsbisætninger: Lo pregai di venire appena (saasnart) gli fosse possibile. Si trovò alla stazione un po' prima che l'omnibus arrivasse. Mi restituirete quel libro, quando l'abbiate (eller l'avrete) letto.

192. Hensigtssætninger: Egli s'era fermato per darmi mano che non cadessi (for at jeg ikke skulde falde). Dio m'ha dato del bene, perchè faccia del bene. Sferzo (pisker) il cavallo, affinchè corra. Acciocchè (acciò che) tu lo sappia.

Anm. Saaledes ogsaa i Følgesætninger, der udtrykker en Hensigt: Andiamo tanto lontano che colui non senta più parlare di noi.

193. Indrømmelsessætninger: Sebbene avesse un fine sentimento della musica non ne faceva grande stima. Quantunque (benchè, ancorchè) sia povero, tuttavia è onesto. Partirò domani, qualunque tempo faccia. Smlg. § 184,3 og § 214, Anm.

194. Betingelsessætninger: Purchè si penta gli perdono. Se avessi molto danaro farei grandi viaggi. Se io fossi vissuto

in questo tempo avrei fatto altrimenti. Lo premierei, se studiasse. Men derimod: Se posso, vengo. Lavora se tu puoi, osv.

195. Efter *senza che* (uden at), *non che*, *non già che*, *non è però che*, og lign.: In quell'estate mio fratello morì senza che io lo rivedessi più. Non è però che non avesse anche lui il suo po' di fiele in corpo. Non che sia cattivo, ma è spesso di mal umore.

196. Sammenligningssætninger, der indledes med *quasi*, *quasi che*, *come*, *come se*, og lign.: Il cuore mi palpitò come se io rivedessi un fratello. Si lamentava quasi che qualcuno lo perseguitasse. Camminava piano quasi volesse non esser sentito. Undertiden ogsaa i andet Sammenligningsled: Tornò più presto che il suo padrone non se l'aspettasse (smlg. § 219,2).

3. Relative Sætninger.

197. Konjunktiv anvendes, naar Sætningen:

1) Udtrykker en Egenskab, der søges, en Hensigt, og lign.: Si mandarono in ronda soldati che cercassero i fuggitivi. Io ho dimandato un prete che sappia l'italiano. Il tempio è finito, manca solo il Dio che lo abiti.

2) Indskrænker en Superlativ eller et superlativisk Udtryk (som *unico, solo*): È uno dei più cari amici ch' io abbia. Avete preso il solo partito onorevole che vi rimanesse.

3) Indskrænker en nægtende, tvivlende eller spørgende Sætning: Non c'era festa a cui non lo si invitasse (til hvilken han ikke blev inviteret). Non sono uomo che perdoni offese.

4) Indeholder et Moment, der efter den Talendes Mening er af væsentlig Betydning for Udsagnets Rigtighed: Azione buona che venga da uomo corrotto è difficilissima a giudicare. Ogni uomo o donna che senta, ha nelle parole uno stile suo.

IV. Infinitiv (Navnemaade).

198. Enhver Infinitiv kan anvendes som Substantiv og behandles som saadant. Den kan forbindes med Artikel, Pronomen eller Adjektiv: L' incominciare è un mezzo aver fatto (godt be-

gyndt er halvt fuldendt). Il loro rapido avvicinarsi. Kan styres af en Præposition: Trema al suo avvicinarsi. Era destro nel trattare cogli ambasciatori. Sull' imbrunire (ved Mørkets Frembrud). Nell' incontrarci. Nel tornare in vagone lo trovai vuoto. Kan efterfølges af en Præposition: Il levar del sole. Lo spuntar del giorno. Sentì l'avvicinarsi dell'ultimo suo giorno. Sul cadere del 1919.

Anm. Mange Infinitiver er blevet rene Substantiver og kan bruges i Flertal: Il mio avere, i miei averi. Sacro dovere, sacri doveri. I parlari d'Italia. Infiniti piaceri. Gravi dispiaceri.

199. Den substantiverede Infinitiv kan beholde sine Verbalfunktioner og kan ledsages af Prædikatsord, Objekt og Hensynsbetegnelse: Il non conoscere gli uomini è cosa pericolosa. Chiudere la via era un dichiarar la guerra. Nello stringerle la mano. Il dirgli una mala parola. Dall'essere il flagello dei contorni (en Svøbe for Omegnen), n'era divenuto il benefattore. Den kan ogsaa nærmere bestemmes ved et Adverbium: Era mio unico pensiero il morir cristianamente.

A. Infinitiv uden Præposition (Forholdsord).

200. Infinitiv anvendes uden Præposition:

1) Som Subjekt: Salutare è cortesia, rendere il saluto è obbligo. Il gridare era opera perduta. Tentare non nuoce.

2) Som logisk Subjekt efter upersonlige Udtryk: Bisogna lavarsi bene. Bisogna informarsi meglio. È vietato (il) fumare. Importa osservare. Occorre far presto. Ci convenne prendere altra strada. Era proibito l'alzar la voce, lo interrompere.

Anm. I nogle Tilfælde kan *di* tilføjes (smlg. § 204,1): È necessario di riflettere eller blot riflettere; i andre skal det tilføjes: Mi pareva d'essere egoista. Raramente m'accade (mi capita) di vederlo. Mi rincresce molto (gør mig meget ondt) di far tanto dispiacere a Luisa.

3) Efter Modalverberne (Maadesudsagnsordene) (*dovere, potere, sapere, solere* (pleje), *volere*): Non devi far fare quel che puoi fare da te. Non sa tacere. Soleva passeggiare. Voglio scrivere alla sorella.

Anm. Efter *sapere* i Betydningen „vide af" og de sammensatte Tider af *solere* bruges *di*: Non so di essere stato imprudente. Non sapevo di averlo offeso. Era solito di passeggiare (han plejede at spasere).

4) Efter nogle Menings- og Ytringsverber og desuden efter amare, degnare, lasciare, fare, osare, vedere, sentire, o. a.: Non nego averlo fatto. Vedo piovere. Sentivo cantare. Fo venire il sarto. Li udiva parlare. Lasciate fare a me. Un poco di vero fa credere tutta la bugia (Løgnen).

5) I Udraab: Poveretto, ricordarsi anche di me! Essersi disonorato a quell'età! Come fare? esclamava, dove andare?

6) Som Objekt i afhængige Spørgesætninger samt i relative Sætninger: Io non sapevo che mi fare. Non sapevo dove battere la testa (hvad jeg skulde gribe til). Un passo (Vanskelighed) dal quale non si poteva vedere come uscirne. Avevano ora di che lodarsi. Era stato qualche tempo in forse del (i Uvished om) luogo dove ritirarsi.

B. Infinitiv med Præposition (Forholdsord).

201. A anvendes:

1) Efter Verber, der betegner at begynde, give sig til, vedblive, lære (cominciare, incominciare, principiare, seguitare, seguire, continuare, proseguire, insegnare, imparare, o. a.), og dem, der udtrykker en Bevægelse, en Hensigt, et Formaal: Incomincia a parlare. Prese a correggerlo. Continua a farlo. Insegnava a conoscere gli uomini. Chi pratica lo zoppo (den halte), impara a zoppicare. Aspira a nobilitarsi. Vegliava a sostenere ed a estendere la sua influenza. È andato a comprare una scatola di cerini. Ci assidemmo ad aspettare i poveri condannati. Mandare a cercare (sende Bud efter).

2) Efter de Substantiver og Adjektiver, der kræver a foran et Substantiv (§ 231,8): Tendenza a fare una cosa. Pronto a giudicare (rask til at dømme). Lento a capire. Inclinato a far del bene. Saaledes ogsaa efter Adjektiver, for at betegne i hvilken Henseende Egenskaben udsiges (det latinske Sprogs andet Supinum) og efter Ordenstal: Facile a fare. Libro difficile a leggersi. Il conte fu il primo a vederlo.

3) Uafhængigt for at betegne en adverbiel Omstændighed (Betingelse, Tidsforhold, Hensigt): A dirti il vero, non sento nulla. Un'altra signora si era alzata dal canapè all'alzarsi della marchesa. Stava dietro l'uscio a sentire.

202. **Con** anvendes kun ved enkelte Verber: Cominciò collo spendere troppo e finì col rovinarsi.

203. **Da** betegner:

1) En Bestemmelse, et Formaal (§ 236,4) og anvendes efter Verberne *dare*, *portare*, *avere*, *preparare*, *chiedere* i Sætninger som: Gli detti da bere. Portatemi da mangiare. Non ho da vivere. Non avevo nulla da fare. Aveva da preparare in fretta da mangiare. Le cose che ho da dire. Desuden efter Substantiver: Tabacco da fumare. Ago da cucire (Synaal). Uovo da bere (blødkogt Æg). Carta da scrivere. È tempo da ritornare.

2) En Mulighed eller Nødvendighed (hvad der bør gøres, er at gøre): Un fatto da non porre in dubbio. Un discorso da dare alle stampe (en Tale, der skal trykkes). Era in età da poter vestire una corazza (bære Rustning). A questo non abbiamo nulla da rispondere. Saaledes ogsaa efter forskellige Adjektiver: Un disegno più facile da concepirsi (fatte) che da eseguirsi (smlg. § 201,2).

3) Anvendes desuden efter *astenersi*, *guardarsi*, *preservare*, *dispensare*, *liberare* og lign.: Astienti dal troppo dormire. Guardati dal dire bugie.

204. **Di** anvendes:

1) Undertiden som logisk Subjekt efter upersonlige Udtryk (smlg. § 200,2), særlig efter *parere* og *sembrare*: Mi par di sognare. M'era parso d'aver sentito, ecc. Mi rincresce molto di far tanto dispiacere a Luisa. Gli piacque d' uscir meco per respirar un poco di aria. Raramente m' accade (mi capita; hænder det mig) di vederlo. Il mio principio è stato sempre di lasciar fare a ciascuno quel che crede. Non mi riesce di ricordarmene.

2) Som Objekt for en Mængde transitive Verber: Decisi d' essere più severo. Propongo di farlo. Favorisca di salutarmi a casa. Desidero di rivedervi presto. Risolvetti d'andarci io stesso. Crede d'impormi, di farmi legge (han tror, han kan imponere mig, osv.). Vi dico di star attenti.

3) Efter de Substantiver, Adjektiver og Verber, der kræver *di* foran et Substantiv (§ 238,7): Il desiderio di vedervi tutti sani. Ho voglia di mangiare. Non c'è tempo di fermarsi. Le conseguenze del ritirarsi dell'esercito. Son sicuro di non ingannarmi (tage fejl). È avido di sapere. È incapace di far male. Non si saziava di guardarlo (han kunde ikke se sig mæt paa det).

205. **In** bruges kun efter enkelte Verber og Adjektiver: Quella state consumai (tilbragte jeg) in viaggiare. Era constantissimo in amare sua moglie. Desuden uafhængigt: In così dire s'alzò.

206. **Per** anvendes:

1) Efter *essere*, *stare*, *fare* for at betegne det umiddelbart forestaaende, det fremtidige, det tilsigtede: Ciò che sto per fare è forse contro il mio dovere. Il prefetto stava per rispondere quando l'avvocato fece «zitto». Una sventura stava per accadere. Fece per rispondere, per fuggire, per andarsene.

2) Efter *finire*: Finiva per darmi ragione (smln. § 202).

3) Efter *troppo*: Egli è troppo onesto per ingannarvi.

4) Uafhængigt for at angive Grund, Hensigt, Formaal (§ 244,3): Lo so di certo per averlo sentito dir io. Mi bisognava uscire d'Italia per conoscere ed apprezzare gl' Italiani.

V. Gerundio
(Gerundiv).

207. Gerundiv betegner den ledsagende Omstændighed, Maaden hvorpaa noget sker: Mi parlava piangendo. Si avvicinarono guardando. La nonna lo ascoltava fissandolo avidamente. Sbagliando s'impara (ved at fejle belæres man). La gente passò discorrendo. Venne correndo.

208. Gerundiv angiver iøvrigt:

1) Et Tidsforhold: Me ne ricordai uscendo (= quando uscivo) di casa. Avendo letto (= dopo che ebbi letto) la tua lettera, mi feci coraggio. Aveva perduto la madre nascendo.

2) Et Aarsagsforhold: Non sapendo che fare (= poichè non sapevo che fare) aprii a caso un giornale.

3) En Indrømmelse: E tu dovendo (= quantunque debba) mantenere la famiglia sciupi (bortøder) così i tuoi guadagni.

4) En Betingelse: Correggendosi (= se si correggesse) io gli perdonerei. Non partendo (= se non partiamo) subito, arriveremo troppo tardi.

209. Gerundiv anvendes endvidere:

1) I Forbindelse med *stare* for at betegne Tilstanden, den varende Handling: Stavo leggendo (jeg sad og læste) nella mia camera. Sta lavorando, scrivendo, desinando, osv.

2) I Forbindelse med Bevægelsesverber (især *andare* og *venire*), for at betegne hvad der sker (skete) lidt efter lidt: Io andavo perdendo il suo affetto (jeg mistede efterhaanden hans Hengivenhed). L'amore per gli studi classici era andato sempre crescendo. La cosa va peggiorando. Gli occhi strani vennero raddolcendosi. Il suo pensiero veniva pigliando una forma precisa. Veniva sempre più sviluppandosi.

210. Gerundiv kan anvendes i absolut Konstruktion og ledsages af et Subjekt: La mia prigione essendo così alta, gli uomini laggiù mi parevano fanciulli. Io ti farò conoscere, dimorando tu meco, la qualità di essa. Dio volendo. Volendo io. Essendo egli (eller lui). Saaledes anvendes ogsaa Præsens Participium (§ 211): Vivente il cardinal Carlo.

VI. Participio presente
(Nutids Tillægsmaade).

211. Præsens Participium (§ 84) findes kun ved enkelte Verber og fungerer i Almindelighed som Adjektiv eller Substantiv: Conto corrente; vini spumanti; il villeggiante; i dilettanti, osv. Enkelte Participier har ogsaa Verbalfunktion. Si rise un po' degli altri componenti la società. I rappresentanti le potenze europee. Una stanzaccia oscura con finestra avente non vetri alle imposte, ma carta. Ti vidi implorante perdono. La sciampagna va bevuta spumante.

Anm. Præpositionerne *durante*, *mediante*, *pendente*, *nonostante* (trods), *rasente* (nærved) er oprindelig absolut anvendte Participier (smlg. § 210).

VII. Participio passato
(Fortids Tillægsmaade).

212. Perfektum Participium anvendes dels som Verbalform (§ 77—78): Ho dormito; ha venduto la sua casa; la casa è stata venduta; dels som Akjektiv (smlg. § 64 og 85): Un uomo adirato (vred); le trovai addolorate; parole accorte, ardite, osv. Mærk Forskellen mellem: Ha un amico carcerato (han har en Ven, der sidder i Fængsel) og Ha carcerato un amico (han har ladet en af sine Venner fængsle). Aveva la camicia inamidata (han havde, bar en stivet Skjorte) og La lavandaia aveva inamidata la camicia (Vaskerkonen havde stivet Skjorten). Om Participiets Bøjning se § 264.

213. Perf. Part. forekommer uden Hjælpeverbum:

1) I appositionel Anvendelse: Dante, scacciato dalla sua patria, morì a Ravenna. È un buon giovane, ma, più educato (= se fosse più ed.), varrebbe un tesoro. Trods det manglende Hjælpeverbum kan Participiet ledsages af et pers. Pronomen (Objekt, Hensyn) eller styres af en Konjunktion (smlg. § 277): Assomigliava ad un bambino suo mortole (der var død for hende) a tre anni. La promessa fattami. La morte di Manzoni, benchè preveduta, ha sollevato un grido di dolore.

2) I absolut Konstruktion: Prese il lume, e, augurata la buona notte al padrone, se n'andò in fretta. Arrivati alla porta, il conduttore tirò il campanello. Appena suonato il pranzo mi vi recai. Detto questo (efter disse Ord). Ciò fatto (derpaa). Detratte le spese (med Fradrag af Omkostningerne). Den absolute Forbindelse kan styres af en Præposition: Io, dopo cercato il libro dappertutto, ero partito. Dopo fatti questi preparativi, se n' andò via. Discese qualche minuto dopo suonato il pranzo. Un minuto dopo partito te, venne lui.

VIII. Imperativo
(Bydemaade).

214. Egentlige Imperativformer findes kun for 2. Pers. Ent. og Flert.: Scusa, scusate. Senti, sentite. Badate ai legni (pas

paa Vognene). De andre Former laanes fra Konjunktiv: Scusi. Senta. Vengano domani. Andiamo. Parliamone. I *avere*, *essere*, *sapere*, *volere* laanes alle Former fra Konjunktiv. Undertiden kan Imperativ ledsages af et Subjekt: Tu resta, amico mio. Resti lei.

Anm. Imperativ (2. Pers. Ental) kan findes anvendt istedenfor en indrømmende Sætning: Ma guarda a destra, guarda a manca (hvad enten man saa til højre eller venstre), non mai comparve anima nata.

215. En negativ Befaling i 2. Pers. Ent. udtrykkes ved Infinitiv: Non lo fare (gør det ikke; du maa ikke gøre det). Non lo toccare. Non ridere. Non dir queste cose. Non parlarmene. Non lasciarti prendere. Non essere sgarbato (uhøflig).

Sjette Kapitel.

Partikler (Ubøjelige Smaaord).

I. Adverbier (Biord).

216. Adverbier tjener til nærmere Bestemmelse af Verber, Adjektiver og Adverbier: Mi rispose molto cortesemente. Non è troppo contento.

Anm. Endel Adverbier som *più*, *meno*, *peggio*, *meglio*, *assai*, *dabbene*, osv. kan fungere som ubøjelige Adjektiver og føjes til et Hovedord. Aveva più libertà di me. Meno chiacchiere (Snak) e più fatti. Il meglio maestro è lo studio (sml. § 61,1). Assai parole. Una ragazza dabbene. La quasi venerazione che il re aveva per lui. Non s' era mai avuta un' invernata così. Il già ministro (den forhenværende Minister). La fù vostra socera, Un dubbio purchessia (hvilkensomhelst). I denti davanti.

217. **Sì** anvendes i bekræftende Svar: M'aspettavi iersera? — Sì. Forekommer ogsaa i indirekte Tale: Rispose di sì. Credo di sì. Fece cenno di sì. Mi pare di sì. Det forstærkes paa forskellige Maader: sì bene; ma sì; sì certo; certo che sì, osv. Benyttes undertiden til at fremhæve et Ord: Oh noi sì che siamo amici (smlg. § 226,2).

218. **No** (nej) anvendes i benægtende Svar (uden Forbindelse med Verbum): Lo conosci? — No (= non lo conosco). Perchè

no? Cento volte no. Studia, se no (= altrimenti), non sarai promosso. Ogsaa i indirekte Tale: Disse di no. Fece segno di no.

219. **Non** (ikke) anvendes i Almindelighed i Forbindelse med et Verbum: Non lo farò, no. Non posso non riconoscere la provvidenza divina. Forstærkes med Tilføjelse af: *affatto*, *punto*, *appunto*, *mica*, og lign.: Quella notte non dormii affatto. Non è mica un bambino. Bologna non mi piace gran cosa. Iøvrigt mærkes:

1) *Non* skal tilføjes i Sætninger, hvor *nessuno, nulla, niente, nemmeno, neanche, neppure, nè — nè* og lign. staar efter Verbet: Non c' è nessuno. Non voglio nulla. Non lo vidi neanch' io (heller ikke jeg) (men neanche mio padre lo ha visto). Non ha parlato nè con me nè con lei.

2) *Non* kan tilføjes i andet Sammenligningsled, hvis Hovedsætningen er positiv: Ho avuto più che non sperassi (§ 196). Ho aspettato meno che non credessi. Quest' uomo è più ricco che non si crede. (Men: Quest' uomo non è più ricco che si crede). I Skriftsproget, sjældnere i Talesproget, tilføjes ogsaa *non*, selv om der intet Verbum findes: Ebbe da lui più parole, che non fatti. Le gemme (Diamanter) son più belle che non utili. Mi rimarrà di voi una memoria migliore che non delle altre guide che ho conosciuto.

3) *Non* anvendes efter *poco manca*: Poco mancò che non mi rompessi il collo. Desuden undertiden efter Verber, der betegner at frygte, tvivle, mistænke, undgaa, hindre og lign.: Temo (che) non gli accada qualche disgrazia. Dubito non voglia mantenere la promessa. Sprogbrugen er dog ret vaklende, og moderne Forfattere synes at foretrække: Dubito che sia troppo tardi for Dubito che non sia troppo tardi.

Anm. Af de talrige Forbindelser med non mærkes *non . . . che* (kun): La febbre non durò che otto giorni. Non abbiamo che pochi amici. Endvidere *se non che* eller *sennonchè* (dog, men, imidlertid).

220. I flere Tilfælde, hvor man paa Dansk anvender et Adverbium, bruges paa Italiensk Omskrivning med et Verbum:

Atter, igen, paany: Il treno tornò a fermarsi. Il consiglio è tornato a riunirsi alle 3 pom.

Endelig, tilsidst: Tacendo io, finì anche lei col tacere. Finì con andarci una volta l' anno.

Ligeved, nærved: Stava per (§ 206,1) terminare i suoi studi.

Anm. Allerede kan udtrykkes ved *bello* i Forbindelse med et Participium: Egli è bello e (bell' e) partito. La lettera è bella e (bell' e) scritta. È bell' e spirato.

II. Konjunktioner (Bindeord).

A. Sideordnende Konjunktioner.

221. **E**, undertiden foran Vokal **ed** (og): Il padre e la madre, Tace e pensa. E tu e loro. Fremhæver ogsaa en Modsætning (men): È ricco, e non fa un soldo d'elemosina (Almisse). Dovevi avvisarmi, e non l'hai fatto. Kan undertiden indlede en Eftersætning (saa): Poichè volete ch'io ve lo dica, e io ve lo dirò. Kan ogsaa tilføjes for at forstærke et Spørgsmaal eller et Udraab: E che volete? E chi v' ha detto questo? E che ci rimanga qualcosa! Endelig tjener *e* til at forbinde tutti med et Talord; se § 164, Anm. 1.

222. **Ma** (men): Lo dice, ma non lo farà. È bella, ma perfida. Bruges hyppig forstærkende: È bello, ma bello. Ha una casa, ma grande. Ma sì che ti voglio bene. Ma che bella serata! Andre Modsætningskonjunktioner er: *però*, *anzi*, *pure*, *eppure*.

223. **Nè** forbinder Sætninger og Sætningsled med nægtende Betydning: Non posso, nè voglio. Non gli parlava, nè gli rispondeva. Non mi fa nè caldo nè freddo.

B. Sammenligningskonjunktioner.

224. Samme Grad udtrykkes ved *così* .... *come*, *tanto* .... *quanto*, *non meno di* (*che*), osv.: Carlo è (così) buono come Pietro. Carlo è (tanto) buono, quanto studioso. Carlo è buono,

non meno di Pietro. È buono, non meno che studioso. Carlo è (così) buono, come Pietro cattivo.

Anm. Efter Verber som *nascere*, *morire*, *diventare*, *mostrarsi*, osv. bruges ingen Sammenligningskonjunktion: Nacque principe (som Fyrste) e morì mendicante. Si mostrò sempre amico dei poveri.

225. Højere (lavere) Grad udtrykkes ved *più* (*meno*) efterfulgt af:

1) *Di* især ved Talord, pers. Pronominer, Fællesnavne ledsagede af et Bestemmelsesord og Egennavne: Non ho più di cinque lire. È più ricco di me. L' acqua è più necessaria del vino. Con più fervore del solito (med mere Iver end sædvanlig).

Anm. Mærk Forskellen mellem Non ha più di dieci lire (han har ikke mere end, d. v. s. kun 10 L.) og Non ha più che dieci lire (nu har han kun 10 L.).

2) *Che* især ved Adverbier, Verber, Adjektiver og Fællesnavne uden Bestemmelsesord: Spende più che guadagna (han bruger mere end han tjener). Meglio qualche cosa che niente. Luigi è più ricco che dotto.

3) *Di quel(lo) che* ved Verber: Ha lavorato più di quello che avrebbe dovuto. È più ricco di quel che si dice.

C. Underordnende Konjunktioner.

226. Che forbinder Genstandssætningen med Hovedsætningen: So che è morto. Vedo che piangi. Om denne Konjunktion mærkes iøvrigt:

1) *Che* kan fungere som Aarsags-, Følge-, Hensigts- og Tidskonjunktion: Mi rallegro che (fordi) stai bene. Fa un caldo, che (saa at) si muore. Fatevi indietro, che (for at) io possa respirare. Arrivasti che (da) era già notte. Non aveva detto di sì, che (førend) già s'era pentito (angret). Son tre giorni che non lo vedo. I Betydning af *dopo* eller *appena* sættes *che* efter Participiet: Visto che ebbe. Arrivati che saranno.

2) *Che* anvendes uden foregaaende Verbum efter Adverbier og adverbielle Udtryk: Sicuro che me ne ricordo (du kan tro, jeg husker det). Sì che è un ladro. Non che mancasse di capacità (det er ikke fordi han manglede Dygtighed). Forse che no. Impossibil che sia morto. Maraviglia che sei stato una volta savio. Per l' anima mia, che non posso più durarla.

227. Se (dersom, hvis, om) udtrykker en Betingelse, en Tvivl og indleder en afhængig Spørgesætning: Aiutalo, se puoi (hjælp ham, om du kan). Se tu avessi giudizio faresti diversamente. Gli domandai se era contento. Scrivigli per sapere se viene. Kan ogsaa udtrykke et faktisk Forhold: Se (= giacchè: eftersom, saa sandt som) mi volete bene, seguitemi. Se qualche volta si mostrò severo, anzi brusco, fu co' pastori suoi.

Anm. 1. *Se* efterfølges foruden af Indikativ og Konjunktiv (smlg. § 194) ogsaa af Infinitiv: Era incerto se domandare o no il significato del verso. Non sapendo se partire o rimanere (blive). Smlg. § 200,6.

Anm. 2. Undertiden maa se tænkes styret af et Verbum, der forstaas ud af Sammenhængen: Girò per tutta la casa se potesse trovarlo (han fo'r rundt i hele Huset forat se, om han kunde finde ham).

III. Præpositioner (Forholdsord).

228. Præpositionernes Styrelse er i Almindelighed et enkelt Ord: Sulla tavola (paa Bordet). Kan ogsaa være en Præposition med dens Styrelse: Levava di sulla tavola il libro. In sul finire della tavola (henimod Maaltidets Slutning). Eller en hel Sætning: Ebbero dal Presidente ampi schiarimenti sul perchè aveva sospeso la seduta (om hvorfor han havde hævet Mødet).

Anm. Naar Styrelsen er et personligt Pronomen, anvendes (ligesom paa Dansk) undertiden et Adverbium istedenfor en Præposition; Pronominet sættes da i Dativ: Mi guardai intorno (jeg saa omkring mig; jeg saa mig om). Le correvo dietro (jeg løb efter hende). Il dottore mi passò davanti. Il fratello le sedette accanto (sad ved Siden af hende). Venne a sedermisi di rimpetto (ligeoverfor mig). Vienmi dietro (= vieni dietro a me).

229. En pleonastisk (overflødig) Brug af Præpositioner findes i en Del Talemaader, hvor Præpositionen anvendes — i Modsætning til dansk Sprogbrug — ved begge Led: A stilla a stilla eller a goccia a goccia (Draabe for Draabe). Ad ora ad ora (en Gang imellem). A passo a passo (Skridt for Skridt). A poco a poco. Ad uno ad uno. A mano a mano (efterhaanden).

230. Forskellige Verber kræver Præposition paa Dansk, men ikke paa Italiensk: Patisce la fame (han lider af Sult). Soffriva (led af) orribili dolori di testa. Sonare il flauto, il violino, il pianoforte. Inchinare uno (hilse paa en), osv.

231. **A** eller **ad** (§ 23,2) angiver:

1) Stedsforhold og betegner Maal, Retning: Andare a teatro, a casa, a Roma. Portare una lettera alla posta. Mettersi a letto. Ophold: Essere a casa, a letto, alla guerra. La Svizzera è a settentrione (Nord) dell' Italia. Afstand: Sto a due miglia dalla città. Non si vedeva niente a cinque passi.

2) Tidsforhold: Arrivò all'alba (Morgengry), alle tre, all'ora solita. A venti anni (i en Alder af 20 Aar).

3) Hensynsforhold (Dativ; § 120): L' ho dato a tuo cugino. Saaledes ved Verberne parlare (tale til, med), pensare (tænke paa), scrivere, mentire (lyve for), giurare (tilsværge); piacere, dispiacere, aggradire; nuocere, ripugnare, resistere; parere, sembrare; ubbidire, disubbidire; rinunziare, mancare; sopravvivere, og enkelte andre. Smlg. ndfr. Nr. 8.

4) Et væsentligt Kendetegn: Rittratto ad olio. Nave a vela (Sejlskib). Serpente a sonagli (Klapperslange).

5) Redskab, Middel: Mostrare a dito (Fingeren). Chiudere a chiave (lukke i Laas). Imparare a mente; sapere a memoria. Saaledes ogsaa ved *giocare* (spille): Giocare a (alle) carte; smlg. Nr. 8.

6) Hensigt, Formaal: Lo presi a compagno. L'ho avuto a maestro. Vestiva ancora a lutto (gik sørgeklædt).

7) Art, Maade (smlg. § 102 og 229) og Pris: Ad ogni modo. A sangue freddo (med koldt Blod). A rischio della vita. A braccia aperte. Si vende a due lire il chilo.

8) Anvendes endvidere efter forskellige Substantiver og Adjektiver, især saadanne, der betegner Retning, Maal, Stræben og lign.: Disposizione alla poesia. Pronto a' suoi ordini. Abile alle armi. Occupato a scrivere, a non far nulla. Intento ad una cosa. Ha amore allo studio. Abbiamo torto a lagnarci (§ 201,2), osv. Smlg.: Una partita a scacchi, al domino. Segretario al ministero dei Lavori Pubblici. Desuden efter enkelte Verber: Giocare (spille) al biliardo, agli scacchi, alla morra, alla palla (Bold); al lotto, a briscola (Whist), a un brutto gioco. Smlg. ovfr. Nr. 5.

232. **Avanti, avanti di, avanti a** bruges især om Tids-

forhold (før; modsat *dopo*): Avanti giorno; molto avanti sera; un gran pezzo avanti Pasqua (længe før Paaske). Avanti ieri: avanti di me (= prima di me). Ogsaa om Stedsforhold (foran; modsat *dietro*). Avanti l'uscio; avanti alla porta. Avanti ai superiori (i de Overordnedes Nærværelse).

Anm. Mærk Sammensætningen *davanti a* (foran, i Nærværelse af): Davanti alla casa c'è un giardino. Li chiamò davanti a sè. Stette davanti a lui silenzioso. Som Modsætning til dietro er davanti almindeligere anvendt end avanti.

233. Circa, circa a (nærved, omkring, med Hensyn til): Circa la piazza d'Azeglio. Circa al mese di luglio. Circa a quanto m' avete detto.

234. Con (med) betegner Forening, Ledsagelse, Redskab, Middel, Maade: Casa con giardino. Parla con lui. Prende il caffè col latte e il panino col burro (Smør). Cioccolata colla vaniglia. Disegnare col lapis (tegne med Blyant). Batte col martello. Unto con l'olio (smurt med Olie). Arrivare con la strada ferrata. Cammina con fatica. Ogsaa i moralsk Betydning: Non s'è condotto (opført) bene con me. È caritatevole (godgørende) coi poveri. Om *con* ved Infinitiv se § 202.

235. Contro, contro di (imod): Contro il Ministro. Rimedio contro il mal di denti. Andare contro la corrente (Strømmen). Scommetto (vædder) cento contro uno. Contro di me. *Di contro a* (ligeoverfor): Abita di contro alla mia casa. *Incontro a* (imøde): Anderemo incontro al nemico. Gli corse incontro.

236. Da betegner:

1) Udgangspunktet i stedlig Henseende: Vengo da Siena. Parto da Roma. Arriva dalla campagna. Giovanni da Procida. Fra Iacopone da Todi. Vedere dalla finestra. Balzai (sprang) dal letto. Un lago (Sø) pochi passi distante dalla casa. Dal canto mio (fra min Side) non ci ho nulla a ridire. Ved Udtryk, der betegner „Side", angiver *da* ogsaa Retningen: Da che parte si va per andare a Bergamo? Smlg. hermed: Voglio andar da mia madre. Un momento e son da te (jeg skal være hos dig om et Øjeblik). Dalla contessa.

2) Udgangspunktet i Tidsforhold (siden): Ci penso da ieri. Fin da bambino (fra Barn af). Da tre mesi non era piovuto. Il tempo da una settimana durava nebbioso.

3) Udgangspunktet i abstrakte Forhold (som, i Egenskab af): Giuro da cavaliere. Vive da puritano. È morto da cristiano. Da uomo d'onore. Saaledes ogsaa almindelig ved Passiv: Si dice da tutti. I fanciulli sono amati dai loro genitori (Forældre). I Tedeschi furono vinti dai Francesi.

4) En karakteristisk Egenskab, Bestemmelsen, Formaalet (hvortil noget tjener, er istand): Azione da cavaliere. Capriccio da fanciulli. Sala da pranzo, da concerto. Cane da caccia (Jagthund). Carta da lettere. Ragazza da marito (giftefærdig Pige). Lampada da notte. Scatola da guanti. Scarpe da ballo (Balsko). Spazzolino da denti (Tandbørste). Carrozzina da bambini. Saaledes ogsaa ved Infinitiv (§ 203,1): Macchina da cucire (Symaskine). Cose da piangere (til at græde over). Una commedia da ridere.

237. Dentro, dentro a, dentro di (inde i) betegner det modsatte af *fuori* (§ 242): Dentro la città, la casa, la corte, la piazza. Dentro al cassettone (Kommoden), a una nuvola di fiori. Dentro di noi. Dentro (uden a eller di) bruges ogsaa om Tidsforhold (om, inden): Dentr'un mese, un anno, mezz'ora.

238. Di betegner:

1) Udgangspunktet i Sted og Tid (smlg. § 236,1): Esco di scuola. Vengo di casa. Son di Milano. È nativo di Napoli. Di porta in porta. D'oggi innanzi (fra idag af). D' ora in poi. Smlg.: Di giorno (om Dagen); di sera; di primavera; di lunedì, osv. Ogsaa i overført Anvendelse: È di povera famiglia. Nato di nobili parenti. È più meritevole di te (225,1).

2) Ejendomsforhold (Genitiv; § 120): Il palazzo del conte. La strada di (til) Livorno.

3) Afstand, Forskel: M' allontanavo di alcuni passi. Era di dieci anni più vecchio.

4) Redskab og Grund: Lagrimavano di compassione. Morir di fame, di sete, di colera, osv.

5) Stoffet, Materialet: Cappello di paglia (Straahat). Statua di marmo. Calze di lana (Uldstrømper).

6) Maaden: Andare di corsa. Gli valse di conforto (det tjente ham til Trøst).

7) Efter mange Substantiver og Adjektiver: Studente di medicina. Sonatore di flauto. Cassa di risparmio (Sparekasse). Pieno di gente. Era tutto sporco di fango (tilsølet af Snavs). Smlg. § 204,3.

8) Efter mange Verber: Domandare di qualcuno (spørge efter een). Cercava di me. Dubita di tutto. Sa di latino, di musica, di grammatica (han kan noget Latin, forstaar sig paa L., osv.). La minestra sa di bruciato (Suppen smager brændt). Dire di no, di sì. Saaledes hyppig ved reflexive (tilbagevisende) Verber: Ti sei dimenticato di me (= m'hai dimenticato)? Non mi ricordo di lui.

239. Dietro, dietro a (bagved, bagefter) bruges i Almindelighed om Stedsforhold; undertiden ogsaa i overført Betydning (modsat *avanti, davanti*): Dietro l'uscio. Dietro le spalle. C'è un vicolo dietro casa. Un male dietro l'altro. Il male va dietro al bene e il bene al male. Dietro alle sue istanze. (paa hans indtrængende Anmodning).

240. Dopo eller **dopo di** i Almindelighed kun om Tidsforhold (efter): Dopo Natale, cena, la guerra; dopo domani (iovermorgen); il dopo pranzo. Veniva dopo di lui. Dopo di questo non disse altro. Dopo di te verrò io. Undertiden ogsaa om Stedsforhold: Dopo gli alti monti, una profonda valle.

241. Fra (eller **tra**) imellem: Fra Scilla e Cariddi. Colla coda tra le gambe (med Halen mellem Benene). Fra moglie e marito non mettere il dito. Fra quattro mura (inden fire Vægge). Dicea fra di sè (ved sig selv). Ogsaa om Tidsforhold: Tornerà tra (om) due giorni. Fra un secolo. Særlig mærkes Anvendelsen i følgende Exempler (halvt — halvt): Una

barba tra il bianco e il giallo. Fu sempre dello stesso umore, tra serio e allegro. Ventimila lire tra capitale e interessi.

242. Fuori (udenfor): Fuori le mura. I Almindelighed **fuori di:** Fuori d'Italia. Cogli occhi fuori della testa. Esci fuori di casa mia. Fuori di porta, di dubbio, di pericolo, di speranza.

243. In betegner:

1) Stedsforhold (ogsaa abstrakt om Tilstanden): Essere in Piemonte. Venire in Italia. Arrivare, essere in (ogsaa a) Milano. Lavora in casa. S'annegò nel Tevere (han druknede i Tiberen). Sta seduto in poltrona (Lænestol). Ha un ricco anello in dito. In barca, in carozza, in camicia, in cravatta bianca. È in viaggio. Sta male in gambe (til Bens). Essere in gioia, in collera, in dubbio, osv.

2) Tidsforhold: In un anno; in questo momento; in pochi giorni. Nell'estate. Raffaele morì nel 1520. Di giorno in giorno.

3) Antal: Erano in dodici. Ci andarono in molti.

4) Stof: Statua scolpita in marmo. Lettere rilevate in oro. (Men statua di marmo, lettere d'oro; § 238,5).

5) Formaal: Discorso in sua lode (til hans Pris). Libro inviato in dono (som Gave). Fanciulla chiesta in moglie.

6) Efter forskellige Substantiver, Adjektiver og Verber: Fede ne' benefizi del Cielo. La fiducia (speranza) in Dio. Esperto in un'arte. Spero in lui. Confido nella vostra bontà, osv., osv.

244. Per betegner:

1) Stedsforhold: Vado per la strada più corta. Per l'Italia. Passeggiare pel bosco. Parto per Roma. Per la finestra. Per terra, per mare. Per tutto, da per tutto (overalt).

2) Tidsforhold: L'ho sopportato (holdt det ud) per tutto un mese. Per tutta la vita, per quest' anno, per questa sera. Salirono per alcuni minuti.

3) Bevæggrund. Per minaccia, pietà, collera, vergogna, osv. Rovinato per le sue sciocchezze (Dumheder).

4) Desuden en Mængde andre Forhold (Formaal, Pris, osv.): Vive per lavorare. Lo farò per te. Lo vende per poco, per una somma favolosa. Un soldo per giorno. Marciano quattro per quattro. Glielo mandai pel portinaio, osv., osv.

245. Presso, presso a, presso di (nærved): Presso l'albero. Presso alla villa. Presso di (a) me. Quel quadro fu venduto presso a mille lire. Presso a poco, press'a poco (paa lidt nær).

246. Prima di (før): È arrivato prima delle sei, prima di lei, prima di tutti. Non partirò prima di domani (først imorgen).

247. Secondo (ifølge, i Overensstemmelse med): Sapeva ubbidire e comandare secondo l'occasione. Secondo la qualità, le stagioni, la promessa, l'uso, la mia intenzione, osv.

248. Senza (uden): Senza babbo nè mamma. Senza dolore, riposo, pace, dubbio, osv. Ubbidì senz' altro (han adlød strax). Senza dirmi nulla, senza muoversi (røre sig), osv.

249. Sopra, sopra a, sopra di (paa, ovenpaa, over): Dormire sopra un saccone (Madras). La villa è sopra un colle. Sopra un cavallo, un piedistallo. Sopra tutto (fremfor alt). È sopra la sessantina. Saltò (sprang) sopra a una seggiola. Un discorso sopra la questione sociale.

250. Sotto, sotto a, sotto di, (under): Sotto terra; sotto il tetto, sotto al ministro; sotto di me. Egli è sotto ai quarant' anni. Sotto il regno, l'impero, la direzione, osv. Sotto pena, nome, sigillo, pretesto, colore, osv. Mærk Talemaaden dar di sotto a una cosa (gøre det af med, ødelægge).

251. Su, undertiden foran den ubestemte Artikel **sur** (paa): Sulle labbra di tutti. Giurare (sværge) su una cosa. Statua sul suo piedistallo. Villa sul mare. Finestra sulla strada. Sulla sera. Donna sui trenta (en Kvinde omkring de Tredive).

252. Verso, verso di, (henimod): Andò verso la piazza. Si voltò verso di lui. Verso le otto della mattina; verso la metà del mese. S' è portato veramente male verso di lui. Io

non serbo odio (nærer ikke Had) verso nessuno. Verso di lui (i Sammenligning med ham) sono un nulla. Mærk *di verso* (= dalla parte di): Vengono di verso Siena.

Syvende Kapitel.

Kongruens.

(Sætningsdelenes Overensstemmelse).

I. Adjektiver og Substantiver.

253. Adjektiver retter sig i Køn og Tal efter det Ord, de staar i attributivt eller prædikativt Forhold til: Una bella ragazza. Le ragazze sono belle. Et lignende Forhold findes for enkelte Substantivers Vedkommende: Tu sei sempre padrone (eller padrona) di te stesso (eller stessa). L' ozio è il padre del vizio. Esperienza è madre di scienza. Iøvrigt mærkes:

1) Hører et Adjektiv (Participium) til flere Substantiver i Ental, staar det i Flertal, og hvis Substantiverne er af forskelligt Køn, i Hankøn: Quel mare e quel cielo veramente italiani. Mio padre e mia madre son morti. La pietra e il ferro son duri.

2) Istedenfor at gentage det samme Substantiv i Ental i flere Led, er det tilstrækkeligt at sætte det een Gang, men da i Flertal; de tilhørende Adjektiver staar derimod i Ental: I partiti repubblicano e socialista (= il partito repubblicano e il partito socialista). Le lingue italiana e tedesca. Derimod siges: Gli uomini poveri e contenti.

3) Adjektivisk anvendte Substantiver, der betegner en Farve, lades uforandrede: Due occhioni color mare.

4) *Mezzo* lades uforandret, naar det tilføjes efter et Substantiv. Man siger saaledes: Due lire e *mezzo.* Tra una settimana e *mezzo.* Le quattro e *mezzo.* (Men regelmæssig mezza lira, tre mezzi litri, mezza voce, mezze bugie (halve Løgne) osv.). I Dagligtale høres dog hyppig: Sono le tre e mezza. Quattro lire e mezza, osv. Om mezzo anvendt adverbielt se § 256.

254. Substantiver og Adjektiver sættes i Flertal som prædikativ Bestemmelse til upersonlige Udtryk med *si* (§ 96, Anm.) eller til et underforstaaet Objekt („En", „os") og efter en Infinitiv, hvis Subjekt er ubestemt („man"): Quando si è virtuosi, si vive felici (naar man er dydig, lever man lykkelig). Quando si è tanto vicini alla fossa (Graven) come sono io. Soli non si starebbe bene neanche in Paradiso. Se si è cristiani si ha il dovere di farlo. Il dolore fa grandi. Il più savio partito sarebbe quello di rimanersene a casa, sdraiati (udstrakt) sopra un divano. Smlg. § 263.

Anm. Naturligvis maa Hunkøn Ental anvendes i en Sætning som: Si deve essere lieta (glad) d'esser madre di tali figli.

255. Mærk, at *molto*, *poco*, *troppo*, *punto* paa Italiensk kan være Adjektiver og bøjes foran et Substantiv: Pochi uomini (fr. peu d'hommes). Poca voglia (ringe Vilje). Molti amici. Troppi danari. D'ingegno n'ha troppo, ma di voglia non n'ha molta. Non ha punta voglia di studiare. Non ha punti meriti (slet ingen Fortjenester). Dice il proverbio: chi ha un figliuolo solo, n'ha punti.

Anm. Adverbierne *più* og *meno* kan anvendes som Adjektiver, men bøjes ikke: Più spazio. Meno cerimonie. Smlg. § 216, Anm.

256. Hyppig anvendes Adjektiver, hvor man efter dansk Sprogbrug vilde kræve et Adverbium: Luisa si mosse la prima; il generale uscì l'ultimo; smlg. § 124. Særlig maa mærkes, at *tutto*, anvendt med adverbiel Betydning foran et Adjektiv (ha il viso tutto nero (= interamente nero), kan bøjes som et Adjektiv: Era tutta rossa. Tornammo tutti sporchi dal fango. Paa lignende Maade behandles i Dagligtale *mezzo*, *tanto*, *poco* og *troppo*: È mezza morta. Era mezza vestita (halvt paaklædt). Son mezzi morti. Una casa mezza rovinata. È tanta bella. Son tante noiose (kedelige). È poca ricca. Son poche buone queste pere. I gatti son troppi ladri. I Skriftsproget er dog denne Overensstemmelse endnu ikke trængt helt igennem. Endelig mærkes, at *caro* i Forbindelsen costar caro bøjes: Questa merce costa cara. I libri mi son costati cari.

II. Pronominer (Stedord).

257. Ved *lei*, *ella*, *la* og *voi* anvendte i Tiltale (§ 126,1; 127, Anm. 2) retter Adjektivet sig efter den Tiltaltes Køn: Lei non è mai content*o* (eller content*a*). Signore, ella è tanto buono, che ecc. Voi sol*o* (eller sol*a*) potete farlo. Ella deve viver quiet*o* (eller quiet*a*) Voi siete buon*o* eller buon*a*.

Anm. *Lei*, *ella* og *la* repræsenterer oprindelig Hunkønsordet Vossignoria (Smlg. Lærebogen Nr. 5) og efterfølges derfor hos ældre Forfattere og endnu undertiden i mere højtidelig Stil af Hunkøn ogsaa i Tiltale til en Herre: Ella si è degnata onorarmi, ecc. (De har været saa forekommende at beære mig, osv.).

258. De demonstrative Pronominer *questo*, *quello*, *codesto* retter sig efter det substantiviske Prædikat: Questo è mio figlio. Quella è mia cognata (Svigerinde). Che discorsi son questi?

259. Pronominale Udtryk dannede med *cosa* kræver i Almindelighed Hankøn: Gli era accadut*o* (hændet) qualche cosa di straordinario. È andat*o* bene ogni cosa? Saaledes ogsaa ved det enkelte *cosa* (§ 148, Anm.): Cos' è accadut*o* al mio padrone?

III. Talord.

260. Talord, sammensatte med *uno*, kræver i Almindelighed det efterfølgende Substantiv i Ental: Non passava di molto i ventun anno. Trentuna lira. Le mille e una notte. Dog bruges Flertal:

1) Naar Substantivet ledsages af et bestemmende Ord (Talordet lades da uforandret): Trentun voti favorevoli. Cinquantun vecchie canzoni. Questi quarantun franchi.

2) Naar Substantivet staar først: Cavalli ventuno. Le lire novantuna.

Anm. Om *un* foran Talord se § 117, Anm.

IV. Verber (Udsagnsord).

261. Verbet retter sig i Person og Tal efter Subjektet: Tu hai mentito. I bambini piangono. (Om Forholdene ved Perf. Participium se § 264). Iøvrigt mærkes:

1) Findes flere Subjekter af forskellig Person, har 1. Pers. Forrang for 2. og 3. Person og 2. Pers. for 3dje: Io e tu studiamo. Io ed Antonio passeggiavamo. Tu e tuo padre mi amate.

2) I relative Sætninger retter Verbet sig efter det Ord, det relative Pronomen repræsenterer: Maria ci ha noi che possiamo lavorare (M. har jo os, der kan arbejde). Sei tu che lo vuoi.

3) Efter flere Substantiver i Ental staar i Almindelighed Flertal: Il vino e l'acqua sono bevande (Drikke). Carlo, Pietro e Vittorio studiano. Mio padre e mia madre sono morti. L'uno e l'altro avrebbero voluto dirlo.

Anm. Hvis Substantiverne væsentlig kun er forskellige Udtryk for det samme, kan Ental bruges: La forza e potenza dei Romani è ormai scomparsa (forsvundet). Smlg. Ordsproget: Parola detta e sasso tirato (udslynget Sten) non torna indietro.

4) Efter Kollektiver som *gente*, *popolo*, *moltitudine*, *parte*, *numero*, osv., staar hyppig Flertal, især naar de er forbundne med et Substantiv i Flertal: La maggior parte degli uomini giudicano senza riflettere (dømmer uden at tænke). La più parte perirono (de fleste omkom). Il più degli operai lo credono. Questa buona gente son risoluti d'andare a metter su casa altrove (bosætte sig andetsteds).

262. I upersonlige Udtryk som *è*, *c'è*, *vi ha*, *fa* staar Verbet i Almindelighed i Ental, ogsaa naar det efterfølges af et Substantiv i Flertal: È già molti anni. C'è dei cuori duri in questo paese. De' curati ce n'è per tutto (Præster er der allevegne). Non c'era forestieri nel villaggio. Vi ha degli uomini. Vi ebbe molti morti. Fa degli anni (det er Aar siden). Fa tre mesi. Cinque giorni fa. Dog findes ogsaa Flertal: Cinque mesi or sono. Una ventina d'anni sono. In Siena vi sono meno forestieri che in Pisa. Dov'è femmine e oche (Gæs), non ci son parole poche.

Anm. Hermed kan sammenholdes en Mængde staaende Udtryk (tildels af upersonlig Art), hvor Verbet altid staar i Ental: In bocca chiusa non c'entra mosche (i lukket Mund kommer ingen Fluer; d. v. s. man skal holde Tand for Tunge). Manca osterie in Milano? dice l'oste irritato. Ascoltatori, non ne mancava. Si da dei casi (der gives visse Tilfælde; se nærmere § 263). Due e tre fa cinque. Man siger endogsaa

mi duole i denti, mi duole le gambe (som mi duole la testa). Viva i liberali, viva i nostri fratelli (som viva il re). Smlg. ogsaa et Udraab som: Maledetto voi altri!

263. I reflexive Udtryk, der anvendes som Omskrivning for „man" (smlg. § 166), er *si* oprindelig Objekt: L'uscio s'apre (Døren aabnes). Si beve il vino (= il vino si beve). Si aspettavano alquante visite in quel giorno (man ventede nogle Visiter den Dag). Dette Forhold er tildels udvisket i det moderne Sprog, hvor *si* og Verbet ofte betragtes som en sammenhængende Helhed, der styrer det efterfølgende Ord som Objekt og lades uforandret i Tal: Si beve (= beviamo) il vino. Si beve venti barili (Tønder) di vino. Si cambiava i cavalli. All'osteria non lo si vede più (ser man ham ikke mere). Lo si disprezza (man foragter ham). Sprogbrugen vakler mellem: Si vende dei libri, si taglia legne (man hugger Brænde) og si vendono dei libri, si tagliano legne.

Anm. De upersonlige reflexive Udtryk kan gøres personlige ved Tilføjelse af *noi* (§ 89, Anm.) eller *tutti* (§ 96, Anm.), uden at dog Verbets Tal forandres: Noi si ha caldo. Noi si vuole andare a far fortuna. Noi si dice così. Tutti si dice così. Tutti si può sbagliare (alle kan fejle).

264. Med Hensyn til Bøjning af Perfektum Participium hersker der stor Vilkaarlighed. Følgende Hovedregler kan mærkes:

1) I Forbindelse med *essere* (*venire*, osv.; se § 94) ved Former af Passiv retter det sig efter Subjektet i Køn og Tal: Certi giornali sono stampati (trykkes) la notte.

2) Ved reflexive Verber retter det sig efter Objektet: Egli si è ferito (saaret); ella si era ferita; i soldati se ne sono lagnati (beklaget). Endvidere: Egli s'era levata la giacca (trukket Jakken af).

3) I Forbindelse med *avere* kan det rette sig efter Objektet, naar dette gaar foran. La lite *che* avevo vint*a* (ogsaa vint*o*) (den Proces, jeg havde vundet). I libri che ha composti (ogsaa composto). Hvis Objektet følger efter, retter Part. sig i Almindelighed efter dette: Ho vinta la lite. Ha composti (sjældnere composto) due libri. Er Objektet et personligt Pronomen, kræves Overensstemmelse: Non gli ho incontrati (mødt) per via.

Anm. Et Participium efterfulgt af en Infinitiv retter sig i Almindelighed efter dennes forangaaende Objekt: Non *l*'ha voluta nominare. Non avendol*a* potut*a* ottenere. *Li* ho sentit*i* suonare. *Le* ho dovut*e* sbrigare (gøre dem færdige i en Fart) (men: Ho dovuto sbrigare le facende).

Ottende Kapitel.

Ordstilling.

265. Ordstillingen i Italiensk er temmelig fri og i høj Grad afhængig af Hensyn til Eftertryk og Vellyd: Smlg. saaledes Subjektets Plads i følgende Exempler: L' ozio è il padre del vizio (Lediggang er Lastens Fader). Mi paion un po' matti coloro (de synes mig at være noget tossede). Se non lo sapete voi, ve lo dirò io. Non sapete voi che io son medico? Più vicino è il dente che nessun parente. Smlg. § 120.

Anm. Bisætningens Subjekt kan undertiden fremhæves ved at stilles aller forrest i Perioden: Gli altri si crede che siano prigonieri (man mener, at de andre er tagne tilfange). I soldati par che ricusino d'ubbidire (det lader til, at Soldaterne nægter at adlyde). Uno spirito nuovo sembra che venga ad animare l'arte italiana. Il soggiorno a Pisa sembrava gli facesse del bene.

I. Artiklerne (Kendeordene).

266. Artiklerne staar umiddelbart foran Substantivet og kan skilles fra det ved et eller flere Adjektiver (eller Ord, der fungerer som Adjektiver; § 216, Anm.): Il re. Un giovine re. Il già (forhenværende) re di Napoli. La fu (afdøde) vostra cognata. Il di lei fratello (§ 135,2). Sjældnere findes Tilfælde som: La sempre eguale cadenza dell'inno (Sangens stadig ensartede Rytme). Questa nuova ed a loro sconosciuta maniera di guerreggiare. Le veramente grandi meraviglie della natura. Smlg. hermed: Questo non mai più veduto tipo di bellezza.

Anm. Mærk Ordstillingen ved *tutto* (§ 164): Tutto il mondo. Tutti gli uomini. Tutta una settimana (en hel Uge).

II. Adjektiver (Tillægsord).

267. De attributive Adjektiver staar foran eller efter Substantivet.

1) Foran Substantivet staar særlig de Adjektiver, der betegner en varig og væsentlig Egenskab, eller som blot anvendes som stilistisk Prydelse: Il buon Dio. La bianca neve. La pallida morte (den blege Død). Dilettevoli giochi (fornøjelige Lege). Desuden Adjektiver som bello, grande, piccolo, alto, ottimo, osv.

2) Efter Substantivet staar særlig de Adjektiver, der betegner en Artsforskel (Nationalitet, Form, Farve): La lingua italiana. I soldati russi. Vino nero. Capelli biondi. Acqua dolce, Acqua salsa. Musica allegra. Figura triangolare.

Anm. I overført Betydning sættes disse Adjektiver ofte foran Substantivet: altsaa un abito nero (en sort Kjole), men un nero presentimento (en mørk Anelse); un fanciullo cieco, men una cieca ira (en blind Vrede); un vino dolce, men un dolce riso.

268. Mange Adjektiver kan staa baade foran og efter Substantivet uden Forskel i Betydningen: Il passo nel coro è permesso ai *soli* sacerdoti (Adgang til Koret er kun tilladt Præsterne). Dinanzi al re *solo* si abbassa la bandiera (sænkes Fanen). Hyppig medfører dog den forandrede Stilling forandret Betydning (smlg. § 267,2, Anm.):

Un *caro* (kær) amico.	Una cosa *cara* (dyr).
Un *certo* (en vis) signore. Una certa somma. Certi giorni.	Una rovina *certa* (sikker Undergang). Notizie certe (paalidelige).
Un *grand'* uomo (fremragende Mand).	Un uomo *grande* (høj).
Un *nuovo* (en anden) vestito.	Un vestito *nuovo* (ny).

III. Pronominer (Stedord).

269. De ubetonede personlige Pronominer kan enten staa foran eller efter Verbet.

1) De staar i Almindelighed foran Verbet i Indikativ og Konjunktiv, saavel i de enkelte som i de sammensatte Tider: Lo leggo. L' ho letto. Mi conosce? Gli voglio bene. Mi faccia il favore (vis mig den Tjeneste). S' accomodi (sæt Dem ned).

Anm. De kan undertiden sættes efter Verbet: Quando cammino, diceva, sembrami (synes det mig) ad ogni passo, ecc. Dicesi che il re

sia morto (man siger. at Kongen er død). A loro bastava il sapere che guidavali Garibaldi. For *loro* er det den alm. Stilling: A certe ore aprivasi loro la porta. Fu mostrato loro.

2) De staar efter Verbet i Infinitiv, Gerundiv, Participium og Imperativ, anvendte bekræftende: Leggerlo. Leggendolo. Lettolo. Leggilo. Leggiamolo. Leggetelo. Essendosi provvisto (efter at have forsynet sig). Voglimi bene (hold af mig). Venitemi a trovare. Ogsaa efter *ecco*, se § 127.

Anm. I nægtende Sætninger sættes Pronominet i Almindelighed foran: Non lo rendere (giv det ikke tilbage). Non lo invitare. Non gli rispondere. Ogsaa: Non ci andare (gaa ikke derhen). Men: Non sporgersi (læn Dem ikke ud).

3) I Forbindelser, der bestaar af et Maades- eller et Bevægelsesverbum og en Infinitiv eller en Gerundiv (§ 209), knyttes de i Almindelighed til det styrende Verbum: Le voglio dire una parola. Per poterla osservare meglio. Venitemi a trovare. La faccia delle cose s'era venuta mutando (Situationen havde efterhaanden forandret sig). Il fuoco s' andava spegnendo (Ilden var ved at slukkes). Ella s'era venuta a scaldare (varme sig). Dog kan de ogsaa knyttes til Infinitiven eller Gerundiven (dog ikke ved fare og lasciare): Non posso crederlo (= non lo posso credere). Non ho voluto dirglielo (= non glielo ho voluto dire). Vorrei provarmi il soprabito eller mi vorrei provare il s. (jeg vilde gærne prøve min Frakke). Io non devo avvicinarmi (= io non mi devo avvicinare, nærme mig).

270. Ved Sammenstød af flere personlige Pronominer sættes Objektsformen sidst (smlg. § 66,1): Non te lo voglio dare. Non voglio dartelo. Glielo dirò. Ve lo dissi. Così me l'aspettavo. Il suo cagnuolino le si accostava (hendes lille Hund nærmede sig hende). Quando mi s'affacciò (da han viste sig for mig). Er Objektet 1. eller 2. Person, sættes det forrest: Te gli presentasti all' improvviso (du viste dig pludselig for ham).

271. De possessive Pronominer sættes foran eller efter Substantivet: Il mio amico. L'amico mio. Stillingen efter Sub-

stantivet benyttes især, naar Pronominet skal fremhæves, og i Tiltale: Salverò l'onor mio. Il paese mio, Caro mio. Mamma mia. Paolina mia (men: mia cara Paolina). Smlg. § 133, Anm.

IV. Talord.

272. Talord (Grundtal og Ordenstal) staar i Almindelighed foran Substantivet: Cento soldati. Le sette giornate del mondo (de syv Skabelsens Dage). Il terzo volume. I Regenters Navne (§ 168,1), ved særlig Fremhævelse og i officielt (kommercielt) Sprog staar de efter Substantivet: Carlo Ottavo. Luigi Decimosesto. Il dì sette di marzo. Nel termine di giorni sei (efter Forløbet af sex Dage). Ricevuta (Kvittering) di Lire due per tassa d'ingresso (Adgang) alla Galleria.

V. Præpositioner (Forholdsord).

273. Præpositionerne staar umiddelbart foran deres Styrelse: S'avviò verso l'uscio (han gik henimod Døren). Alene *con* kan skilles fra det styrede Ord ved et Adverbium eller lign.: Un ritratto con sotto il suo nome (et Portræt med hans Navn under). Un portamonete con entro circa 2000 lire. Una colonna con sopra una croce. Un clero con a capo la regina madre (en Gejstlighed med Enkedronningen i Spidsen). Con in cuore quella solita tristezza. Con su le labbra un sorriso.

Niende Kapitel.

Gentagelse.

274. Man kan forstærke et Ords Betydning ved at gentage det. Medens saaledes grande blot betyder stor, er grande grande det samme som molto grande eller grandissimo (§ 63, Anm.). En saadan Gentagelse forekommer almindelig ved Adjektiver og Adverbier, noget sjældnere ved Substantiver og Verber:

1) Adjektiver og Adverbier: Due occhi neri neri (to

kulsorte Øjne). Tua casa alta alta. Era piccin piccino (lille bitte). Camminava solo soletto. Guardò il fumo che svolgevasi lento lento dal tetto. L'abbracciò stretto stretto (han omfavnede hende ømt). M'accostai presso presso. Non ha trent'anni, ma è lì lì (ganske nær). Ero lì lì per cascare (jeg var ganske nær ved at falde). Lontan lontano si udiva un canto. Il mio piccolo cuore batteva forte forte. Il faccione (hans store Ansigt) diventò amabile amabile, il vocione dolce dolce. Mærk ogsaa de staaende Forbindelser: adagio adagio (eller adagino), ben bene, bel bello, forse forse, mai mai, piano piano, giù giù, su su, osv. Ridere sotto sotto (at le i Skægget), un' aratura sopra sopra (en overfladisk Pløjning).

2) Substantiver: Questo mio cuore ora è pace pace (dyb Fred), ora è tutta tempesta. Dopo aver scritto ore ed ore (Timer igennem). Per mesi e mesi. I Almindelighed danner de fordoblede Substantiver adverbielle Forbindelser: Alla fin fine (til syvende og sidst). Or ora (ligestrax). Andammo passo passo (ɔ: adagio adagio). Tratto tratto (hvert Øjeblik). Le difficoltà venivano via via aggravandosi mano mano che si scendeva (Vanskelighederne blev stadig større og større, efterhaanden som man kom længere ned). Giro giro (rundt om), osv.

3) Verber: Il vento soffiava soffiava (Vinden blæste stærkt). La fantasia volava volava. Sempre si sentiva quell'aspo (Haspe) che girava, girava, girava. Taceva, taceva ostinatamente.

Tiende Kapitel.

Ellipser (Udeladelser).

275. Visse Substantiver, der let forstaas ud af Sammenhængen, kan udelades i mange Talemaader og staaende Udtryk:

anni: È sui sessanta (han er omkring de Tres). Doveva essere più vicino ai trenta che ai venti.

botte, busse (Prygl, Slag): L'ha avute (sikke nogle Prygl, han fik)!

denari: Beverseli tutti (at drikke alt op). N'ha tanti. Rientrare nei suoi (faa sine udlagte Penge).

febbre: La terzana (Andendagsfeber).

giorni: I primi di maggio. Verso gli ultimi di luglio.

lettera: Ho ricevuto la gradita vostra del 7 corrente. La sua carissima del 20 marzo. Colla presente (con questa mia) ti fo sapere (hermed lader jeg dig vide).

maniera, *moda*: Alla francese, alla turca, osv. (smlg. § 102,2 Anm.). Colle buone (med det gode), colle cattive (med det onde), colle brusche (barskt).

opinione: Non potè tenersi dal non dire anche lui la sua (han kunde ikke lade være med ogsaa at sige sin Mening).

ora: In questa arrivò Renzi (i samme Øjeblik kom R.). In quella che egli usciva. Sono le tre.

parte: Ha dalla sua la ragione (han har Retten paa sin Side). Gli è toccata la sua (han har faaet sin Bekomst).

via: Camminare sulla diritta (være paa den rette Vej). Andar per la (più) breve, per le corte, per la più corta (ad den korteste Vej).

volta: Promettimi che questa sarà l' ultima (at det skal være sidste Gang). Alla seconda si perdona, alla terza si bastona.

276. Desuden findes en Mængde Talemaader, hvor et Hunkønsord af mere almindelig Betydning (som cosa, storia, azione og lign.) synes udeladt: Questa è grossa (det er for galt); (§ 123). Pensava che la più sicura sarebbe, ecc. (det sikreste vilde være), Questa non gliela posso perdonare. Ognuno s' ha le sue (hver har sine Plager). È una delle sue (en af hans sædvanlige Dumheder). Un momento le paga tutte (et Øjeblik kan udsone alt). Smlg. § 129.

277. I Modsætning til dansk Sprogbrug behøves intet Hjælpeverbum i forskellige Konjunktionsbisætninger: Quel libro, quantunque utile, costa poco. La virtù, quantunque sprezzata (foragtet), è sempre nobile. L'amicizia, se vera, è un tesoro. Ti lodo, perchè diligente (fordi du er flittig).

278. Konjunktionen *che* kan udelades efter mange Verber (især Menings- og Ytringsverber som credere, sembrare, parere, pregare, volere, temere, sperare, dubitare og lign.): Credo possa fargli male (jeg tror, at det kan skade ham). Lo pregai mi dicesse de' suoi versi (jeg bad ham, om han vilde fremsige nogle af sine Vers for mig). Spero non vengano così presto i disinganni (Skuffelserne). Poco mancò non mi svenisse fra le braccia (han var lige ved at besvime i Armene paa mig). Særlig hyppig udelades *che* efter Verber, der selv styres af denne Konjunktion: Mi disse che temeva suo fratello non si sentisse bene (han sagde til mig, at han var bange for, at hans Broder ikke havde det godt).

Register.

(Tallene henviser til Paragraferne.)

Tilføjelser og Rettelser.

§ 28,2. I den nyere Tid benyttes store Begyndelsesbogstaver ved Nationalitetsbetegnelser kun, naar der tænkes paa den samlede Befolkning. Altsaa: I Fiorentini sono cortesi (Alle Florentinere er høflige); men: È stata costituita una società fra i danesi che dimorano a Roma.

§ 40,2 Undt. Det anførte granato (Granatæble) synes noget forældet; man siger i Almindelighed melagrana.

§ 65. Det reflexive (tilbagevisende) Pronomen se skrives ogsaa af mange moderne Grammatikere sè, naar det styres af en Præposition (da sè, di sè) og i Forbindelserne sè stesso og sè medesimo.

§ 66,6. Det maa fremhæves, at den anførte Anvendelse af gli som Dativ Ental Hunkøn og Dativ Flertal udelukkende tilhører Talesproget og undgaas i det skrevne Sprog.

§ 91,1. For nogle Verbers Vedkommende findes forskellig Betoning. Man vakler saaledes mellem *i*mito og im*i*to, el*a*boro og elab*o*ro.

§ 92,1. De anførte diftongerede Former niego, osv., pruovo, osv. tilhører udelukkende Litteratursproget; man siger nego, osv., provo, osv.

§ 113 (S. 87, L. 17). Cotticcio hører nærmest hjemme i Bogsproget; i daglig Tale siges alticcio, Afledning af alto.

§ 115,3. Efter morire di bruges Navne paa Sygdomme uden Artikel: morì di polmonite, di vaiuolo, di febbre spagnuola (ligesom ogsaa di morte violenta).

§ 238. I visse Tilfælde kan di og da bruges ved samme Verbum men med forandret Betydning. Man siger saaledes: Fu colpito da una pietra; men Fu colpito di questa ragione.